

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK ✓

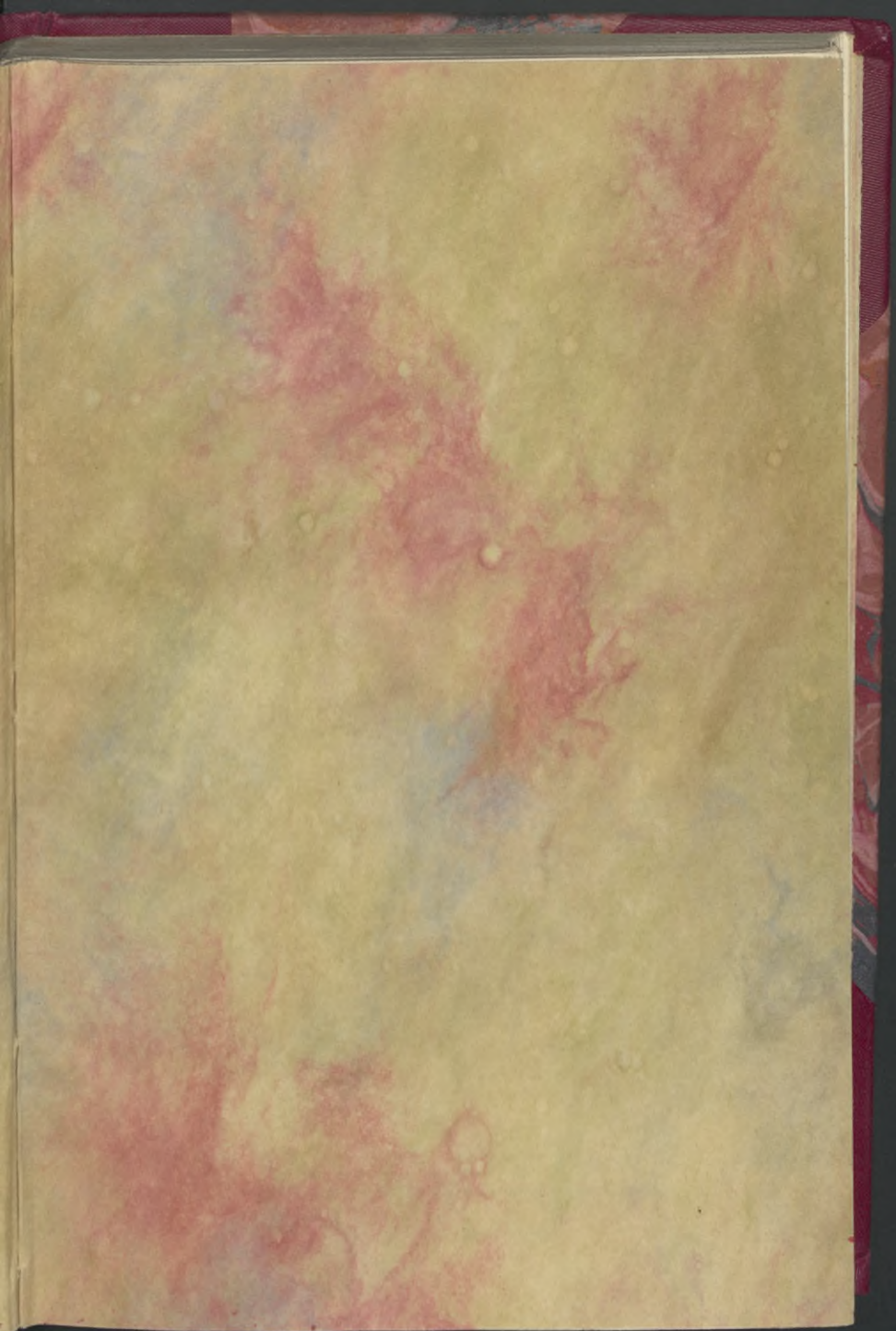

100172 0566

Allmänna Sektionen

Litt.
Sv.

107
10

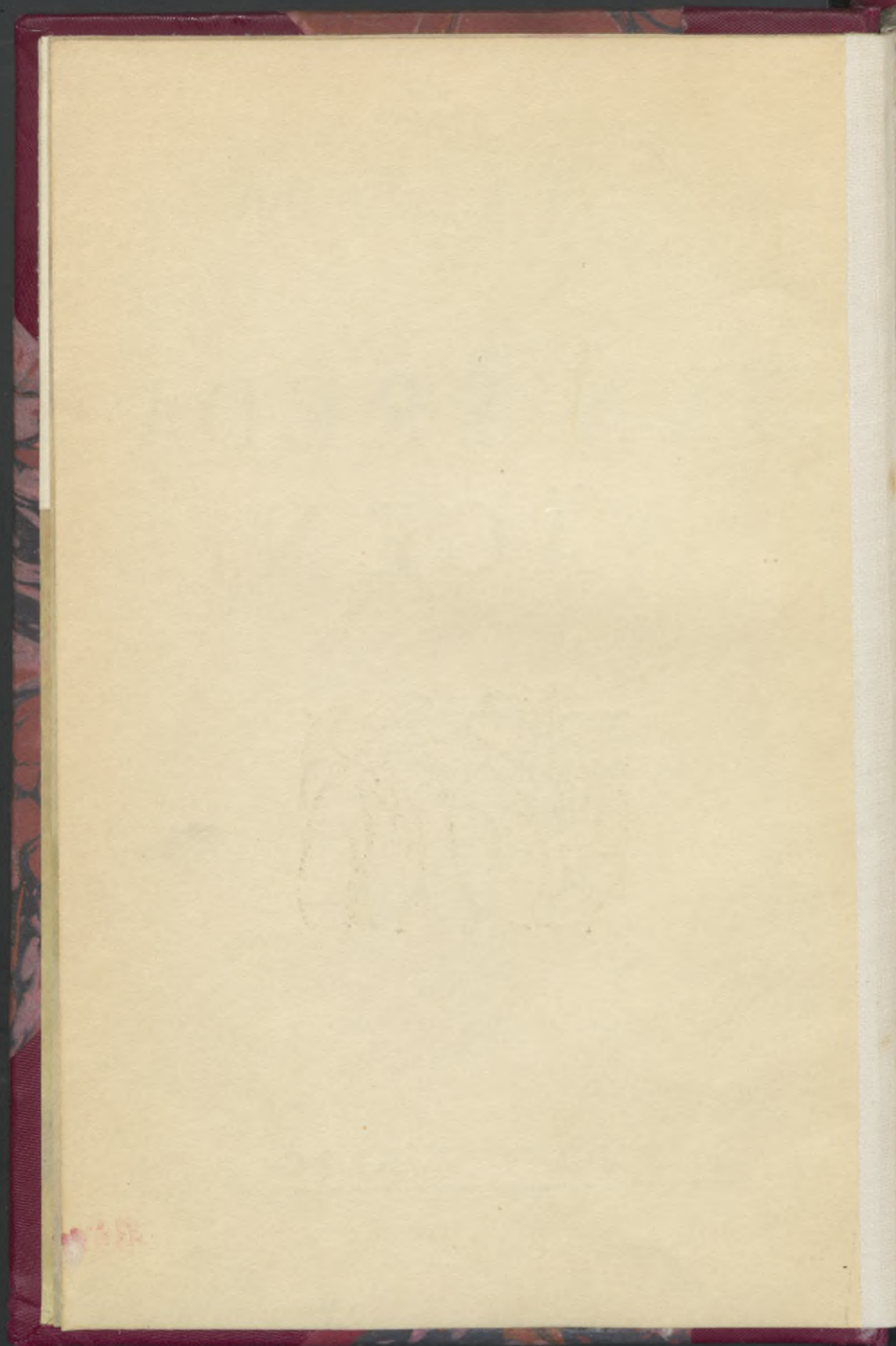
Karl Östman

DEN BREDA
VÄGEN

TIDENS FÖRLAG

Stockholm

DEN BREDA VÄGEN

Karl Östman

DEN BREDA VÄGEN

REV. JOHN
DEZ REEDA VACER

KARL ÖSTMAN

DEN BREDA VÄGEN

ROMAN

Min kraft är väl ej såsom stenens,
min kropp är väl ej av koppar!

Job. 6. 12.

icke skriar vildåsnan, när hon har gräs,
icke råmar oxen, då han har foder?

Job. 6. 5.

Den, som icke bevisar sin nästa barm-
härtighet, han övergiver den allsmäktiges
fruktan.

Job. 6. 14.

ANDRA UPPLAGAN

TIDENS FÖRLAG - STOCKHOLM

KARL ÖZTMAN

DEN BREDA VÄGEN

ROMAN

Den breda vägen är ett av de mest
intressanta och vackraste
romaner som utkommit i Sverige.

Den breda vägen är en av de mest
intressanta och vackraste
romaner som utkommit i Sverige.

Den breda vägen är en av de mest
intressanta och vackraste
romaner som utkommit i Sverige.

ANDRA UPPLAGAN

STOCKHOLM

BOKFÖRL.-A.-B. TIDENS TRYCKERI

1923

Det var vid påsktiden. Det är för länge sedan.

Vårnatten låg gråtung över Stenstad vid Hammarberget. Kvarnån, stadens puls, gled fram med ett sakta brus utmed berget. Den hade nyss »rensat» och liknade en väldig kloak med sitt grumliga, smutsgrå vatten.

Ett isflak med något bråte på kom glidande med strömmen från Huljenhållet, där ån tog sitt vatten.

Vid centralbron stötte flaket mot ett stenkar och stannade. Men det klarade sig. Det gjorde en vändning, snurrade runt och gled igen. Törnade längre ner åter mot en bro, tog sig loss och fortsatte vidare.

Drömmande i vårens smuts härnere stodo Grågatans magasin och en gången tids lutande kåkar och sågo ned i strömmen.

Ett isflak...

Men det var ändå någonting att se på för kåkar... Allt var så grumligt och grått nu innan sommaren kom...

Inte på ett år hade Uvholmsfjärden varit så ful som nu. Det var ett vatten, men det var ändå inte ett vatten — det var rester av vinterns is, flytved, sopor, spån, ler och smuts. Det var all en vinters smörja från verkstäder,

sågverk, fabriker, slakthus, fattiggårdar, gränder och stenstadens gator, som låg här och simmade på ännu icke upptinade isstycken — och en stad på mer än artontusen själar kan producera mycket oskönt under sex månader...

Där låg också stadens mudderverk jämte några prämar. Med sina i höga ställningar liggande grävverktyg, de stora, rostiga järnskovlarna, liknade det ett urtidsdjur av okänd art, som flutit upp med blottad ryggrad från sjöns botten nu vid islossningen.

Ur diset mellan bräd- och plankstaplarnas massor till vänster reste också en sågskorsten sitt röksvarta tupp-huvud upp i jämnhöjd med »djuret» där på stranden. Och mitt emot — bilden var nära nog densamma — en skorsten, hög och svart i toppen, röda sågkomplex, träupplag, timmer i bommar, banor, ledningsstolpar, grå och röda hus i virrvarr.

Där virrvarret slutligen tunnade av åt ett håll, tog åter en ny liknande företeelse vid.

I kedjan, som bildades av Stenstadsdistriktets trävaruindustri här i Norrland, var Vikens lastageplats — i norr — och systerverkets mitt emot på andra sidan fjärden endast tvenne länkar, den ena inte mer viktig för det hela stora än den andra.

Och kedjan var lång. Milsvitt kring ett stort vatten räckte den.

Det låg mulen natt över bygden.

— — —

Nu, då klockan slog tolv i tornet på kyrkbacken vid Tjärn, kunde en nattvandrares öra uppfånga ett dovt buller som av hjul långt borta åt vänster till. Det

var nattnälltåget norrifrån, som väntades hit fem minuter över tolv. De fem minuterna förgingo och så kom tågsättet. — Frustande och slamrande som ett vidunder gled det fram över skenorna — en signal — ett grepp med bromsarna, som skreko gällt på bangården, och så stod det där stilla vid järnvägsstationen.

Tåget utgjordes av endast ett fåtal vagnar.

Ur två av dem, en andra- och en tredje-klass vagn, märkta Luleå, strömmade folk ut på perrongen.

Ett sällskap hemvändande skogsarbetare syntes också bland resenärerna.

Den traditionella maran, den kvartstumslånga skäggstubben, det långa håret och den även något ovårdade klädseln rörde vilka de voro.

De ställde sig i klunga nedanför vagnen och tittade sig omkring. De sågo sömniga och mosiga ut.

Man blev gärna sömnig i en järnvägsvagn, när klockan gled mot tolv, vagnen gungade och vaggade och ögonlocken föllo igen ibland utan att mans ens visste det själv...

Den kyliga nattluften verkade uppiggande på pojarna. Slokhattarna och vintermössorna skötos energiskt upp ur ansiktena, minerna ljusnade och ryggarna raknade. Tungbanden, som dåsigheten haft i sin makt den senaste timmen inne i kupén, lossnade också. Tuggbussarna vändes ett tag, och så brast det löst.

— Det var fan, ja. Nu var man då äntligen hemma vid, men — men! Inte kunde man vandra landsvägen mildtals ut till sågverken i natt. Det blev för djäkligt. Det blev nog regn. Säkert. Eller snö. Och det var inte mycket bättre det. Gå? Nu på natten? Då man förut

labbat femton mil på obygdsvägar, innan man nådde en station? Isch! I h—te! Man var väl bolackare av rent vatten och inte av sötmjök och sirap! — Man hade ju pengar. Hela hundralappar hopsparade i börsen. Nä! Ett ordentligt rum på ett hotell skulle det vara. Ett hotellrum — vin — och ett gott mål mat — pilsner — kvinnor!

Det hade man gjort rätt för, och det hade man råd med.

På Grenningevallens kronopark, där det understundom varit kallt som i den där italienarens helvete, hade man levat i en skogskoja, gisten så man kunde se månen och hela karlavagnen och sjustjärnorna igenom väggspringorna och utan annan kost än kålbullar, hårt bröd och källvatten och utan annat sängsällskap än lusen en hel lång vinter — bosch! Nu skulle man taga skadan igen! Nu skulle man njuta. En enda natt åtminstone.

Kvinnor — vin — grisfötter! Det var så ogement härligt och gott med grisfötter att sätta tänderna i efter ett glas brännvin eller en pilsnerhalva.

Man levde bara en gång, och livet var kort...

De fyra männen stodo tätt ihop och pratade med sina effekter dinglande långt ner på ryggarna och efter benen.

Deras språk var ej så vackert eller mjukt, att det förtjänade berömmas på något sätt. Det var yxhugg i hårt trä, kådknölar och rått fläsk och fjällfödd, lös-släppt längtan.

Endast en av dem teg.

Tydiligen tänkte han, att när tre djupingar från fjällen tala om mat och dryck och kärlek efter fem månaders lång fasta, så bör den fjärde tiga, tills ögonblicket kom, då han kunde göra slag i saken.

Den tyste, det var Johan Mark — han, om vilken Bolagsmamma i Hogdalen hade sagt en gång, när han gjorde sin första vinter i skogen:

— Den där skulle då passa bra mycke' bätter till präst eller nånting sånt där i stället för att hugga timmer. Han är smal och rak som en hummelstör, si ni fäll. Han ä' vitskinnt i öga som våran länsmansfröken. Å, barnaögon. Men man kunn tro ändå, att han levat me en gång förr då han bara rör på tungan...

— Här snor det kallt, pojkar. Här ska vi inte stå längre. Kom så rör vi på oss!

Mannen med barnaögonen grep sitt bagage och slängde det över axeln. Det syntes, att han var van att axla maror.

— Hos sme'n Jonsson få vi nog husrum, tänker jag, tillade han strax.

— Där? Nä dä ä för tjafsigt.

Den talande, en grov karl med pannlugg och brett, flottigt ansikte, spottade föraktfullt. — Nä, ett hotellrum ska de vara, där man åtminstone slipper gå dubbelviken och nöta håret av sej mot takåsen. Åsså jänter du! — Jag tänker supå i natt. Jag tänker inte sova. —

— Pelle Vinter ä hungrig, sade en av männen skratande. Och då Pelle Vinter ä hungrig, hungrig på det viset, då bränner honom pengarna han har i börsen.

En kvinna, som stått i skymundan och inväntat tåget, lämnade sin plats vid ingången till väntsalen och kom fram till pojkarne.

Hon såg välfödd ut. De breda höfterna och bröstet gungade, då hon gick.

— Önska herrarna rum för natten? frågade hon och lade händerna över varandra på den tjocka magen.

— Jo, det stämmer nog det, sade Johan, som ofta brukade få föra ordet. Har ni rum, ni då?

Hon jakade.

— Stort och trevligt?

— För all del, joodå. Elektriskt lyse och kakelugn och W. C. och —

— Ha-ha-ha! He!

Sågverkspojkarne från Grenningevallens kronopark avbröt henne med ett ljudligt skratt. Den käringen var inte pryd, hon! Det riktigt rann det nakna, vardagslivets feta flott av henne. Nå, det passade nog säkerligen allra bäst för dem. De voro ju rätt så flottiga själva...

— Vad tar ni för person? frågade Johan vidare.

— En krona. Men då få herrarna kaffe på sängen också.

— Få vi öl med? undrade Pelle Vinter med iver och sträckte fram sin hals, så den nådde över de andras huvuden. För se, frun, vi ä så rasande törstiga efter resan.

— Ja då. Ni får... ni får allt vad ni vill.

Kvinnan drog de tjocka, sinnliga läpparna till ett smil.

— »Allt vad du vill så får du —»

Pelle Vinter gnolade på en visstump bakefter och talade sedan igen:

— He. Allt vad jag vill. Det är saker det. Lundgren, din sömnkuse! Gnugga fårgråten ur gluggarna och sträck på dej. Dä laggt. Vi ska gå till hotell Flugan med frun här nu med detsamma.

Han axlade sitt bylte, som med ett handgrepp åkt upp på ryggen minuten förut, och stötte samtidigt med armbågen till den närmast stående kamraten i sidan. Sch! Man skulle väl inte stå och halvsova ögonblicket före en fest!!.

Han var glad och otålig, själen. Öl! Han skulle få öl. Snart. Och en skön kvinna — kanske.

Ja, dit skulle de gå — till hotell Flugan. Det blev inga långa överläggningar om den saken. Alla voro eniga.

I slutet trupp följde de kvinnan gatan fram.

Ett snöblandat regn föll.

Stenstad var i högtidsstämning.

Där flaggades ju inte allmänt i staden. Där fjäskades inte med girlanger och flaggspel på stänger, nedgrävda mellan upprivna gatstenar, såsom till exempel när kungen av Siam för många år sedan besökte staden, eller då Lützenminnet firades, eller då skidåkaren, lappen Kvicktjock, under skidtävlingarnas första tid häruppe åkte tre mil på tre timmar, så att byxorna sprucko och skjortan viftade ut i aktern på mannen, eller då exdrottningen av Madagaskar hälsades välkommen till Norden med sång på negerspråket på torget och kanonsalut från Hammarberget en söndagsafton — nej, gatorna var hela, inte upprivna på något ställe, och flaggstängerna, de »ordinarie», stodo nakna och smällde med sina snören på hustaken i vårvädret, men där var ändå stämning.

Stämningen låg i luften.

På trottoarerna gick folk av och an i helgdagsstass som till fest. Och folk stod i små grupper eller för sig i fönsterna i husen efter gatorna och på stenpalatsens balkonger.

De väntade något.

Längs Grandgatan stack ett flickhuvud då och då ut ur ett fönster och tittade:

— Kom det snart manne?

En flagga sågs där dock. Det var en röd duk, som fladdrade ut från en hög stång på Folkets Hus-taket vid Gamla kvarn. Den liknade en stor eldflamma mot himlens sky, som nu växlade i en nyckfull majdags färger över husens ler- och stenmassor:

»Proletärer i alla land förenen Eder!»

Det var ett demonstrationståg med fanor och spel, som väntades.

I stora skaror hade arbetarna från kringliggande sågverk och fabriker mött upp, för att här i samhällets centrum, där de »mäktige» bodde, ge uttryck åt sina krav på människorätt och rättvisa på denna den stora allmänna mönstringsdag.

Nere på plan vid hamnen skedde uppställningen till tåget. Platsen var ett helt stort hav av människor. Män med röda skärp på axlarna gingo inne i havet och ordnade, ställde och gav order.

En högste befälhavare fanns där med. Det var gamle Se A. — han med de breda axlarna, de trofasta ögonen och de väldiga nävarna, som alltifrån sin ungdom hållit i stabbläggarkroken och skrädyxan, och som burit bort och vänt på och handskats med hela stora brädgårdar, innan de till slut blevo ledarehänder.

Mången brutal och hård sågverksdisponent, som velat styra ensam och på fogdesed i sitt rike, hade han böjt, mången strid hade han avvärjt, och mångt stycke mark hade han röjt i arbetarrättens obygd, denne Se A.

Ingen var därför bättre skickad att vara hövding och ledare av ett arbetartåg än han. Han var bred över

bröstat, och rösten var stundom grov, men det behövdes väl.

Arbetarna vunno icke många segrar, och deras ledare blev ej stor eller gammal under sin hövdingehatt, om han gick klädd i silkesvantar och talade bara egenkärt och sött och sammetslent och mjukt med munnen.

Det var ofta nog, och det var kanske också det väsentligaste, att det fanns ett hjärta under hatten. Och en ärlig, trofast och kraftig hand därjämte.

Hos gamle Se A. fanns hjärtat. Och det fanns något mer även.

— In i ledet! Friskt liv i nordnen!

Hövdingerösten dundrade. Uppställningen gick ej i den ordning och så raskt, som röstens ägare önskade. Han var het på »organisationen», Se A., som katten är het på gröten. Och de, som skulle ställa upp, voro många. Femtusen, sextusen — kanske mer.

Det var huvud intill huvud.

— Skulle inte avmarschen ske snart?

Leden i têtén, som först ställt upp, hade hunnit bli otåliga. Ståendet tröttade.

Det blåste en kall vind från havet.

Då och då föll ett snöfjun ur molnen, mellan vilka solen ibland tittade fram ur en reva. Ett skärande rassel av kättingar, som löpte tungt i ett block, flöt fram, gick och kom igen över människomängden i små dyningar. En ångare med brådskande order från Balticum låg och lossade styckegods vid kajen. Mot gatans stenar skramlade kärrhjul och klampade hovar.

En styrmansed trängde genom bullret.

Folkmassan sorlade på Plan.

Det var som vid ett vatten i stormväder.

Men då! —

Brrrrr. En trumma rördes.

Tararam. Det kom en virvel av ljud som en halv cyklon ur instrumenter.

Det var först bara en musikkår, som blåste, men det kom flera. Taram.

Tarararam. — Eh — hej. Det rös under hårrötterna och rökk i sextusen par bensenor i ett tag, när det hela gick löst.

Ett, två. Ett, två.

De sextusen benparen lyftes, sattes ner i dammet och lyftes igen.

Och i allt raskare tempo gled tåget ut ur folkhavet, som småningom rann bort av Plan och upp mot staden. Man intill man. Led efter led. Rote efter rote.

Och tåget växte — gled — rann utmed husens rader som svart lava.

På trottoarerna stod också folk i täta, kompakta massor. Det var skådelystna från Där och Här, som älskade mycket skådespel, men föraktade svårt de medagerande när dessa voro enkelt klädda och då spelet bjöds dem fritt och för ingenting på gatan.

— Se, nu kommer packet! — Sånt spektakel man kunde ställa till med! Mitt i blanka veckan på en arbetsdag! — Vad vill dom då egentligen! Varför går dom så där efter gatan och skriker?

Frågor steg upp i mun och ur mun på trottoaren under plymerade hattar och skinande cylindrar, som inte blivit köpta för vare sig svett eller blod. Men en

gråhårsman, som känt mer och sett mer och förstod mer än många höga hattar och mycket kostbara påfågelsfjädrar tillsammans, han sade med en röst, som darrade av rörelse och stolthet:

— Å! Vilket tåg! Aldrig såg jag ett vackrare!
Och tåget det gled —

Rrrr. Rrrr. Rrrr. — Tramp. Tramp. Tramp. --
Taram. Taram. Taram. Leve svenska folket! — Leve arbetarna! Hurra! Hurra! Hurra! — Ned med folkplågarna! Ned med dem! Ingen egyptisk träldom för bara dålig mat och bomullsbyxor i trähelveten mer. — Medborgarrätt utan pengar. Rättvisa och bröd åt de arbetande. — De fattige är människor också... In i ledet ni där! Stå inte på trottoaren och grina mot solen, folk! Hon får nog se tillräckligt mycket otäckt ändå... In här! Vi är av samma kött... Arbetets söner sluten er alla till våra bröder...

— Se på den tjocke på balkongen däruppe, så han skrattar! Han kastade nyss en brinnande cigarrstump ner till oss, den kroppen... Nä — gjorde han det? Djävlaranamma! — Upp till kamp emot kvalen, sista striden... — Janne! Ge mej en snus, du! Jag är utan själv. — Fram i arbetets här och fram i ungdomens led, under röda standar, där — Tarararara — åt alla lycka b-ä-r-r. Leve bagar Blom, som blandar sågspån i brödet! Ha ha. — Ja, nog bör den skorven få leva... — Duvunge! Inte ska du stå och frysa din näsa blå på hörnan där. In här. För här du vet, vi inte fryser. »En jordson stark och härdig fast ljuvligt berusad och matt»... Ja, leve Stenstadsflickorna... alla små duvungar! — Och Storhörningen och Hörnäjä och Props-

Allgott och alla goda, glada arbetarvänner... Leve de! Hej! Hurra! Friskt liv i nordens! Taram, taram, taram. — — I barn av fosterlandet, vår äras morgon lyser klar. — Leve den sociala rev—. Å, tyst pojke där! Bli torr bakom öronen först! Inga dumheter i dag! Ordning i ledet! Det finns fler medborgare i samhället än vi arbetare.

Det var hundra ljud i luften, där tåget gick fram. Och ljuden växlade. Det var musik här, sång, rop och vrövel där. Ibland ljöd allt tillhoppa på ett ställe om vartannat. Sextusen lungor! Sextusen par fötter. Instrumenter — och fem och tjugo par pinnar med mäsingskaft på skinande skinn av kalv. Tararam —.

Mot husens rader studsade ljuden, även de fula, och smalt där samman till ett brus, mäktigt som stormens sång om hösten.

Tramp. Tramp.

Dovt dånade stegen av de tusen fötterna mot gatans jämna, glatta sten. Fanor fladdrade på höga stänger, burna av seniga händer mot skyn i blåsten.

Det lyste rött och blått över mängdens huvuden.

Folk! En hel flod! Det sjöd, där den flöt fram, som vid skären långt ut där bränningarna gå —.

Johan gick bakom en fanstång, den sista i tåget. Hur han kommit med i ledet, visste han egentligen inte riktigt själv, men han gick där i alla fall, och det var huvudsaken.

»Den, som inte är med oss, är emot oss», var en sats, som han väl kände till, och han hade därför ej velat vara »emot» vid uppställningen, även om han på

grund av sin misär nu haft lust. »Den, som är emot oss —»

In, bara in i ledet! Det fanns inga smak- eller känslöshänsyn i ett arbetartåg.

— Att demonstrera är bra, när man gör det i sammanhang med och som uttryck för ett visst ändamål eller krav, som för tillfället är på tapeten under dyr- och hungertider. Det erkännes gott. Men detta, att återkomma en viss dag varje år, antingen vi äro varma eller kalla i själen själva, och gå här med stänger och käppar med mer eller mindre fåniga inskriptioner på och skrika och skräna i kapp med varandra hela timmar i taget, som vi göra, det är, tycker jag, rena idioteriet. Avsikten är ju att hos överklassen, vår motpart i arbetarstriden, söka väcka känslor av det ädlare slaget för vår sak, liksom det hela också skall vara en så kallad mönstring ibland oss. Det vet jag ju. Men då demonstrationerna i stället uppväcker löje, såsom de arrangeras, vilket de faktiskt göra, varför då inte låta spektaklet vara? Ärligt arbete i enighet för utvecklingens sak på den plats, där man har anställning och är bosatt, på verken eller i staden, det vore, tror jag, säkerligen mycket bättre. För den snövitaste sanningen är nog i alla fall den, kamrat, att den deltagare, som skriker och skränar högljudast och mest i stan första maj, är den sämsta kamraten och den fegaste krukans på sin arbetsplats. Jag är gammal i gåle, som det heter, och jag har nog mina erfarenheter, må du tro.

Kamraten, den närmaste bredvid bakom standaret, en lång karl med fylligt ansikte och gråsprängt hår vid tinningarna, talade ivrigt under marschen upp-

för gatan, men Johan lyssnade endast förströdd till pratet.

Det ringde i hans öron, benen vinglade under honom, och han måste hålla sig själv under armarna för att inte snubbla.

Han var sjuk — sjuk av grämelse och hunger.

Sedan han kom ner från skogen före påsken, han och kamraterna, hade det hela tiden gått nedåt med honom.

Nedåt... En arbetare som var ung, och vilken slavlivet på sågverken, redan fyllt med skräck till botten, skulle inte åka på tåg, när han reste hem från timmerskogarna om våarna. Han skulle gå till fots med kålbulla och fruset amerikanskt fläsk i maran — han skulle ligga på gamla bräders boss i hölador och sova om nätterna — och dricka lertjockt vatten ur landsvägsdiket, när han blev törstig — inte tänka på annat än arbete och sömn, när han såg framåt. Ty i städerna, där det retsamt osär mat från restauranger och kök, och melodier i moll och dur spelas av lätta kvinnohänder på pianon för öppna fönster längs gatorna, genom vilka även sämre folk äger rätt att vandra utan särskilt tillstånd av magistraten, där tager fan honom lekfullt och släpper honom inte, om arbetaren är en drömmarenatur, förrän han är länsad från mynt och avklädd intill sista skjortan på sin kropp.

Med honom hade det gått rätt raskt också. Nu återstod endast den tomma säcken, där grejet legat, och ett gammalt mässingsur efter far i fickan.

Han mindes första natten på hotellet. Vin, vin — pilsner. Ett helt stort bord med flaskor. På ett annat bord stod maten. Inga småaktigheter hos sågverks-

pojkar, som kom med långschalar på fickan från Hogdalsskogarna! Stilfullt skulle det vara! Livet varade endast några och femtio på sin höjd och — bäst att roa sej! Medan det ännu gavs ett tillfälle! Sukta när man hade, och sukta när man inte hade — nej! Hej! Botten opp!

Pelle Vinter, stabbläggaren från Nybo, åt och drack omåttligt och eggade även de andra att göra likaledes. — Supa — äta inlagda grisfötter till — leva! Det va' saker det.

Ända till morgonen räckte festen. Den räckte en dag och en natt till igen. Slut! Bortsupet! Frukten av en hel vinters möda och försakelser och mer till.

Kvinnorna, deras väninnor vid gästbordet, ett halvt dussin utom värdinnan, som sin plikt och sin natur likmätigt alltjämt lade nya bränder på elden, då den ville mojna av, älskade inte saktmod. Inte tomma bord och slappa händer heller. De drucko, de älskade, de voro hungriga och lystna som hyenor.

Var de kommit från till hotellet, dessa kvinnor, och vart de foro, sedan allt var utsupet, det visste man inte.

Namnet? Jo, pytt, fick du veta det! »Drick ur ditt glas, se döden på dej väntar»!

— Ja, det är saker det.

Peller Vinter från Nybo och alla de andra voro nu så lätta att bedraga. Man lallade och log, även åt det galna, med dinglande huvuden.

Och medan de sedan sovo tungt på golvet's smuts, på stolar och i sängarna efter de två nätternas rus, foro väninnorna sin kos, och man såg dem inte sedan.

Frågade man efteråt frun i huset var de blivit av och vad de hette, skrattade hon bara: — Sök dem!

Ett sådant patrask.

Men likväl — Han älskade den ena. Det var en vanvettets eld, denna kärlek. Han visste ännu inte riktigt, hur hon såg ut — han hade endast sett henne i en lampas sken med ögon som voro dimmiga av begär och av ruset.

Men ändå —

Kamraterna reste omsider. De hade inga drömmar, de visste inte heller, vad sågverksskräck var, och så foro de en morgon. Han skulle kanske ha rest han också. Ty någonstans måste han ju vara, han, den hemlöse, men han kunde ej.

Han kunde ej —

Den där kvinnan... Var hon ett barn av djävulen själv eller vem? Hon var borta nu. Han hade inte sett en skymt av henne sedan festnatten i hotell Flugan vid Gnidaregränd, ehuru han sökt henne lika ivrigt som mannen som förlorat sin själ, men hon var ändock hos honom.

Om dagen tänkte han på henne vart han gick. Om natten såg han henne och hörde hennes röst och hennes skratt i drömmen.

Det var en hög, slank figur med små mjällvita bröst, han såg, som utan en tråd på sig och under skratt dansade runt med en danserskas gester på ett golv i lampskenet.

Den bilden!

Han brände sig på den, han behandlade det brända stället med kallt vatten och brände sig igen. Dagens

och nattens timmar var för honom en enda lång sugande hunger —

Som hon älskade!

Ett grändernas barn, ett kvinnoskarn med gators och trappors smuts på. — För — satan! Kär i henne? Han? Hahaha.

Han trodde, att det var bot mot hungerkval och galenskap att skratta, och han skrattade därför halvhögt för sig själv, där han gick och släpade benen denna majdag på gatan. Men skrattet gjorde honom i stället ont — sved djupt, djupt inne i bröstet. Knäveckan vickade.

Det fruntimret där i hotellet!

Hon släppte honom ej.

Och arbetartåget gled vidare. I jämna led och rotar. Taram, taram, tarararam.

Flaggorna smälldes för vinden.

Tåget svängde om hörnet av Betelkyrkan vid järnvägsbron.

— Vilket yrke har du? frågade Johan efter en paus och såg på sin kamrat från sidan. Karlen såg inte svulten ut precis.

— Akardräng, sade han utan att förändra attityd.

— Jasså. Och familj?

— Tja. Det förstås det. Ungar — en hel kalvhage full. Ogräs växer, som du vet, helst och bäst i fattigmansåkrar. Förtjänsten? Tjugutva kronor i veckan vintertid. Om sommaren något mera.

— Hm. Och med den summan klarar du dej?

— Hä. Han log inåtvänt. Klarar sej gör man på många vis. Det torde väl också du veta. Ty vad oss stadsbor beträffar — De stora handelsfirmorna bestjäl allmänheten genom allt för oskäligen pris på varorna. Grosshandlaren bestjäl i sin tur sin krets av kunder, bodbiträdet bestjäl grosshandlaren, springpojken stjälar av biträdena, och magasins- eller kördrängen — ja, råttorna stjälar av drängen. Så är det. Ja. Och jag rår själv inte för, att härvan inte alls är så vacker. Affärslivet är osunt alltigenom, och — ja herre gud, vi små, vi göra bara efter vad de stora gjort före oss. Det är ganska enkelt. Mat är gott, när magen svider, och leva måste man. När förhållandena bli annorlunda på det hållet, det vete tusan. Redan på Gustav Vasas tid bestämde regeringen och kungen själva priset på fiskarens fisk och bagarens bullar, men annat är det nu... Vi, de små i samhället, skall exploateras och skörtas upp — vi äro Faraos nöt, de magra, som de feta äter upp. Fy tusan, att vara fattig människa i världen, åhå...

Åkardrängen dreglade i förargelsen en spottmängd bredvid sig ner på gatan, lade strax in en ny buss och teg sedan.

Föda — födas, tänkte den andre, som hört på. Arbeta allt vad tygen höll, repa där man kom åt, när förtjänsten inte räckte till mat och kläder och så på allsammans snus, en buss varje halvtimme för att döva samvetsgnaget. Människolivet var fullt nere på samhällets botten — fullt och otäckt alltigenom.

Om det fanns något vackert med ibland, och det fanns det ju, så skymdes detta vackra för det mesta

bort av fulheten, som orättfärdigheten, fattigdomen och okunnigheten alltjämt skapade fram.

Alltjämt . . .

Plank-Johan höjde huvudet. Han såg framåt leden över mängdens huvuden. Människor — det där? Alltsammans? Mannen med den intryckta bröstkorgen och de sneda axlarna också? Eller han med det slängande tomma byxbenet och kryckan där till vänster? Eller ynglingen med den långa magra halsen, som bar upp huvudet med det blankvita och urgrävda ansiktet längre fram. Bakifrån liknade det ett kranium. En arbetare, som omständigheterna fört in i ett trämassefabriker-nas syrhus, där luften dödar och förgiftar.

Offer, offer, offer. Arbetarna voro flugor. Arbetsköparna, som betalade arbetskraften dåligt, så att arbetets utövare blev mer och mer utarmade, medan de själva blevo fetare och starkare och rikare, voro spindlar, utan hjärta och själ. Deras hjärta var deras törst efter penningar: mer, mer, mer. Deras själ var det verktyg, med vilket de sögo till sig flugans blod och sedan läto henne falla tom som ett skal ner bredvid sig: nya flugor hit!

Förbannelse över spindlarna med de två benen och de två armarna, människovampyrerna! Sjufallt vare de förbannade.

Taram. Taram. Taram. — Giv akt, medborgare! Slut leden rot vid rot! Framåt, framåt, om orent blod än forsar kring vår fot — Leve — Leve gamla Sverige!

Tåget fyllde nu gatan ända uppifrån och ned. Som en bitvis svart och gråfläckig orm, som vred sin kropp

i många bucklor och krokare i vrede och vända, låg folkfloden mellan trottoarerna i gatans damm och ler.

Det låg hot i dess rörelse. Men också något av dov resignation och undergivenhet, som väckte medlidande hos människor med hjärtan:

I mäktige! Vi kräva rätt av er! — Ty internationalen — — — Mitt folk, i forna dar de brände på krökta ryggar, skymfens sår. Nu ingen tvinga oss förmår i trälldom åter och elände — — Giv akt, medborgare — — emot kvalen — — sista striden — — Vår äras morgon lyser — — — Tarararam. Taram. Tarr-r-r-r —

De spelande ljuden dogo bort. Och nya andra föddes — Sextusen... Och têtén, den gick här.

Det var långt till de sista än.

Det var litet senare på dagen.

Johan satt på en soffa i stadsparken och vilade sig. För honom hade marschen kring de många husen runt staden varit påfrestande. Hungern ansatte honom allt svårare, och han satt nu och tänkte på, var han skulle taga pengar ifrån att stilla den med.

Att känna svälten krypa i benens märg och längst därinne i hjärtat, och känna ledan mot sig själv och tillvaron, som tycktes sakna mening, var visserligen på sätt och vis en njutning, tyckte han nu, ty så långt hade det gått med honom i utförsbacken redan. Men likväl —

Han måste ha mat före stängningstiden i kväll. Ja, han måste. Bränslet fick inte tryta, inte alldeles. Ty då stannade maskineriet totalt. Och stod sedan i evigheter. I evigheter... Å, vad det var tungt att veta det, att det skulle bli ett slut en gång... då kroppen föll samman... och själen flyktade... och allting var bara grus och mull sedan... Nej! Han måste upp igen. Mat, mat, mat. Livet — måste — levas. Och han som ännu hade så mycket gjort också!

Anamma den fattigdomen!

Med ett ryck slet han klockan upp ur fickan. Under hans hud rann blodet hett som i feber. Var det svältens skull? Eller var han sjuk?

En minut satt han stilla med stirrande ögon. Sedan såg han ned på uret. Han vände det i händerna.

Kanske var det synd, och kanske en svår och feg synd därtill, om han gjorde sig av med klockan. Det var det säkert.

Gamle Nisse Mark, snickar Mark från Björnby i Ångermanlandet, far hans, som låg död i fattiggrav i Bärg, skulle nog vända på sina knotor till ben och grina elakt och ogillande, om han såg det — om han såg, att han, sonen, gav bort för bara litet mat hans ur. Han skulle nog säga: Så blev det endast en dag-drivare och rucklare av dej ändå, min son!

Han höll mycket av sitt ur, fastän det var bara av mässing och i övrigt inte heller så vackert, medan han levde, gamle Marken från Björnby. Starkt var det och tålde stötar bra, och för en dagsverkare var detta det viktigaste.

Och viktigt var det för dagsverkaren för övrigt. I släpet och enformigheten var det hans sällskap och hjälp.

Om sommaren bar han det i en ficka, som han själv sytt i linningen framtill i byxan. Om vintern i ur och skur på ställningar vid husbyggen eller i undersågens damm och mörker, där hjul surrade och remmar smälde livsfarligt nära gubben, bar han det i fårskinnsfodret i sin storväst. Men klockan höll. Den krångrade aldrig.

Ja, detta gamla ur. Mycket hade det nog att berätta om en daglönares liv, om det kunde bara. Men det kunde inte. Det kunde endast säga tick, tick, tick, och den låten sade för litet, allt för litet i en tid, då folk ropade på spännande sensationer som bot för nerver, som jäktandet efter pengar och njutningar blaserat.

Och till Silbermann, juden, som lånade ut pengar mot pant vid Israelitgatan, skulle det nu vandra för några matmulor — ett enkelt litet matmål — och en säng för en natt någonstans i en kåk — hehe. Ja, man betalade verkligen inte mycket för klockor med mässingboetter hos pantlånejudar. Det visste han av erfarenhet. Och det var inte så mycket att undra på för resten. Judarna skulle leva också. Och vad sedan värdet av mässingur och andra ting beträffade: Arbetaren — en »oädel» metallbit även han — stod inte så högt i kurs, han heller.

På ett sågverk i distriktet hade till exempel en disponent en gång skrikit ut med hån i rösten, när det fattats folk i sågen en morgon: Hjälpstågare?! Hå! Sådana kan man hugga så många man vill i skogen.

Den disponenten — han var en mäktig man på sin tid — dog sedermera som fläskhandlare i en stad, dit han flytt, sedan hans tron i hans sågverksrike ramlat.

Högmod hämnade sig i världen. Allting hämnade sig — till och med festnätter och rus tillsammans med kvinnor i hotell vid städernas bakgator...

Därför var det orätt och även nog så oförnuftigt att kasta skulden på en försyn för allt som hände en i livet, då man var skyldig till det mesta själv. Det

enda denna försyn kunde göras ansvarig för var, att den icke skapat människorna med vatten och en lerklump i kroppen i stället för blod och hjärta.

Och för detta, att det så icke blev gjort, fick en sågverkspojke, som kom levnadslustig ner från Hogdalskogarna nu lära känna, hur det omskrivna Gehenna var beskaffat. He, det var lustigt i livet, sannerligen var det inte det —

Pengar... Många hade sagt, att pengar var endast fåfänglighet och mull. Galenskap! Pengar var ju livet. Utan dem var en människa ingenting, nej, platt ingenting. En varelse i den meningen var hon knappast. Hon var ett skarn, ett boss, som fick rinna ner i gatans kloak, utan att någon lade särskilt märke till det. Vem brydde sig till exempel om mannen — eller kvinnan — som gick med slitna kläder och tom börs och dito mage fram på en trottoar? Åjo, nog såg man honom. Men ingen lyfte på hatten för honom och krusade och sa:

Förlåt herre... jag förstår vad ni känner, och jag anar vad ni tänker så väl. Ni är främling här, ser jag. Ni är hungrig efter resan, och Ni söker nu en restaurang. En förstklassig sådan finns i huset därborta. — Jag skall gärna följa er dit, och jag skall också betala kalaset för er, om ni saknar medel att göra det själv.

Ja, herre gud, om han i dag haft pengar! Med bara ett par femtilappar skulle han ha känt sig rik — rik utan mått — och lycklig. Då skulle han inte ha suttit slapp och dum här på soffan längre. Han skulle då ha gått och tagit sig ett varmt bad i vin och liljemjök någonstans för det första. En slik procedur satte liv i dom-

nade ben, hade han läst en gång i sagan om de gamla och romarna och Nero. Sedan mat, ett bord med kosteliga rätter. Och en mjuk bädd — av ejderdun i ett rum, där konstverk prydde väggarna, och där en nymp satt med korslagda ben och blåste i sin pipa på ett bord bredvid bädden.

Blås du nymp, kvinna lilla! Och blir drömflickan min, om ock blott för en minut, därefter! Sedan vill jag kyssa dig till tack för musiken. Hej, livet!

Ja, det hade varit något det mot ensamheten och kåbullarna och granrisbosset på britsarna i kojorna i Hogdalen, som han nu en tid varit van vid!

Nå, varför skulle det vara en skogsarbetare så alldeles förmenat att roa sig, att njuta av livet så där förnämt, när han också bara levde en gång och slet ont för brödbiten därtill?

Dumma frågor! Han blev nog helt kvävd av dem till slut. Hur var det en skald skrev en gång i en dikt: Inte filosofera, bara leva. Nu ville han drömma. —

Ja, sedan han vilat sig och ätit, och sedan kvinnovarelsen spelat slutet på sina melodier på sin pipa, och sedan han desslikes kysst henne — skulle måhända något dylikt kunnat hända? — skulle han, sin sågverksskräck till trots, rest ut till Nybo och Peller Vinter och de andra glada gyckarna igen. Och där burit plank tillsammans med dem så att de, som släpet och vädret och åren gjort bruna och tunna i ansiktena, skulle svälla upp och blekna av respekt och förvåning.

Osch! Att trotsa stormarna med en planklast på axeln på en landgångsplanka av 11-tums bredd 20 fot upp i luften, det var en fröjd i brädgården, när man

äntligen var mätt och stark av glädjeämnen, som sågverkslivet gav så litet av.

Men nu — vilken stackare han blivit. På dessa få veckor! En människa tålde bra litet i alla fall. — Mest fördärlig var ledsnaden. Och lusen. Den förbannade lusen sedan.

Var det ingen av dem, som gick förbi där, som av ren barmhärtighet kunde ge honom en knuff eller ett nyp i ryggen — alldeles under skulderbladet — så där omotiverat utan uppmaning? — Han nådde ej eller han gittade inte, rent ut sagt, att taga dit med handen själv.

Den Pelle Vinter! En bra arbetare var han. En god kamrat var han också. Inte var det tu tal om det. Men på ett sätt var han det inte heller: han »ärlade» lus i mängder i skjortlinningarna var helst han höll till som en rackarpojke i en tattarvagn. Och sedan skänkte han givmilt och rundhänt bort dem. Det vill säga, inte medvetet eller efter något visst mått till var och en. Man behövde till exempel endast sitta bredvid honom i en järnvägsvagn eller bara röra vid hans rockaxel med sin egen, då de små djuren voro särskilt flyttningsslada, och det voro de för det mesta, så fick man vad man behövde i den vägen för ett tag.

Han var alltid så spendersam i allt, den där Pelle Vinter. Gud signe pojken för övrigt. I hotell Flugan hade han inte heller varit snål: Kyss frukten medan den är mogen. Botten opp pojkar! I brädgården återstår oss bara sågspån och bark och trä. Hej, hej!

Den lustige fyren! Undras hur kvinnan där — Ella hette hon visst, om han inte mindes galet — mätte nu

och vilken karl hon nu hade på lur att plocka ren på mynt under den kommande natten?

Det angick honom inte, strängt taget, vem hon plockade och hur hon gjorde det. Han hatade henne nu för sin del. Ja, han hatade henne. Tanken på henne ingav honom nu bara olust och leda. Och råkade han henne en gång till, medan han ännu var varm i sitt hat, så inte skulle han släppa henne ifrån sig så lättvindigt som sist. Han skulle taga henne i axlarna och skaka henne och skrika ett fullt ord rakt ner i halsen på henne. Och han skulle sedan fråga henne med en blick så vass som udden på en kniv och med en röst så vild som det retade skogsdjurets: — Vem tror du slet ont och sparade i tre månader och reste ner från Hogdal enkom för dej?! Du länsade min börs med dina konster, som inte ens självaste den lede kunde stå emot, och smet sedan din väg om natten. Jag minns det, om än dunkelt, och jag minns inte fel. Det var åtta gröningar och några kopparslantar i börsen. Kläm bara fram med dem nu! Annars skall här valsas!

Hat, hata — ja, bevars. Här fanns nog mycket mer än ett att hata, om man skulle tala om det. Såg han till exempel bara bort till Norrlandsbankens hus där framme, så erinrade han sig strax en icke alls så oäven historia från sin barndom. Det var historien om en boktryckare, godemannen i en sågverkskonkurs, och en arbetaränka. Änkan och hennes tre söner, som alla voro minderåriga, hade en liten penningssumma att fordra för utfört arbete i det där konkursboet. I en sågverket tillhörig barack i ett rum, som de själva

tapetserat och ordnat mot löftet att bo fritt, bodde änkan med sönerna. Hur det gick med löftet och med människorna själva? Jo, deras fordran i konkursboet togs i mät för »obetald hyra», och änkan och barnen blevo utfösta ur bostaden. Det var godemannen, som gjorde det. —

Rovet skedde i ett kontorsrum i staden, dit änkan begivit sig en dag, och där mannen var ensam inne. Hon ritade sitt bomärke — skriva kunde hon ej — på ett papper, som lagts framför henne på ett bord, och så var det klart.

Så ja. Skulden, det vill säga hyran, var nu betald. Nu kunde hon gå.

Nu kunde hon gå...

Det begicks många skurkstreck i världen, som aldrig kom till offentligheten, och som ingen fick veta!

Här grät en fattig mor sig mätt över behandlingen, och sönerna voro för unga och gröna i livet för att bli hörda, om de klagade. — Rätt? Fattigfolk!? Å, hur kunde man begära sånt!

Och han såg sig vidare omkring. — Nej, han ville inte tänka på det mer. Skurkar och deras gärningar, som inte kunde göras ogjorda med handknytningar och mera sådant, skulle man inte gräva fram oupphörligt ur minnet så där. Man skulle glömma dem, inte låtsa om, att de funnos. Allra bäst om man kunde skratta — skratta skurkarna mitt och rakt i synen. Eller löna ont med gott som tack för hjälpen. Ofta avväpnade detta folk och gjorde dem flata med besked.

Men för övrigt. —

I tiden gick det ju en Någon — var det Ödet? — och pekade och petade i människohoparna med en käpp och skötte om betalningen i övrigt, när en boktryckares eller en arbetarhustrus timme äntligen var slagen: Den där... I morgon den där... På det sättet den —: Sotesäng i ro och frid eller i bröstet en kniv. Eller i köttet maskar som gnager livstråden av... Ingen skulle glömmas, ingen enda.

Kvinnan, som skrev sitt bomärke och förlorade en halv vinters föda därpå, hon sov en trött arbeterskas djupa sömn i kyrkogård i mulen nu. Med stickstrumpan i sitt knä avsomnade hon stilla på en stol i sitt hem en afton. Sent skulle han, sonen, glömma den aftonen för resten. —

Men Sallingson, boktryckaren och bankdirektören, vilken väl hade flera liknande handlingar på sitt samvete, eftersom hopar av pengar stannat hos honom, han levde ännu och irrade ibland uppåt Hammarberget, iklädd päls och yllehalsduk om sommarnätterna som en galning.

Det såg ut som om han inte fick dö — — —

Johan slet här av tanketråden, som nu så länge sysslats med blott allvarliga, tråkiga ting, och såg framåt gatan. En spårvagn kom just körande på gnisslande skenor fram till huvudhållplatsen rätt framför honom på gatan, där den stannade. På trottoaren gick folkströmmen fram och åter: spillror av demonstrationståget, som nyss upplösts vid hamnen, herrskapsfolk och andra. Solen syntes nu inte mer. Himlen var mulen. Över stadens hus lågo de första skuggorna före aftonen, kyliga och tunga. Vid hållplatsen lastade spårvagnen av, tog

in ny last, gav en skarp signal med sina klockor och fortsatte vidare. Och när det så inte fanns något, som särskilt väckte en dagdrivares uppmärksamhet längre, dāsade han åter till.

Det var matfrågan nu igen.

Skulle han gå till pantbanken med klockan, eller skulle han låta bli? Inte var det mycket lönande, inte. Han fick ju så litet för den, så erbarmligt litet. Det blev bara så mycket, att han retade begäret mera med det, och vartill skulle då egentligen detta tjäna?

— Höh.

En lätt hostning i hans omedelbara närhet avbröt honom i hans funderingar, och han vände sig om. Bredvid honom stod mannen med det tomma byxbenet från demonstrationståget och såg försagd ut. Mannen mumlade något till hälsning, sade sedan skyggt:

— Har herrn något emot, att jag sätter mej här på soffan?

Herrn? Vad var detta för något?

Johan kände sig förargad. Ett busfrö av det sämre slaget var han, men alls ingen herre. En håglös och darrig bolagspojke, som spårat ur från en Härjedalsby på tre veckor. Förövrigt var han inte alls glad över ett möte med en karl som var så sönderplockad som denna här just nu, då det var så krångligt svårt med det egna eländet. Att säga karlen detta och ännu mycket mera, så det riktigt sved i kroppen på honom, hade varit en sann njutning i den här stunden, då han satt och längtade efter en hel del saker, och när han var så lysten på njutningar för egen del. Han, en herre? Haha. En djävul, led och elak kunde han

vara, när han ville — när han var hungrig — när det sved i hans buk, så han kunde bli galen, om han bara släppte efter... Haha.

Skrattet, den utsvultnes och halvgalnes skratt kittlade i hans inälvor, och han ämnade också tala sitt språk rent ut, men han betvang sig. Han sade i stället så vänligt han kunde.

— Å nej. Var så god. Vi rymmes här gott båda. På det slog mannen sig ner.

En stund förgick. Ingen av dem talade. Den obe-kante satt stilla. Med ryggen vänd halvt emot honom satt Johan och iakttog som förut gatulivet med halvslutna ögon. Det var som balsam på hans sår och sorger — om han verkligen hade några sådana, så att inte det var känslösjunk och inbillning bara — allt detta, som rörde sig och brusade runt omkring honom, tyckte han. Han skulle kunna sitta och domna bort och dö så — smärtfritt — lugnt och utan sjuksystrar och obducenter bredvid sig. —

Ah, se! Sågverksskräcken?! Där kom den nu! Längs ner i gatuöppningen därborta! Vilken veder-värdig en! Hög som husen och bred — Se! Hela gatan fyller han upp och skrapar mot takutsprången med axlarna... efter benen dingla armarna som gorillalabbar... käften med mammutbetarna grinar. Se igen? Nu sträcker han fram labbarna... tjojar och tar med dem efter en sågverkspojke, som tredskar och håller sej undan... nyper i honom — kramar hans strupe... å, han blev kvävd... kvävd...! Ah, din —! Släpp mej!

— Hörnu herrn...!

Johan kände en lätt stöt i sidan och »vaknade».

— Är ni sjuk? frågade mannen deltagande. Det hördes nyss, som om ni yrade.

Johan gäspade tillgjort och log.

— Nä, sade han. Sjuk är jag inte. Jag dåsade endast till litet. Och drömde någonting. Jag drömde, att jag såg ägarna till alla sågverk och brädgårdar i en person. Det var en trevlig gycke. Han ville ta mej, men jag spjärnade emot av tusan. Det var rätt så lustigt, du.

Se sutto tysta igen. Slutligen sade främlingen:

— En ståtlig demonstration i dag! Jag kommer just från Plan därnere, jag. En bra talare den där Ivarsson. En utmärkt god talare.

— Jaså. Jaha. Jag minns — i fjol hörde jag honom. Vad talade han om i år? Vilket ämne var det?

— Ämnet?

Mannen ömsade sig själv, sitt uppknutna tomma byxben och sin krycka till rätta litet, varefter han med ens öppnade sin språklåda på vid gavel och lät innehållet flöda.

Ämnet — tja. Det var det gamla vanliga, det. Den ur Frihet, jämlikhet och broderskap spunna härvan, som hade en början, men som väl aldrig fick något slut. Och så tilltrasslad som nu hade härvan säkerligen aldrig varit, tycktes det.

Rätt! Makt! Från alla håll och kanter skrevs det och talades. Det sparades inte på ord och trycksvärta någonstans minsann. På många håll blev ordstriden och kampen blodig till och med. Frihet? Vad var frihet?

Säkerligen bara ett begrepp om ett rike i upplösning. Han hade läst en gång om ett folk, som höll ihop, så länge de hade en härskare att se upp till — sådana voro nu en gång människorna — men som föll samman, när härskaren med järnviljan var borta — och vad var jämlikhet? Det var att blanda guld med sand och sand med guld och blunda dumt och oförståeligt för glansen hos metallen. Broderskap? Ja, väl. Bra vore det, om broderskap omsattes i verkliga livet sent omsider. Ty nu var det ju så här, att den »arme» måste vara nittionio delar död, innan broderskänslan väcktes till liv hos folk, hos dem, som kallades demokrater icke minst, och när en själ var död till sista millimetern, då var det väl sent att äta bröd...

— Är ni inte arbetare, ni? frågade Johan litet förbluffad, när den andre för ett ögonblick höll andan.

Jo, om han var det — än sedan? Arbetaren skulle väl inte endast vara fåret, som lät sig ledas av sin herde hur som helst i allt. Utom det, att arbeta, skulle han också lära sig att tänka själv. Inte bara härma. Han trodde för sin del inte på »Jorden ett paradys», där broderskap och endräkt evigt skulle bo. Människor voro och förblevo människor. De förädlades — kanske — så småningom med utvecklingen, men de skapades inte om. Så länge penningen spelade den roll i världen som den gjorde — och hur tänka sig en värld utan denna vara? — och så länge människorna älskade sig själva mer och sin nästa mindre, så länge skulle det nog också fortfara att finnas klasser, en under- och en överklass, vilka bägge skulle bekämpa varandra alltjämt.

Därför var det även ganska troligt, att förhållandena i ett samhälle inte blevo mycket annorlunda eller bättre, om de, som nu gå under namn av löneslavar, blevo arbetsköpare och herrar och tvärtom — ty översittare och herrar i den meningen fanns det nog ingen brist på i något läger, varken till höger eller vänster. Oberoende födde herren, beroende tjänaren. När kunde man hoppas, att alla skulle bli oberoende i världen?

Det var den starke som rådde där! Den anspråkslöse och blygsamme, som inte hade hjärta och sinne för översitteri, sanningslöshet, bedrägeri och våld på andras egendom och liv, eller andliga och lekamliga värden, tillhöriga andra, den »svage», han fick lära sig att draga tyngsta lasset och alltjämt lida. Det fick han nog också i framtidsstaten, som Ivarsson talade om i dag. Själv först! Inga hänsyn! Nog kände man till det där alltid. — Arbete, kamp, möda — en solglimt ur en reva i molnen ibland. Det var livet. Inte för alla kanske, men för de allra flesta. Lyckan var för resten relativ i världen. Den ena människan kunde känna sig lycklig med litet i en koja, under det att den andra ofta kände motsatsen med överflöd i palatser. Det var inte tal om den slöa förnöjsamheten eller den sjukliga motsatsen nu! Man såg djuren — Var det inte en kamp på liv och död för tillvaron för dem? Men ett himmelrike! Skulle det gå att upprätta på jorden, där det fanns människor? Barnsligheter! Reformera och förbättra kunde man, därpå arbetade nu alla med hjärta i bröstet, men ett paradiset — nej, sådant trodde han inte på.

— Ni har inte värst ljusa och luftiga vyer på ert program ni gode man, sade Johan i lätt ton. Ni ser svart som en skorstenspipa en natt i november, ja, det gör ni verkligen.

— Såå. Säger ni det. Jag menar jag, att från mer än en sida måste man se tingen. Av arbetarfrågans många sidor är den, som jag nyss ordat om, en av de rätta. Tror jag. Men vill folk tro på drömbilder och inbillningsfoster och söka förverkliga drömmarna och köra huvudet i väggen och fördärva huvudet på försöket, så gärna för mej.

Här sitter jag med ett tomt byxben och en krycka bredvid mej. Får jag mitt ben igen, om jag hojtar och skriker och förbannar ödet och medmänniskorna, vart jag går? Säg mej det! Jag varnar bara mina barn och andra och säger: res front mot slaveriet! Sälj inte edra kroppar för kopparslantar, som jag gjort! Men våld — nej, jag tror inte på våldet, det brutala och råa, som det effektivaste och bästa medlet i klasskampen. Jag tror på styrkan hos ett folk, som blivit moget att själv ta hand om styret i sitt land, sedan det bland annat lär sej självtuktens svåra konst, ett folk som vet vad det vill eller kan och känner sitt ansvar och som inte endast törstar efter blod och hämnd. Jag talar nu inte bara om oss själva, oss arbetare, jag talar om ett lands bygghare i sin helhet, både hög och låg.

Våld föder våld. Det är ett faktum. Ett huvud faller här och ett där. Det faller ett och ett till igen. Det blir därav ett huvud mindre i räkningen alltså.

Så pass matematiker är man, att man kan förstå.
Men hatet —

Hatet mellan klasserna, de två parterna som slagits i alla tider, och som slåss än i dag, det slås icke ned, dödas icke med bajonetter eller kulor. Det lever. Och vill man göra det starkare och ännu mer avskräckande fult, än det är, då må man göda det med blod och människokadaver och fortsätta att slåss med de gamla vapnen också i fortsättningen. Människorna — dårarna!

Älsken varandra inbördes, står det i en bok — en bok, som är så utmärkt, att den i allmänhet efterlevs baklänges av dem, som läser den! Jag skulle också i min enkelhet vilja ropa ut något till min klass' människor. Och det är:

Stärk organisationerna på arbetsplatserna, arbetare! Hållen samman i dem som ärtris på åkern, där vindarna gå fram. Och handla sedan. Tänk först. Klokt och rätt och sunt. Och känn broderligt, du arbetare. Mera broderligt. Tänk inte på dej själv allenast. Tänk en smula också på din kamrat. Tänk det, att vi är människor och att vi behöver leva alla. Detta är, tror jag, grundvalen, på vilken vi bäst och lättast skall kunna bygga upp framtidsriket. »Rätt åt alla, orätt åt ingen».

— — —
Och de två männen fortforo att samtala med varandra. De talade om politik, människor och alla en världs olyckor, som dessa människor själva medvetet eller omedvetet framskapa. När de till slut tröttnat på det, då började de tala om sådant, som hörde till det närvarande och rörde dem själva.

Ja, folk borde tala mer om sig själv och sitt eget, men mindre om andra, mindre om disponentens nya hund, stabbarna i brädgården, grannens stora feta gris och liknande, som sed är hos oss. Det för själarna fortare samman, det skapar ingen avundsamhet, intet missförstånd och mera sådant. Så gick det också här. De två männen blevo intima vänner så småningom. Och de duade varandra förtroligt och med ljusa ansikten till sist.

Benet? Det gick i trämassefabriken i Sund, berättade mannen med kryckan — han hette Jolin — på en fråga av kamraten efter pausen. Det var en natt för några år sedan. En kolsvart höstnatt med flämtande lampor i packhuset, där han hade anställning. Som askar i tändstickpaketerna lågo massabalarna stuvade på varandra och bredvid varandra ända upp mot taket därinne. Och höjden var inte bara några alnar. Det förstod man.

Det bråskade nu om natten.

I isen utanför fabriken låg en ångare och väntade på lasten med ångan uppe. Ett stort, grått vidunder var det.

Och arbetarna i huset gnodde. Allt vad tygen höllo, kan man tänka sig. På körbanan från packhuset och ner till lastpråmarna vid kajen gingo kärrorna med massabalarna i ett sträck. Det gnisslade och gnällde i hjulen. Att smörja var inte tid med nu. Framåt bara. Sch-y. Sch-y.

Näsor rensades också under farten med jämmer och lät, och trasiga, lortiga blusärmar drogos över svettiga

ansikten, som hettade som i feber. Högljudda eller dova förbannelser korsade luften.

Kör! Kör! Förmännen, som stodo och sågo på och ledde arbetet, samt den grå kolossen i isen drogo de arbetande, fastän det ej syntes några förbindelselinor och förtjänsten för nattarbetet, som ju betalas mera än dagens, sköt på dem. Så många balar borde man »ha ner» till frukostrasten, så många till middagen och så många till morgonen. Men det var inte allenast förmännen och ångaren och förtjänsten som sköt på och drog. Männen eldade upp och stegrade hetsen också själva. Pengar, pengar! Vem manövrerade och körde fram sin kärrlast fortast och bäst i natt? Eja! I graven fick man vila! — Jojo. Så skedde nog ock. Två liv gingo den natten. Också benet där. Balarna inne i packhuset rasade! Och mer än hundratals kilo stycket vägde de. Det blev mos av två — Jaha. Det var ingen trevlig historia, det där. Men att förgylla upp bolagslivet, vore bara självbedrägeri. Sådant livet tedde sig i verkligheten, så skulle det också berättas.

Ja — till sjukhus bar det sedan av med honom. Och där: bort bara med trasorna! Doktorn, som fick det om hand, var, som väl kunde tänkas, ingen bortklemad morsgosse, klädd i lena, mjuka silkesvantar, nej då. En liten prydlig såg av fint stål, blänkte i en yrkesvan hand, och några andra verktyg därjämte. Så var det att låta bensågen gå... Bysch! Fy fan. — Vad sysslade han med nu efter olycksfallet? Åh, vad skulle han egentligen göra? När han ingenting fått lära annat än grovarbete? Barn och hustru hade han också.

Nu lappade han skor på sitt friska knä, och hustrun tvättade kläder. Det var skräp till karl, som gav sig i olyckan! För honom blev det dock för enformigt att sitta inne på en stol i längden. Därför måste han ut ibland. I dag hade stenstaden lockat.

— Fick du inte ut någon ersättning för olycksfallet av bolaget? frågade Johan och böjde sig emot sin kamrat. Mannen såg maläten ut.

— Joo. Visst. Några kronor i månaden får jag. Inte mer. En arbetares ben är inte mycket värt i trämassefabriken, som du vet. — Men från det ena till det andra: du har väl inte så du kan skänka mej några ören till litet käk kamrat? Jag är utan slantar, ser du, och hungrig, så det svider.

Ören? Johan ryckte till. Hon hade inte gjort mannen något ont, men orden träffade ändå som en anklagande stöt mitt i hjärtat.

Denna världens helveten! Här ännu en förolyckad, en stympad karlkropp, som därtill var så blind, att han inte såg skillnaden mellan riktigt folk och smutsig lort och tiggarmunkar! Varför kom han då precis till honom? Varför gick han inte direkt till en bank eller till en man, som såg penningtung och välfödd ut på gatan, när han skulle tigga? — Aha! Nu hade han det!

Johan öppnade just munnen för att tala om, vilken skatt för tomma magar han gick och bar på i sin ficka, men innan han hann säga något, hade den andre åter börjat tala:

— Bettla är förbjudet... jag vet det... och jag skäms, uppriktigt sagt, men... jag blev led på alla

gamla skor därhemma... ville ut... och i dag mönstrade ju arbetarna... jag tänkte inte på min tomma börs, nej inte alls... och nu svider magen av tomheten. Så att om du ville ge en tjugufemöring så —

Tänk! Karlen inbillade sig ännu, att han hade pengar! En sådan blind bock! Hörde han då ingenting, förstod han ingenting, var han inte klok?

Johan vred sig på soffan nervöst. Det kröp på ett underligt vis i hans kropp, och han kände hur han rodnade. Med några ord tog han genast mannen ur hans villfarelse. — Har jag inte talat om min historia för dej nog tydligt, sade han litet retligt. Jag är ju pank, jag har inte ett rött öre, inte ett enda. — Jag har bara... jag är naturligtvis sugen, alldeles fruktansvärt tom jag också, men inte skall vi tappa sugen för det, du. I fickan har jag en alldeles förträffligt fin klocka —

— Såå. Jaså, du... har en klocka.

Jolin drog på orden. Och ett leende som var svårt att tyda, lekte kring hans mun.

— Så man kan bedraga sej, sade han därpå. Genast, när jag satte mej ner här, trodde jag, att du var prästson eller något dylikt, som läst dej blek ur alla böckerna, och att du nu satt här och gruvade dej för examen. Du ser ju inte glad ut precis. Men i alla fall: du har ändå en bra rock, gosse. Den är inte lappad litet varstans, som min är åtminstone.

— Bra rock? Jag köpte den för tre veckor sedan i en lumpbod, sedan jag förut pantsatt min egen.

— Hela byxor av cheviot —.

— De äro lappade baktill i rygglutet. Och skorna — dem kan du se på!

Han lydde instinktivt och såg ner på Johans fötter, som inte sågo för trevliga ut. He. He. Han log med bred mun.

Båda sutto sedan tysta, nöjda för den delen bägge, att ingen av dem var bättre ekonomiskt lottad på något vis än den andre. Likställigheten i det stycket förde dem också närmare varandra. Den enes rockaxel låg slutligen så tätt mot den andres, att båda två kände det. Två! De voro två.

Detta kan ofta vara en tröst eller en lycka i fattigdomen.

Så sutto de stilla och stirrade framför sig ner i sanden. Där, bland gruset, syntes spridda små sandkorn, som inte alldeles liknade de andra och som därför tarvade en analys, varifrån de fått sin gulaktiga glans utan att vara guld. Guld — ja, detta förbannade guld!

Det hördes steg i sanden. Johan såg upp. En herre, som han kände, kom gående på gången bredvid honom. Det var Pålman, hästhandlaren. En figur, som gjort gamla hästkrakar som nya med målarfärger och andra konster under en följd av år och blivit rik på hanteringen. Nu var han en till åren kommen man, som övergivit hästbyteriet och blivit religionsfantast i stället. Det roade honom sålunda nu ofantligt, att bland annat skänka bort pengar till fattiga på öppna platser i staden, där han visste att en handling, god eller ond, sällan

saknade vittnen, och som sålunda hade utsikt att bli omtalad:

»Pålman var människovän, han. Vålgörande och givmild som ingen. Jaha.»

Detta var lök på laxen nu på gamla dar för hästmålningen, kan tänka.

På en soffa mitt emot våra två landstrykare slog den gamle räven sig ner.

— Vem var den där karlen? frågade Jolin, som nu också rest huvudet. Känner du honom? Har han gott om pengar, tror du?

— Ja mycket. Och givmild lär han ska vara också. Så att jag tror alldeles säkert att —

Mer behövde Johan inte säga. Den andre hade redan gjort sig sin egen föreställning om varåt han syftat, och han reste sig genast upp med kryckan under armen.

— Jag går till'en, sade han ivrigt. Jag går. Men stanna du här. Lyckas det, så gå vi på ett kafé och äter, du och jag.

Nej, inte skulle han gå någon vart, han skulle nog sitta kvar här. Så för den saken kunde han allt vara lugn.

Haltande och så ynkelig som möjligt i övrigt larvade Jolin därefter bort till före detta hästhandlaren. Spetsen av järnskoningen på fortskaffningsverket föste och stötte i sanden, när han gick.

Intresserad, men också halvt skamsen, satt Johan och gav akt på honom under hattbrättet.

Joho. Det lyckades. Alldeles så som han förut hört berättas. En hel sedel! Nu skulle det väl ändå äntligen bli mat.

Vår gode resenär från Hogdalsskogarna lät huvudet sjunka ännu en kvarts tum ner, så att hattens brätten totalt skymde kamratens lyckade figur därframme, ty nu kunde han det, sedan ögat skådat det väsentligaste: en riksbankssedels lyckliga infångande. Vad skulle de rekvirera som bäst, tro? Kaffe eller mjölk? Smörgåsar eller vanliga vetebrödsbullar? Mjölk! Varm mjölk, som ångade i kroppen. Smörgåsar! Det var nog bäst det. Smörgåsar av mjukt rågbröd med lagrad sötost på. Jolin fick ju taga vad han ville på, men han tyckte bäst om sötosten. Å, mjum-m...

Tandvattnet rann i hans mun, när han bara tänkte på härligheten.

Nu såg han upp.

Men —? Vad —? Var var mannen? Var hade Jolin blivit av?

Han såg sig hastigt omkring utan att kunna upptäcka mannen. Men så blev han till sist varse hur han med stora steg knatade ur synhåll det fortaste han kunde. Bara en del av ryggtavlan syntes mellan ett par träd.

Kamraten... brodern... Han smög sig bort! Han behöll pengarna för egen del, fastän han erbjudit motsatsen. Han ville njuta av dem ensam! Vilken lumpenhet. Vilken lymmel till karl!

Johan föll ihop med armarna slappt hängande utefter sidorna. Det kändes, som om han fått ett slag över hjässan. Blodet kom och gick och kom igen i hans ansikte.

Av allt han mött i denna stad, sedan han kom hit, var detta nära nog det allra gemenaste. Ett stort kvan-

tum malört eller smärtan av en mans näve mellan ögonen hade på långt när inte smakat så bittert.

Den skojaren! Han reste sig upp med händerna knutna. Och han tog ett par hastiga steg fram för att rusa efter karlen... för att gripa honom i nacken... och skaka honom... skaka honom blint, grymt och hänsynslöst, så att köttet föll av benen. Men han be-
tvang sig.

Mor hade sagt en gång: Mycket kommer du att kunna hata i världen, men ännu mer skall du kunna förlåta. — Var skomakarens handlingssätt egentligen någonting att vredgas över? Eller var det någonting att förlåta? Inte! — Låt du bara karlen löpa, Johan Mark, och sätt dej lugnt ner själv! Och skratta, om musklerna, som sköter den saken, inte äro alldeles förtorkade ännu! Om Jolin vänder sej om och ser, att du inte tog någon skada av det, så skall detta göra honom mera ont, än de fem kronorna gjorde honom gott.

Johan talade till sig själv utan att röra läpparna, ty den konsten kunna ju vi människor, och han lydde rösten som ett snällt barn. Han log verkligen. Ett brett gott leende.

Ja, han hade blivit hygglig och snäll på sista tiden, en riktigt beskedlig och en mycket god gosse hade han blivit. Han kunde gott gå och skriva in sig i sysslomannens bok på anstalten för de sinnesslöa där norr om Kvarnån när som helst, om det bara blev litet mera. He — — He.

Skymningen föll tätare.

Johan Mark gick med släpande steg gatan fram. I ena byxfickan skramlade tre stycken enkronor mot varandra i takt med stegen. Fickuret var expedierat. Och nu skulle han till Den gröna dörren, kaféet vid Gråvädersgränden, och få någonting till livs för slantarna. Den gröna dörren var arbetarnas speciella matställe här i staden.

Mat — ja. Men det var ändå så förunderligt... Han gick inte lätt fram, snarare tvärtom. Skorna skrapade alltemellan mot gatuläggningsen med trötta, vemodiga ljud. De kändes tunga som bly, när han lyfte dem. Så hungrig som förut under dagen var han inte heller. Svedan i magen hade försvunnit. Han kände sig tom, ohyggligt tom, men hade inga smärtor.

Det var nu i stället huvudet, som blivit på tok och krånglade. En hel hop galna tankar födde det, medan han gick. Ännu så länge förstod han att själv bedöma värdet av galenskaperna, men han ägde inte makt att värja sig för dem. De kommo, dogo och föddes oupphörligt. Husen på sidorna om gatan skänkte honom nu åtskilliga bekymmer. De sågo så hotande och fruktansvärda ut, tyckte han. Och för att undvika

att bli krossad av dem, när de rasade omkull, ty det gjorde de nog snart, höll han sig mitt i gatan, där hästarna gå. Därifrån kunde han åtminstone springa undan i det kritiska ögonblicket, räknade han ut. — A-la! Skrattade inte den unga damen, som nyss gick förbi, eller såg han galet? Ögonen glittrade till som då man var road, och tänderna lyste bländande vita i hennes mun. — Var det åt honom, hon skrattade? Visst! Åt vem skulle det vara annars? Av alla som gick här, var det ingen, som såg så ynkelig ut som han. Ingen skulle kunna tävla med honom om det. Se herrn där nu också! Vad i —! Nu måste det väl ändå vara något särskilt med honom i alla fall!

Han hade nyss rökt en cigarrett. Kanske hade han sotat sig i ansiktet med den? Eller —

Johan fick plötsligt en tanke och såg ner på sina fötter. Ja, visserligen — Inte voro fotfodralen så värst fina, det var då sant, men så illa formade att de kunde reta folk att skratta, voro de ändå inte. Gamla människor hade en gång varit unga och vackra, och nya skor blev också skrumpna och slitna — var detta någonting att flina åt? Eller visste man inte vad fattigdom och armod var i den här stan? Kunde man bara le åt allting, gå rätt och slätt till bordet när man var hungrig, gå i butiken och handla sig nya kläder och skor när lusten sade, att nu borde det vara ombyte... Var man ej besvärad av arbetströttheten någon gång... som tog grinet bort från munnarna och skänkte huvudet annat att tänka på än pjoller och strunt? Avundsvärda — nej, beklagansvärda människor!

Nå — men arbetade han själv något nu? Han bara slog dank. Drev som en smutsig spån på ett likaledes smutsigt vatten nere på samhällsbotten. Skulden? Till en del var det hans egen, men till en annan del var det bordellernas och ölsyltornas, som detta samhälle själv ammat upp. Ja, han slog dank, han utträttade ingenting som var samhällsnyttigt, det var så riktigt sant, men han led själv för det. Ingen annan behövde lida för honom, för att han själv skulle få njuta, såsom det ofta var sed här i livet. Och ingen skulle han besvara heller. Han skulle hellre gå sin väg — den saliga bondvägen, som det hette — — Gabriella... Den unga kvinnan där... Att han då alltjämt skulle återkomma till henne i sina tankar! Ja, alltjämt. Som hon kysste! Han mindes henne väl... den slanka, böjliga gestalten... de vita, friska tänderna och leendet, som smälte hjärtan och öppnade portmonnäer, även sådana med lås på — och hennes bröst... Som vita, små kuddar av silke och dun kändes de i handen... En stund, han mindes det, hade han rört vid dem med sin mun... bitit i dem med sina tänder... Av alla töser han hittills mött i livet, var hon den allra kärligaste... Nyss förut i dag hade han sagt sig själv, att han hatade henne. Men det var nog inte allvar med det, ty i verkligheten var det kärlek, som talade. Han höll av henne... å, om hon plötsligt stigit fram för honom där i porten! Men — när allt kom omkring — det var kanske bäst som det var. I sitt nuvarande skick var han ingen balhjälte och ingen behaglig älskare heller. Säkerligen inte. — Vad det mörknade rasande fort i kväll! Och så kallt det drog genom kläderna! Om

han haft natten bakom sig, så att det åter varit morgon. Ty dessa nätter utan bädd och med mörka, skräpiga vrår utan eldstäder i uthusbodarna! De voro sannerligen inte för roliga för själar med sinnen som hans. De skänkte djupt förakt och leda för livet till och med. — O—h! Se huset! Föll det inte... eller såg han galet?! Jo... nej... det... föll... verkligen!

A n a m m a — d e t!

Johans tankeapparat krånglade åter. Han gav till ett utrop i tro att stenkolossen, som förut lutat hela tiden för hans ögon, nu på allvar föll åt det håll, han gick, och han sprang sedan efter trottoaren allt vad han förmådde. Ett helt hus i hälar! Fram för satan! Undan, fort!

Ögonen stodo vidöppna och andedräkten flåsade ur hans mun. Det var väl ändå... äntligen ute... med honom nu! Måtte... alla efterlivets makter sedan... vara honom nådiga!

Den gröna dörrens gröna ingångsport skymtade i nästa minut för den flyendes blick, och han lugnade sig då och stannade. Men hans knän skälvde ännu. Och pannan var fuktig av svett.

Å—h! Alla gudar — om det fanns några! En fattig tusan fick ingenstans vara säker. Nej, ingenstans. Var det inte sönderplockat folk med kryckor, som skubbade sig intill honom, eller karlar och fruntimmer, självbelåtet, levnadsdumt folk, som roade sig på hans bekostnad, så var det hemska, hela husrader, som gjorde livet surt för den saten.

Han klok eller galen? Galen! Därhuset vinkade åt honom — allt värre, tycktes det. Jåjåj. I hotellen och på kaféerna hade han druckit ölet och punschen och konjaken och absinten utan mycket mat till hela veckor i sträck. Och älskat kvinnor. Inte bara Gabriella, men mest henne. Han hade inte sett henne bara en gång i en lampas sken, han hade träffat henne ofta, och pengar hade han givit henne till skänks. — Det där med stölden av sedlarna var alltsammans bara en usel lögn av honom själv. Flickan var en hederlig flicka, det kunde vem som helst få hans ord på, om det behövdes — Klok? Galen? Delirium tremens? Tj — åt helvete med frågorna — svaren — kvinnorna — alltihopa! Han skulle ha mat nu. Därinne i kaféet fanns det väl också människor, och kanske hundar med, som möjligen tyckte om hans söndriga skor, men —. Han kunde väl inte bli mer än avflådd huden eller hängd av dem i alla fall. In alltså!

Och käckt som om ingenting hänt, öppnade han den gröna dörren med ett fast grepp i låsklinkan och steg in i kaféet.

Före detta timmerhuggaren från Hogdalen, Johan Mark från Nybo, som varit en grubblande och sjuk stackars fant som trott sig galen nyss förut, var på ett ögonblick som förvandlad. Gestalten, som förut varit lutande, blev reslig och hög och kring munnen låg det där trotset, som var Mark-ättlingarnas eget.

Nu skulle han ha förtäring, och hin tog den kropp som på något sätt försökte förhindra honom att få den! — Varm mjölk och smörgåsar, fröken! Och söt, frisk

ost på dem! Lagrad helst. Så det sved i gångjärnen riktigt.

Han talade högt och tydligt som det anstår en karl att tala, medan högra handen stolt skramlade med silverkronorna i fickan. Pengar fanns! Så att inte behövde någon tro, att han kommit in här i tiggarende, inte! Det skulle man få se på, bara man väntade —.

Med huvudet högburet gick han fram till ett ledigt bord i ett hörn av lokalen, där han slog sig ner. Rummet var stort, och här fattades inte heller gäster. Så gott som alla de många borden voro upptagna av utslutande manliga individer, som antingen »smorde» sig med kaffe eller förtärde starkare drycker, öl, vin eller porter.

På raska ben gingo ett par flickor med krusat hår och serveringsförkläde ända upp över den ungdomliga barmen fram och tillbaka mellan borden och en lucka i väggen genom vilken varorna vandrade ut och in på brickor i tät följd. — Hitåt! Hallå där! En bärsa! En porter med sockerdricka — fort!

Det syntes som om flickorna inte lyssnade på de olika rop, som flögo från alla håll omkring dem, men ingenting undgick dem. Ingen behövde bli utan. Men hände det, att någon bitvarg som var särskilt sur i magen, fick vänta, då haglade det glosor av det kända slaget över den försumliga, att en vänlig varelse i kvinnokläder inte behövt mer än hälften för att känna sig nöjd.

— På ölserveringar och för resten ingenstans skulle det finnas några fruntimmer! På en ö med dem i vilda

havet där det fanns bara gräs och ler och tallkottar att äta! —

Orden voro den bitvarens, men en gäst, som var mindre rå och mindre grov i bröstet, kunde ibland också draga en flickunge till sig, nypa henne kärligt i kinden och viska mjukt i hennes öra: — Du har en rätt vacker nos du, jänta. I afton efter stängdags... lilla tösen... säj, vill du?

Guds allra bästa barn voro nämligen inte så talrikt representerade här, som det för en inträdande genast kunde synas. Det var en brokig samling av gott och ont i människoväg, dock mest ont.

Johan Mark tyckte sig kunna dömma på det sättet, när han nu i hastigheten hunnit granska ansiktena på de innevarande.

Där sutto omkring ett bord, belastat med ett dussin glas och flaskor, några ynglingar, som ej voro så värst blygsamma eller generade av sig. Det smattrade och mullrade och mumlade från deras rökiga vrå, som när man på avstånd hör vattubäcken kasta sig ned för en bergbrant om våren. En av dem hade i ett ögonblick av extas praktiserat sig upp på ett annat bord bredvid dem, där han nu satt, obesvärat dinglande med benen, medan ord, tobaksrök och spott med små uppehåll och växelvis sprutade ut i luften. Det var precis ingen skönhet denne gäst på bordshörnet. Med sin korta hals, stora mun, sina utstående kindkotor och sin breda, tillplattade näsa, liknade han närmast en chimpanse — en större sort, som gud i brådskan glömt att draga den ludna huden på. Men tungan var en människas. Om han fått denna av skaparen i

stället för huden, den håriga, som han inte fick, eller om han bytt sig till den av en kvinnlig bekant av den vanliga sorten, som talar lätt och tänker slätt, det var ej så gott att veta. Nu gick i alla fall talverktyget an så det var fröjd åt det.

Hans ansikte var mörkt av stenkolsrök och likaså hans händer. Vid Malmkajen hade han och dryckesbröderna lossat kolen ur en ångare, hördes det på dem, och de skulle nu ha det »litet glatt» på aftonen efter sluträkningen. Åj, vad det var härligt med sockerdricka och porter och cigaretter och allt skönt samspråk till. Att stå och lasta kol i en ångares buk, i mörker och sot, var som ett sprattla i en skorstensmur i självaste avgrunden. Dit gick heller ingen tillbaka utan att först ha hugnat sin strupe och sin själ någon liten tid med något vått och glatt.

Helt nära sällskapet, dessa sex arbetare, satt en äldre man, en annan typ ur guds vida värld, som tydligen fått nog för sitt behov för kvällen. Hans huvud och armar hade sjunkit ner. Ur munnen dreglade en seg, snusbrun vätska ner på golvet. På sidan om honom vid bordsfoten låg ett tidningsblad, som nu såg ynkligt ut och jämrade sig på sitt vis, när den drucknes sko ibland rörde vid det i smutsen.

Den arme saten... Fy tusan...

Johan såg bort från bilden och slöt under en minut ögonen. En medlidsam känsla grep honom, men samtidigt kände han åter det där föraktet — föraktet mot sig själv. Ett sådant där stort svin hade han också varit... en tid tillbaka... gång efter annan.

Nå, varför sörja? Han skulle resa sig och bli som förr. Det skulle han, för så vitt det ännu fanns en möjlighet. Bara han nu fick äta —.

Dörren från gatan öppnades och en ny gäst trädde in.

Det var en fyrtioårs man, storväxt och bredaxlad. En gång hade kanske mannen sett bra ut, men ansiktet var nu blekt och såg härjat ut med sin i grått skiftande hud och sina infallna kinder. Hakans form och den stora näsan, som satt något på sned i ansiktet, troligen efter ett slag, som den fått, skvallrade däremot om temperament och kraft. Blicken ur ögonen, som nästan skymdes av de mörka, tjocka ögonbrynen, vilka sträckte sig som ett par fågelvingar över näsroten, rörde också mannen, som visste vad han ville, och som inte heller lät sig böjas av själar, mindre än han själv. I sin rätt slitna och gammalmodiga dräkt och det tjocka, toviga håret, gjorde mannen närmast bilden av en urtidsmänniska, vild och obändig, som envar måste respektera och även frukta.

Hans namn var det alldagliga Persson, men av folkhumorn, som ibland är framme, hade han blivit döpt till Poeten, sedermera förvanskad till Profeten.

— Å, sade Johan överraskad för sig själv och reste sig. Han gick fram till den inträdande och tog honom i handen. — Du ute och går, Profet?

Profeten lyste upp. — Ja, sade han leende. Som du ser så. Längre sedan vi råkades sist nu!

— Å ja, det är några dagar sedan.

— Ända sedan vi lastade tillsammans vid Gråsundet för — vad ska jag säga — är det tio år sedan?

— Ja kanske det. Jag tycker dock för min del, att det är en hel liten evighet, sedan jag såg dej.

De två före detta arbetskamraterna utbytte på stående fot några meningar. Sedan de även kommit överens om att intaga förtäringen tillsammans och givit en av flickorna besked därom, slogo de sig ner vid samma bord, där Johan nyss suttit.

Det begärda kom strax fram på en bricka. Det ångade av den varma mjölken och smörgåsarna sågo begärliga ut.

Mat! Johan sväljde ett par gånger det där vattnet, som vi alla känna till, och kastade sig sedan över anrättningen med vild iver. Umjum. Gud fader! Livet var härligt — en enda lång njutning: pina och salighetskänslor om vartannat!

Profeten såg leende på den vildsinte under ögonbrynen.

— Var du så tom, din kropp. Inte visste jag det. Man kunde tro, att du inte sett mat på dag och år.

— He... ja... det vill säga... jag åt i morse, nej, i går kväll — ett riktigt stadigt mål för resten, ljög Johan på måfå och tuggade blint på för att dölja sin förlägenhet. Ty sanningen var, att mat ej varit i hans mage sedan två dagar tillbaka, då han för sista öret köpt ett bröd, som han åt upp i en butik i Kåkstaden på kvällen innan han sökte upp uthusboden, nattlogiet vid Vikens sågverk bredvid staden. Men varför tala om detta sanningsenligt, varför inte dölja allt med en lögn?

Men ögonen, urtidsmänniskans, vilade på honom, och människan sade:

— Jag är inte den du håller mej för, Johan Mark. Att ljuga för mej går inte. Ätminstone inte ansikte mot ansikte. Du är för resten nu så tunn alltigenom, så jag kan nästan se tvärs igenom dej. Hur länge har du gått här din kanalje? Två veckor? Tre? Och fruntimmer... det förstås. Akta dej för fruntimmer, Johan! De äro inte heller desamma, som de se ut för, när man första gången ser dem. Trolltyg! De flesta. Som ingen någonsin kunnat begripa sej på. Det vet jag, det.

Johan svarade ej. Han bara åt. Ty se: det var en sådan herrans stor och härlig njutning att äta!

— Jaså, sade han till slut, när han ett ögonblick gav sig tid. Du tror det. Ja, kanske. Jag vet för resten... snart ingenting. Jag vet bara, att jag inte gjort ett skapande grand... inte ett dugg nu på länge. Alla människor, inte bara vi fattigfolk, måste arbeta, annars äro vi föraktliga kräk. Allesammans. Jag vet det så väl. Vad gör du själv? Förr bar du plank, som alla breda axlar skall göra på sågverken. Tycks det. Men vad gör du nu?

Profeten hostade till kort och drog munnen litet på sned som till ett leende.

— Jag vet inte riktigt vad jag skall svara dej på det, sade han efteråt. Jag vet verkligen inte själv vad jag gör. Hela livet har det varit så med mej, att jag känt blygsel inför min egen människa, om jobbet som jag sysslat med varit lätt. Endast om det varit tungt och hårt, har jag känt mig lugn. Därför kan jag till exempel ännu i dag inte hysa några respektfulla känslor för de grova och stora karlar, som står och säljer

»varm korv» i gathörnen eller går och kursar skorem-
remmar och struntkram in och ut i husen. De taga
levebrödet av invaliderna och de menföra, dessa lat-
maskar till människor, medan invaliderna ofta få fort-
sätta med det tunga knoget, och detta är en skam. Det
är för resten en oräknelig mängd folk i världen, som
inte arbetar alls. Lever på andras arbete endast. Det
är uselt, parasitiskt. Fy tusan... Men man ser ändå
så högviktiga parasiterna se ut, när man möter dem...
»Gå undan, för nu är det jag som kommer.» I städerna
ser man just den där typen ofta. Och hur skall det
kunna vara annorlunda i en värld, där »affär», och det,
att klippa kuponger, är så särskilt fint och hederligt,
medan kroppsarbetet föraktas. Vänd på ste-
ken, betala arbetet, gör det värt att eftersträva, straffa
lurendrejeriet och skojet, ställ om att varje man och
kvinna gör sin plikt i samhället, och jag tror, att
mycket av det så kallade eländet i världen skulle för-
svinna! Arbeta är liv. Arbeta är hälsa. — Men
du ville veta, vad jag gjorde. Jo. För närvarande
går jag omkring och ser på människorna. Ingen
njutning är så stor som den att se folk, tycker jag.
Men bara se. Inte att på annat sätt ha med dem att
göra. Det senare är varken hälsosamt eller roligt.
Snarare tvärtom. Stark står ensam, Mark! Ty ser
du, det finns andra parasiter än dem jag talat om
också; de andliga tallrikslickarna, som lyssnar och gör
frågor för svarens skull, som de sedan draga nytta av
och bygga upp sig på själva. Detta är de små själarna
— men tillbaka till frågan, kamrat. Jag gjorde mej

litet pengar härom sistens, och det är dessa, jag lever på nu.

När jag inte längre har någon hustru eller någon pojk att ävlas för — vad skulle jag då med bohaget! Jag realiserade skräpet och gav mig sedan av. Ut! Jag ville ut. Ville se annat än brädstabbar och höra annat än sågsurr och det eviga pratet om mat, fackföreningar, snus och skötseln av grisar, innan jag blev kallad till himlen, där det naturligtvis finns en plats reserverad för min räkning också...

Johan Mark såg upp. Det låg undran i blicken. — Så, å, lät han dumt mellan tänderna, som ännu arbetade med samma iver med brödet.

Den andra fyllde sin kopp med innehållet i tillbringaren, smakade på det och fortsatte:

— Ja. När man arbetat i mer än fyrti år, som jag gjort, och är lika fattig nu, som då jag började — bohaget var till dess halva del min hustrus — kan någon kristen själ säga mej, varför man då skall fortsätta längre? Bolagsarbetaren är till, tycks det, för att bolagen och kommunen och staten skall hålla ihop, inte för att han själv skall hålla ihop. Själv är han kon — bilden är kanske klumpig — som skall mjölkas, fösas ut på bete, lockas in till båset med hötappen och åter mjölkas.

Jag gjorde mej några hundra kronor för några gamla möbler, som sagt. Nu går jag och studerar livet bland människorna litet varstans. På gatorna, på krogarna, i sågarna, i fabrikerna och på vägarna, överallt så länge dessa pengar varar. De varar inte länge, nej, det vet jag nog. Men när de äro slut, kan jag

ändå med stolthet säga: Jag har levat. Ja, jag har levat. Sedan tager Försynen väl hand om brädgårdshöken med.

Tänk dej bara kamrat! Jag sover i mitt logi — det är här och där i bygden — tills jag vaknar utsövd om morgnarna. Kaffe på sängen ibland. Tidningar och böcker på ett bord. Jag röker en cigarr efter kaffet. Ligger och blåser ringlar i taket, medan jag tänker. Det är inga blåspipor, som tjuta på ett sågtak varje morgon och varje dag alltjämt bredvid min bostad. Inga bärputor eller kanttrissor eller sågramar, som sårar och rasslar och gnäller. Ingen väckarklocka som väcker mej med en skräll, som ofta är som dolkstöt i hjärtat, klockan fem om morgonen med maningen: Ut i snöyran, slav! Ut med dej i vinterkölden, då en blodtunn själ kan stelna, eller ut i regnet, som står som spön i backen! Ut eller arbetet tages ifrån dej, du är husvill, om du inte går, eller du blir stämplad som en trotsare och uppviglare från det ena disponentkontoret till det andra, distriktet runt efter en telefontråd.

Nu intet tvång. Jag är fri. En verklig fri man! Gosse! Att vara fri, icke bunden, att vara sin egen herre själv, det är något det! Det är paradiset helt enkelt. Ty så känner människan det, som öst vatten i det bottenlösa karet ett helt långt liv i helvetet.

Profeten, som hunnit expediera både sin smörgås och sin mjölk, medan han talat, strök sig om munnen med näsdukshörnet och tände efteråt en cigarrett med den för vanerökaren vanliga nonchalanta gesten.

Sedan sade han åter i dämpad ton:

— Som du väl minns, så sysslade jag litet med författarskap på sågverken därute. Jag gjorde det även på den tiden då vi lastade tillsammans. Du minns, att du läste i tidningarna en bit av mej ibland. Min hand var nog mycket klumpig då. Men jag lät inte avskräcka mej för det. Jag ville ha fram i dagsljuset något om oss, sågverkens folk, ty dessa ha även sin plats given i den svenska litteraturen lika bra som andra människor, tyckte jag.

Och jag skrev. — Jag gnodde kvällen lång och ofta även om natten, jag gnodde efter plankbärningen på måltidstimmarna om dagen, sedan jag kastat i mej maten i brådska, som om jag varit besatt. Ingen ro! Historier! En rad, ett ark, flera ark! Fort för satan! Det brände och sved i min kropp, och skriva måste jag. Födan var en bisak under jäsningstiden, skötandet av hälsan likaså, och man vet vart det bär. En dag blev jag sjuk. Plankbördorna blevo tunga som blytackor och benen bar mig ofta ej, men jag arbetade ändå, jag måste. Familjen måste ha något att leva av, och själv skulle jag skriva en bok. Sågverkslavarnas historia skulle det bli. Men — Att skriva om oss är ingen lätt sak för den fattige. Sågverkslivet är i sig självt varken roligt eller vackert, nej, det vet vi väl. Det är tvärtom fult och grått som själva den grå höstens väder alltigenom. Och folket, arbetarna, mina kamrater på verken, de vill inte läsa om sig själva så där, vill inte läsa om skådespel, i vilka de själva äro agerande, det är så »tråkigt», tycka de. De vill ha något roligt, något ljust och fint.

Nå, vad skulle jag göra? Jag valde utan tvekan:

jag skrev sanningen. Jag målade av vad jag själv sett, vad jag erfarit och känt, och vad jag tror, att andra känt. Jag ville inte förgylla upp sakerna och tingen med falska färger, för att de skulle se bra ut till fördel för mej själv. Detta hade varit oärligt, menade jag. Ty hur det än må vara: ärlighet varar längst.

Profeten blåste ut ett rökmoln efter sista ordet och fortsatte:

— Jag slet en hund den tiden. Men ingen vet det. Bara jag själv vet det. Och ingen skall heller få veta det till fullo. Må gud aldrig skapa sågverksdiktare hit i världen! Nå, jag vill inte jämra mej. Det är en härlig lott också. Att leva är att lida, att pröva på tusen ting, misslyckas och pröva på nytt igen. De människor, som bara gå på solsidan i livet, beklagar jag. Ingenting kan de, ingenting förstå de, och skymmer en gång en molntapp solen, då bli de genast så hjärtängsliga och tro, att de snart skall dö. Diktaren skall inte heller födas upp med bara söt mjölk och läggas på mjuka dynor av sammet av en vek mors händer, när han är trött. Men dessvärre ha en inte så liten del av våra författare blivit uppfödda på det sättet här i landet. Åtminstone har det synts mej så rätt ofta, när jag läst de böcker — det är några stycken — som utkommit de sista åren. I böckerna har jag funnit mycket av den grönska, som om våren spirar upp ur marken, solsken, väder och en hel del omanligt — eller okvinnligt — snack om kärleken, fingervisningar om hur man stjälar och mördar bäst och lättast — mycket kära problem för vår tids diktare förresten — och jag har fått göra bekantskap med människor, som

ibland begick det oerhörda, att de själva förde födan till munnen på middagsbjudningarna och på balerna i herrgårdarna och slotten och som även klädde sej själva utan någon hjälp om morgnarna! — Ja, detta och mera till i den stilen fann jag i böckerna, som jag läste. Men de starka och verkliga människorna, dessa, som bilda grunden till en stat och som plank- och börs- och jobbaradeln byggt upp sej på i sitt högmod i samhället, dem fick jag gå och söka efter själv nere »på bottnen», om jag nödvändigt ville träffa dem. På sätt och vis är det lustigt, men det är också tragiskt, det där. Folket vill och längtar efter läsning som skänker kraft och ger styrka, som lyfter upp och gläder i kampen för det dagliga brödet och i livsnöden, som även är stor bland människor, och så bjudes det dem på torra korvstickor hopkokad strunt och dravel i stället. Det är bland annat på de böcker, som stå med skylten »oerhört spännande» och »överdådigt roliga» i bokhandelsfönsterna, jag närmast tänker nu. Ty livet är icke roligt i verkligheten. Åtminstone inte för den fattige. Den, som så tycker, är antingen mycket ung eller lat eller dum. Eller blind på ögonen och döv på båda öronen. Därför tycker jag att skämtet, som kokas ihop när ingredienser till något bättre, den verkliga humorn, saknas, är det gemena bedrägeriet. Undra på att smakbegreppen bli förvända hos folk! Nu är det ju snart så, att mycket av den verkliga konsten, antingen det är litteratur eller annat, föraktas och ratas, medan rappakaljan höjes till skyarna. — Nej, en konstnär, som skall ha något att ge mer än soppa på stickor, han skall stiga med

fötterna ner till helvetets botten och skåda dess djup med sitt öga! När han så gjort, skall han även kunna skildra motsatsen till plågor på en annan plats utan några med konstlade medel framkallade uppenbarelser därifrån. Ty det är nog så, även när det gäller diktningen, åtminstone vad jag kan begripa, att det sura måste man smaka för att sedan kunna rätt bedöma det söta. Men sitter diktaren i sin varma kammare och blott fantiserar människolivet, då kan det ju bli varken blod eller mærg i det han skriver. Nåja, för mej må han gärna göra det när han har lust och trivs med det. — Johan Mark, ät du upp alla smörgåsarna! Jag reder mej galant på det jag fått för min del. Jag har inte glömt dej, vår lastning tillsammans och allt det där, du gamle gosse! Jag tänker litet på mina diktskapelser nu också. Du läste dem du, minns jag. Och du teg ej efteråt. Du sade din mening rent ut om bitarna, antingen det var beröm eller klander, och det värderar jag dej för.

Du gjorde ej som många andra, som läste dem. Vad gjorde de? Jo, grinade hänfullt bakom min rygg, då de också skrevo betyget åt mej utan alls någon skoningsamhet: »Den där är inte riktigt klok, han! Vad skulle han skriva om det där för? En sådan eländig smörja.» Somliga hörde jag tala på det sättet. De voro själva arbetare och de förbannade själva ofta den hårda lotten, som de hade, många av dem, men när det målades med ord, så det syntes på pappersblad hur de stred och led, då var det bara smörja alltsammans! Det är lustigt med människorna i världen. — Bra vill vi ha det, men hjälparen kan vi sedan stena, om vi nå honom. »Ro-

liga historier» skulle jag ge mina vänner, jag var bara en narr annars. Skildrade jag till exempel arbetarnas bostadsförhållanden i timmerskogarna eller på verken här nere, så skulle jag totalt se förbi smutsen och vägglusen, plågoriset och folkförbannelsen, som finns i legioner där. Rummen i barackerna och kojorna skulle jag i stället göra rymliga och ljusa och trevliga som gemak i slott och herrgårdar. Sågarna skulle jag inte heller beskriva som något Inferno, såsom de i verkligheten äro med sina smällande remmar, sina vinande hjul, slamrande sågramar och skrikande trissor, där människor ofta krossades och klämdes pannkaksplatta och till rykande, röd mos — nej, det skulle jag inte. Det var tråkigt, se, inte roligt alls. Som salonger skulle sågarna målas. Arbetarna själva skulle vara balhjältar i salongerna, sedan jag först rätat deras ryggar och smetat över deras kläders smörja och ler med bläck. Ljuden, som maskinerna i sågen skapa fram, skulle vara musiken. Själv skulle jag vara pajas på balen och sjunga visor för de dansande mellan akterna. Haha. Med andra ord: jag skulle skriva gyckelspel för mina vänner och leva på luft tills jag fick deras applåder att mätta mej med, om det visade sig till slut att spelet, som jag skrev, var till alla delar dugligt. Jag skulle inte dra deras elände och fattigdom fram för offentligheten med den nakna sanningen som körsven i tömmarna, jag skulle bara berätta om sågverksslavarnas fröjder, när de ibland hade sådana på en fritidstimme eller en söndag — jag skulle inte tala om vad de led!

Om ej det orätta och onda blottades, hur då vänta sej en förbättring någon gång? Aldrig har jag heller tänkt, att skriva för arbetarna, jag bara skriver om dem. Avsikten är ju tydlig. Ty till ingenting batar det att ständigt tuta i egna öron om eländet. Åt alla väderstrecken ska tutandet höras. Då kanske man en gång stannar på höjderna, där makten bor, och lyssnar — och vaknar till besinning. Detta är kultur. — Om jag fått avsked under dessa tio år? Åjo. Men ett fall minns jag särskilt. Det var efter en strejk vid Långholm anno artonhundranitti. Jag flyttade den dagen. Till Ödesand skulle jag flytta. Det ligger en halv timmes väg därifrån nedåt sundet, som du vet. På en drög, som jag lånat, låg mitt bohag och efter den, böjd och vit i synen av sjukdom och gnat av käringtroll, gick Elena, hustrun min. I en schal i hennes armar låg vår pojk och sprattlade. Den sura novembersnön föll i massor ur skyn. Ja, jag flyttade den dagen. »Strejkledaren» skulle väck från verket huvudstupa! Åt helvete med honom nu när saken var förlorad, och när inte någon ledare behövdes mera! Även du känner till det där så väl: »mohren har gjort sin plikt, mohren kan gå».

Nå. Efter lasset, som innehöll det sista av grejorna, stod jag och andades ut, innan det bar åstad. Min blick gled upp mot gårdarna, som stodo där i virrvarr, tysta och med våta, grå väggar. Ur luften kom vemedet med blåsten och snön. Irrande gled blicken fram och åter mellan husraderna. Detta var avskedet.

Och jag tänkte medan jag tittade: På denna plats, i mer än ett av dessa hus har en femtedel av ditt liv runnit hän, Jan Persson. Och arbetet, som du här ut-

fört, har inte alltid varit så lätt. Det har tvärtom varit tungt och hårt. Och betalningen har heller aldrig varit över sig stor. Svältavlönade ha ni, du och dina kamrater, i stället varit för det mesta. Därför kom också strejken till slut. Men slaget förlorades. Och nu — Nu måste du själv gå för den sakens skull. Du kunde inte skriva ditt namn på arbetsgivarens kontrakt, som föreskrev slavens lydnad, du gick hellre din väg, sedan disponenten sagt, att det var bäst att så skedde. Ty »uppviglare» och »bråkstakar» ville han inte ha i sitt arbete. Uppviglare... Vackra egenskaper fick inte vackra namn i ett sågverksrike... Du måste gå nu... I dag har du ensam släpat möblerna och alltsammans nerför trappan från bostaden... ingen kom och gav dej ett handtag... »solidariteten» var som bortblåst, sedan det blev bekant, att du fått sparken. Är det någon, som ser dej, då du beger dej av måhända?

Med dragrepet i handen stod jag en stund och spejade upp mot husen med hungriga ögon. Men jag varnade ingen. Ingen enda.

För flyttningslasset var jag själv hästen. Och repet lade jag nu på axeln för att draga bort med det i snöryan. Å hej! Men i detsamma såg jag »någon». Det var det frodiga ansiktet av en man — jag kände honom väl — som stod i sitt rum i baracken där bredvid och log lett och skadeglatt åt oss bakom kanten av gardinen. Då — då flög djävulen i mej på minuten. Jag glömde, att snön på vägen var sur och djup. Och jag glömde, att kvinnan, som hörde mej till, skulle stödja sej på kälkstabbarna bakpå såsom det var avtalat — det var nu ej misskund med någonting, inte ens med kvinnor!

Fram! Bort, bara bort från stället! Och som ett vilt djur drog jag i repet och flyttningslasset kom brått fram till bostaden. Men då ångade det vitt av »hästen», kälken liknade en plog med snömassor frampå nosen och min hustrukamrat hade jag förlorat. Hon var borttappad! På vägen någonstans. Voj och kvinnorna! — Kvinnorna äro bra. Ätminstone har jag velat göra dem så fina som möjligt i mina historier, därför att de inte alls är sämre än vi män, fastän vi gå och inbilla oss det, och därför att jag inte vill göra människorna fulare, än de i verkligheten äro, men i alla fall — blir mannen arg, så han drager lass som en häst, så kunna de inte alls begripa detta. Äro de förut klena så bli de det ännu mera nu, så att inte ens benen bär dem. Jag fick gå tillbaka och söka. Och vid Sjöstrandsliden, där drögen gått på bara en med i drivorna, där fann jag Elena och ungen på snökanten!

Nå, jag bar ju hem dem och jag tinade upp dem, det gjorde jag visst, men i alla fall: det var en satans resa.

Sedan? Å, ingenting av vikt egentligen. Jag förstår för resten inte heller, varför jag sitter här och mäsar gammalt strunt, som redan är begravt för länge sedan! Men det är nog så med oss litet var: ibland är det som en stor salighet i själen att få prata. Är jag sentimental? Hur låter det? Tycker du, att det jag talat om, är att tala illa om kamrater? Jag svarar själv: Jag håller av mitt brädgårdsfolk, och den man håller av, den agar man gärna. Det är också någonting som heter fostran och bildning, god takt och gott vett i människolivet. Även hos oss brister det i mycket ännu.

Därför har jag talat som jag gjort. Jag är fyrti år, jag, alltså ett år äldre än den som är bara trettionio! Nu förstår du schäsen, om också du blev ond av orden.

— Hur avlöpte natten i den nya bostaden? frågade Johan. Han åt ännu. Smörgåsarna voro stora, och att tugga väl hade han lärt sig.

— Å ja. Tämneligen. Vi fröso ju inte ihjäl, eftersom jag nu sitter här, men fy fadringen säger jag ändå — nog var det bistert i det dragiga hålet alltid. Elena, hon kröp helt under täcket, sedan hon dragit vantarna på pojkens händer, och grät tills hon somnade den natten. Bredvid henne låg jag själv och tänkte. Gud vet vad allt jag tänkte. Det där ansiktet av den frodige karlen bakom gardinen grinade alltjämt åt mej, vart än jag tittade i mörkret, tyckte jag. Blev jag trött av att se det och därför slöt ögonen, såg jag det ändå. Där norrifrån kom blåsten fram över blåisen på Ingerfjärden mot vårt fönster så det pep och gnällde i springorna. Och röster av människor tyckte jag mej höra med låten från fönstret, som hånade och sade: Du rår för det själv. Enfaldige! Det är jämt så lagom åt dej!

Ja, så var det med poeterna och sådant folk, som hatade förnöjsamheten, den fäiga och slöa, och som inte kunde låta göra sej till slavar i sågverksriket då för tiden.

Diktningen var i sig själv inte heller mycket värd, ungefär lika mycket som dålig snus. Och väl vet jag, att det är så i livet, att människorna inte förstå varandra, förrän möjligen långt efteråt. Så var det med oss också därute. Jag förstod arbetarna. Jag hade

vuxit upp bland dem, glatts med dem, när det varit någonting att glädjas åt, och delat deras mödor, men de förstodo inte mej. Jag skulle ha satt mej över det, som det heter, men ändå knogat villigt, men därtill var jag för fattig, och kylan bland de mina blev mej för hård i längden. Därför hände det, att jag måste säga dem farväl i tysthet och bege mej av därifrån en höstkväll.

Elena och min pojke dog, som du minns. Jag hade försummat dem redan från första dagen, då vi gifte oss utan att äga just mera än sängen, kläderna och några fat att äta ur, för min skrivklådas skull. Det hade därför alltid varit både si och så med födan för dem båda. Jag kan inte säga, att jag då brydde mej mycket om det så kallade världsliga, vad det beträffar. Jag hade till exempel inte tid med att lappa skorna själv, när de blev trasiga. Ej heller höll jag någon gris- eller kaninavel i hemmagjorda hus vid sjöstranden. Eller löpte med konjaksskvättar i flaskor efter förmanskroppen, för att jag skulle få skofta och få goda förtjänster av honom på fritiden, såsom det varit sed hos somliga hos oss, som du vet. Mitt liv det var min diktning. Ingenting existerade för mej utom den. Därför gick det också som det gick. Ty när man är tre, är man inte bara en: de tre bör vara en enhet tillsammans i äktenskapet. Fattigfolk tål i det fallet inga splittringar. Ja, alltnog. I många år hade de mina svultit, och när så varpesten, den svåra farsoten, drog som en digerdöd över landet den där hösten, som du minns, var min kvinna och pojken för svaga att stå emot den. De föllo offer för den båda. Med dem föll också

hemmet samman. Nu vaknade även jag upp till verkligheten. Jag började inse vilken betydelse hemmet har i människolivet. För fattiga poeter inte minst, men att tänka förnuft i det stycket var då för sent.

Ensam... Det känns ej så lätt detta, när man varit van vid en kvinnovarelse, en kamrat, att rådgöra med och kela med och så en pojk, som man skänkt hälften av sin själ åt, en skänk, som man aldrig kan ta igen.

Jag minns pojken min... Ibland kunde han komma till mej, när jag satt vid bordet och plitade med mina sågspånsbitar i lampskenet. En mjuk hand strök mej på pannan, och en mjuk röst talade mej i örat: Du hänger så må huve, pappa... ä du suk? Go natt nu me dej... sov gott!

Han hade nog varit så där en tolv år nu, om han levat — stor nära nog som far sin...

Profeten log bittert. Drog därpå djupa bloss av rökverket och fortsatte: — Jag blir sentimental, kamrat. Det är inte vackert av en karl detta, men myckét vackrare är väl inte heller hårdheten. I naturen blåser vinden från alla fyra väderstrecken — och varför ska människan vara ensidig? Om man har känslor, så fram med dem då! Den, som ständigt gömmer dem, är antingen en illslug, beräknande krabat eller en stor, hård egoist! De illsluga är inga goda kamrater. När framtidsriket nu håller på att byggas i synnerhet... Nå, låt mej tala vidare — På sågverken ville man inte heller ha en jämlike till sin diktare. Ty det var nog allt för simpelt, det. En »fin» karl skulle det vara, en, som kunde agera clown och berätta paschaser i grann kostym och utan återvändo. Inte allvaret, inte

sanningen, när den var mörk, nej åt fanders med den! Då, när jag äntligen förstod det, förbannade jag livet, som alltjämt så självklart tolererar halvheten framför något annat i livet, och mitt eget blod som dödat mina kära och gjort mej själv till en hemlös, ensam man, som ville göra nytta och inte kunde mitt inne i en hel värld av arbete och människor.

Som sagt: jag gick min väg en natt? Varför just en natt? Jo, det stormade hårt då. Nordvästen tjöt, och natten var mörk. Ty ser du, Mark: jag älskar mest stormen. När det stormar, då blir jag själv stark och vild som satan. — Nå, har du ätit än? Här! Tag då en cigarett och rök! Tag två om det passar. Jag ser nog på dej, jag, hur det är fatt, må du tro. Blek, trist och glupsk som en bläckfisk i vattnet. Därpå röd och blossande. Lugn som en filbunke! Och så sitter du och stirrar envist på en fläck med ögonen. Liksom en sinnessjuk. En sån där i andra stadiet. Inte duger det! Opp. Här har du cigaretter! Ett bloss är ibland till nytta. Det stimulerar. Och man skall aldrig förakta någonting, hur obetydligt det än är, som kan göra livet en smula drägligare. Av minuter bildas timmarna, dagarna, åren, seklen — evigheten. Därav kan man lära: tag väl vara på minuten, om du vill vinna någonting. Lev, Johan Mark! Men förståndigt ska du leva. Ty —

»liarna de slå
och räfsorna de gå,
snart äro vi alla döde.»

— Var så god! Profeten räckte fram Armiroasken över bordshörnet. Johan tog en rökpinne ur den, mumlade ett tack och tände den apatiskt. — Ja, det är nog sant, det är inte riktigt som det ska vara med mej nu, sade han. Maten?... jo, tack för smörgåsen, du. Men jag tror... det var nog för mycket för mej det där. Jag får visst kasta upp det snart igen. Staden, ölet, kvinnorna, bristen, kylan i uthusbodarna — allt det där har gjort mej galen. Och sågverkskräcken... det går inte att dricka sej kvitt den med mjölk. Så är det en flicka med, Profet... en fin liten en — ja, inte har du sett hennes make, Persson. Det är henne som jag tänker på... och tankarna förstör mej. Och ingen vart kan jag komma... staden är min, och jag tillhör staden. Med hull och hår tillhör jag den. Så jag börjar snart tro, att det visst är här, som fan ska hämta sågverkspojken Mark från Hogdalen någon dag vad det lider. He.

— Hm.

De sutto tysta båda. Sedan sade Profeten:

— Jag är inte mycket förtjust i sågverkslivet för min del. Du är det inte heller. Men jag måste nu ändå säga: res dit ut tillbaka igen, Johan Mark! Av alla hälsokurer är arbete för dej det bästa. Akta dej för lösdrivarelagen, gosse! Senast i dag såg jag polisen hånka en karl som tiggde pengar av förbigående vid hamnen. Mannen gick med krycka och —

— Skriver du ingenting nu för tiden, Persson? avbröt Johan, som inte ville höra på det örat, vare sig det gällde hälsokuren, sågverksarbetet, eller den pen-

ningtiggande mannen med kryckan, som han i tysthet föraktade.

— Skriver? Skrivaren såg upp.

— Jo, det sade jag ju nyss, sade han och sänkte åter huvudet. Det händer ibland att jag gör det. När jag får ingivelser, och när jag emellanåt har turen att finna en trevlig vrå i någon stuga och ett bord att sitta vid. Men som i yngre dar är det inte. Då blev jag fort upprörd, även över det minsta, och pennan raspade då jämt på papperet, allting skulle ritas av och målas. Men i sågen dör allting med åren, även diktargryet hos en människa. Ty när fömågan att känna sej upprörd också gått sin kos...

Tänk! Denna satans träldom i världen! Den fattige, som vill någonting och åtrår någonting, något i den högre meningen, han får sälja sin själ åt dumhuvuden och krämare om han inte hellre fördrager att gå under av nöd och brist.

Vår arbetsköpare vid Gråsundet minns du också gott, Johan Mark! Han var inte mycket klokare, vad det beträffar, än en gödd kalv, den mannen. Men pengar hade han, det fattades inte, och där gingo vi under honom och knogade som slavar för den knappa kosten och litet att kläda oss för bredvid.

Men varför beklaga sej, varför förbanna den saken nu? Man blir bara ful av det, ty i ansiktet sätter allting sin prägel, och det är ju precis ingen fröjd, att bli fulare, om man ej var någon skönhet förut. I livet gäller det att strida för rätten mot orättfärdigheten och det onda och att med lämpliga medel söka övervinna dessa. Medlen, de rätta och lämpliga?

Dem skall vi söka efter. Man har sökt dem två tusen år före oss och vi söka dem nu. Detta sökande — det är utvecklingen, det! På sågverken skall vi sluta oss fast samman i föreningar och höja oss i andligt avseende! Och vi skall lära oss känna oss själva. Att känna sig själv — nu är det inte många, som gör det — är en kostbar sak i livet. Detta och bildningen, självtukten och kunskaperna är eller skall bli vår styrka. Lerklumpen var inte tegelsten, innan den formades och sedan brändes i ugn; och utan att lermassan som kallas tegelsten, formas och brännes, kan det inte byggas några hus av den. Det där är ju mycket enkelt att tänka på, innan man talar om världsrevolution med stora ord. Vill man reformera och förbättra världen, då må man börja först med sig själv, det är sant.

Jan Persson tystnade och såg sig omkring i rummet, där stämningen alltjämt var densamma: stundom så och stundom så, liksom man hör vattnet ute vid skären om hösten. Kollossarna sutto ännu kvar i sitt hörn och även den andre, den druckne. Hans huvud låg nu om möjligt ännu djupare ner mellan knäna än förut. Profetens blick dröjde vid gruppen en stund, varefter han åter sade: — En tid försökte jag också att hata »packet» — det är ju så vi får heta ibland — inte endast det utan allt i hela världen. För jag är också bara människa. Men kärleken segrade. Förr var det den brännande törsten efter något, som jag själv skapat i en skrubb i bolagsstugan.

Förr var det Elena och min pojke, som jag för resten ännu tänker på — nu är det sågverkseposet, den stora

dikten om oss här i träldomen, en dröm som aldrig lämnar mej — ännu kan Profeten bli varm! — och nu är det därtill åter en kvinnovarelse. Ty hur skall en fattig, syndig fan kunna leva förutan en sådan! En, som man kan få slösa sitt hjärtas rikedom på, det enda en äger, måste man ha. Det kan inte hjälpas, det. Att törsta så man till slut törstar ihjäl är jag inte med på, när det finns många och djupa brunnar och ymnigt med vatten i dem överallt. — Kvinnovarelsen? En norrlandstös! Och tjugu år, tror jag visst. Född i fjällbygd vid Ripats. Slank som en vidja, gosse, och hög på sina ben som en ung älg, en hona i skogen! Ögonen — oho. Dem måste du se. Jag kan inte beskriva dem själv. Hon är en av dessa kvinnor, den flickan, som mannen beskyddande öppnar sin vida rock och sin famn för, när han bara fått se blicken och den varma, starka, men på samma gång veka själen, som den gömmer. Jag öppnade för henne både rocken och famnen, utan att jag betänkt mej alls. — Det var på en av broarna vid Kvarnån en sen afton. Staden sov och allt omkring var stilla. Från Vikenshållet kom jag gående. — Jag ämnade mej ovanför utvårdshuset till Hagen för att studera nattlivet däruppe.

Där stod nu flickungen på bron, där jag skulle fram. Hon tog ej fast i mej, som du kanske tror, nej, det var jag som hejdade henne den här gången. Hon skakade av gråt, så det var ynkligt åt det. Hon led, och hon stod i begrepp att släcka ut sin pina i vattnet, den stackaren. Och nog sagt med det. Flickan bor nu hos en fru, en släkting till mej där väst på stan. — Inte vill jag sätta mej till doms över någon, vi ha fel alla,

men nog tror jag, det är sant, att tjänsteflickorna ha en hård lott i många herrskapshus! I minsta detalj och till långt fram på natten skall en hel hop människor — herrskapet — passas upp av en annan människa, »pigana» — som även skall vara den förste uppe om morgnarna, då upppassningen på nytt börjar.

Flickan, som jag talat om, var just ett sådant där jagat litet djur från ett grossörshus här i staden. Och det är rent av otroliga saker, jag fått höra av henne om det liv, hon där fick föra. Om jag ej trodde vad hon sade, så vittnade flickans händer däremot mer än tydligt. Röda och svullna och betäckta med sprickor, som ej givits tid att läka och som nu blödde i fingerveckan. Flickan var en villig tös, hon ville ej ge tappt i första taget. Men när herrn i huset, en välfödd, stark grobian, krånglade upp dörren och kom in i hennes kammare, rusig och vild om kvällen, då var vägen ner till Kvarnån inte lång för den av arbete förpinade, hemlösa tjänarinnesjälen. Han förförde henne med våld den satans karlen! Hur detta kunde ske i huset, där även andra än uslingen bodde, det vet jag också... Jag? Hur skall jag göra själv? Jag har några kronor, har jag sagt. Sedan är jag en människa — ett stort och dumt och naivt barn ibland. Jäntan kan jag inte lämna vind för våg, nej, det kan jag inte. Den fete, det där djuret, som gjorde barnet åt henne, skall jag inte heller glömma. Det kan du vara lugn för. — Men nu skall jag läsa upp för dej en dikt, den allra senaste som jag gjort. På filosoferandet och allt mitt babbel har jag blivit förbannat trött i tungan. En annan takt är det i den här.

Och med en min och en röst, som om han ej någonsin burit en tung börda eller i hela sitt liv mött en sorg, började Profeten läsa:

I en sågram ser jag dig, fura avdöda jätten från
 Timmerland,
 jag ser på dig och tänker med fuktiga ögon
 på allt och på alla, som vägen skall vandra:
 brytas ner och multna i jordens mull —
 Tänker med vemod på min barndoms barkbåtar,
 skärsår på fingrar och skeppsbrott på hembygdens
 tjärnar,
 vattenvåta byxorna och bannorna av mor.

Och nu sågas du sönder, du, som avgiftsfritt gav
 virket,
 varav båtarna byggdes på Nedbackens skeppsvarv.
 Ditt blod ser jag rinna i ledningar och rännor —
 Det brinner som brännvin på eldugns glödröda roster.

— — —
 Tungt är att elda ett helvete hett med baraste svetten
 och blod som är tunt som det tunnaste vatten,
 när ute i landen man sett paradiset skymta:
 I fonden musikanterna och dansen och gudinnorna
 och himlens vin på bord, som av kostliga rätterna
 dignade.

— — —
 Jag vill, jag fick ta dig i strupen, Ahriman,
 skövlare i Timmerland och överste här i vårt Hades!
 Dina fyrrar jag släckte med världens viner och vatten
 och släppte själarna ut ur ditt guldtörstens pannrum

och ropade till dig som förr en gång i stormen, när kaptenen rände skutan min på grundet i Stilla hav — som hembygdstjärnen hette — Kaptenen var inbillad, men det gör detsamma: Annåda och anamma: Nu är det jag, som tager kommandot!

— Ja, så är det, sade uppläsaren, när han slutat. Och stolt och stark är man ofta som fädernas gudar i dikten, tillade han leende. Men i verkligheten kan det dock vara både si och så med modet ibland. Och det är det, som vi icke sett eller hört och som ligger på största avståndet ifrån oss, som vi äro mest rädda för och som inger oss största fruktan.

Så underligt är livet. — —

— Ja, ja, jaa, sade Johan, som alltjämt var tankfull och nickade. Han kände sig så liten bredvid denne jätte av fysisk kraft och själens hälsa, från vilken något annat sällsamt också strålade ut, och ju längre han satt där, ju mindre blev han, tyckte han.

— — I kaféet ökades gästernas antal vid borden. Och luften under taket tjocknade. Lampan däruppe, där röken från cigarretterna och piporna samt all annan »rök» samlat sig, förde osökt tanken på solen en vinterdag i dimma, när ett öga gled från kaffekoppen eller ölglaset ditupp. Och ett öra kunde höra. — Det var politiska händelser, frågor om mat och andra mer eller mindre viktiga sådana ur hamn- och stuveriarbetarens, åkardrängens, klockskojarens och dagdrivarens liv i helg och söcken, som mest var ämnet

för gästernas diskussioner. På somliga håll fanns det också litet förnuft och sans i vad som sades, under det att det blott var munväder eller det kända klasskampsvrölet och det löjligen skrytet på andra.

Förut hade man frusit och svultit och farit illa för spottstyvror för allt som arbetats i »tjuvsamhället», förut hade det varit vanvettigt och dumt i politiskt och ekonomiskt avseende på alla vis i staden och på landet, men nu skulle det ändå bli ordning där till slut! Hej, vad det viftade!

De yngre männen, de som inte gått längre väg än hemifrån och hit i livet för att här släcka en konstlad törst med öl eller dricka kaffe, då bönvällingen, som mor tillagade, inte längre dugde, sköto hattarna med den hopnypna kullen upp på nackarna, snodde sig på stolarna och sträckte ut benen och sågo viktiga ut. Ho-o-oh! Om någon eller några voro skickade att styra och räta ut det krokiga och släta ut politiska skrynklar här i riket, så var det väl de!

— Nä, nu skulle det vara en låt! Inte dugde det här!

Chimpansen gled ner av bordet, varvid några tidningar, som han suttit på, också gjorde honom sällskap ner på golvet. Detta hindrade dock inte kollossaren ett dugg i hans plan: med cigaretten dinglande i mungipan och med raska, fast osäkra steg, gick han bort till grammofonen, som stod på ett bord vid köksdörren och satte den i gång, sedan han först betalat med en femöring. Därefter vände han åter tillbaka. En vals tonade genom rummet.

— Hä-ä-äj! Chimpansen slog sina träbottnade skor mot golvet, så glaset på borden klirrade. — Se! Pojken kunde gigga! Hä.

— Traderiderittan... häj... tjo!

Berömmet gjorde, att den svarte gossen satte skorna ännu hårdare ner mot golvet ett tag till. Och i raskare tempo gick det.

Jo, man var väl inte så dum, som man såg ut för heller... Man kunde väl annat än bara lossa kol! — Hejsan! Tjosan! Hiiii-i! Giggaren fåktade ut med armarna och gav då och då till ett illvrål. Cigarretten gnistrade och rykte. På golvet flögo tidningsbladen som vilsna pappersdrakar kring hans ben. Åt fanders med kulturen... och tidningsblaskorna... och allting, när folk skulle roa sej!

Musiken tystnade slutligen. — Bravo! — Bravo, Erke! — Du gjorde det som en hel karl, en amerikan från Boston!

Kollossarna hyllade sin kamrat, medan andra hyschade: — Var kom den där ifrån? Var det en afrikansk vrålapa eller vad?

Men detta hörde inte mannen på, han bara hörde berömmet, vilket gjorde honom stor och bård i egna ögon nu på ett ögonblick. Bosch, vilken karl han var! Och skön och oemotståndlig som en ung gud för fruntimmer därtill...!

Nu kom den ena av serveringsflickorna förbi honom, där han stod leende och blossande röd i tidningshögen. Hon hutade till honom med sin rätt som värdinna och sade sedan något mildare:

— Det här är ingen danssalong för resten. Vill ni hoppa, så gå ut på gatan med er.

— Äh. Är du mallig i pipen, potatisblomman, så ska du få... så ska jag hoppa med dej med!

Och innan flickan hann förhindra det, tog den svarte henne om livet och pressade sin mun mot hennes utan krus.

— Ååå!! skrek flickan till. I rummet skrattade man. Men skrattet tystnade strax, då en arm tog pojken och förde honom upp i luften, lätt som om det varit ett dun. Armen var Profetens. Han satte syndaren åter på fötter och sade barskt:

— Vilken klass representerar du här? Djävellingarnas? Det kan jag tro. Arbetarnas är det inte. Hör på! Rummet, som vi befinna oss i, var från början ett kafé. Jaha, det minns jag, att det var. Men ni, du och dina gelikar, ha så småningom gjort det till en värmestuga för osnutna näsor, ett rökrum, en spottlåda för odågor och slödder. När man vill vara med om att skapa ordning och skick i ett samhälle, där sådant inte finns förut, som jag hörde nyss, att ni påstod, så då bör man också själv veta en smula hut. Flickan må du sedan göra upp med, det bryr jag mej inte om, men tidningarna där — Tag upp dem! På minuten!

— Nej! Dä ger jag fan! Dä angår för resten inte dej.

— Såå. Profeten tog ånyo ett hårt tag i syndaren och tidningarna kommo upp i en hast.

— Erke... du stackare! sade kollossarna. Det började osa och ryka ur deras mitt. De vred sig på stolarna. Deras ansikten grinade. En reste sig upp.

Jan Persson log. Han stack händerna i fickorna och ställde sig bredbent och såg på.

— Många är ni? frågade han därefter. Jaså — sex. Nå, säj som ni vill bara! Litet enkelt folkvett här i lokalen, där inte bara ni skall ha trevligt, eller ni åker på dörren hela patrasket.

— Hå! Vem är det här, som är så stor i orden? frågade plötsligt en grov röst bland gästerna. Röstens ägare, en storväxt man med ett självmedvetet drag kring munnen, kom fram till gruppen från ett hörn. Han ställde sig upp och fixerade Profeten skarpt med sina grå ögon. — Tamejtusan... sade han och tog sig om hakan med sin ena hand. Profeten... Jan Persson, vet jag! Tamejtusan... sätt er, pojkar! Å blås inte upp er. För dä är nog inte lönt för er med den här. Jag känner Persson, han ä vän med oss förresten, för dä vet jag. Tamejtusan... nu ska vi ha ett glas öl på ny kula på det här, fastän jag nyss svor på, att förra halvan var den sista. Dä är släktskapen jag vill dricka för, du Profet. För jag har jobbat på sågverken en gång jag också. Men för resten — tamejtusan... nog är du som en björn, din hinhåle, men vill du bråka å ta ett tag med mej, diktare, så nog får du det med! Slåss kan jag, det skall du få se, om jag inte kan annat.

Mannen tog på sig en hotfull min och började kavla upp ärmarna på sin blus med iver: jäs box, man! Kom an, tjalis!

Han knöt händerna så de liknade klubbor och boxade ut med dem framför sig i luften.

Diktare...? viskade kollossarna med huvudena ihop. Ä han diktare? Chimpansen gapade stort under pannluggen. Han satte sig ner på en stol bredvid och såg stukad ut.

Men diktaren log. Å nej. Bråka ville han inte. Inte med medbröder i onödan åtminstone. Men när ett busfrö, ett kolsvart missfoster, tvingade sig på en kvinna i fyllan med våld... eller trampade tidningarna, som hörde kaféets kunder till, under fötterna på det där sättet i övermod, då reagerade han. Han tog sig den friheten. Trampade man på tidningen eller boken med skorna, så trampade man samtidigt på redaktören och författaren också. Och detta var svinaktigt. I hög grad. Till och med av folk som lossade kol. Så uppfattade han det för sin del. Arbetarnamnet skulle man sätta högt, inte draga ned det med vett och vilja. Världen behövde karlar nu, ty litet vägde busfröna och fjantarna, som arbetsköparen, den ogine, ledde vart han ville med sina fem fingrar, och som ingen heller respekterade.

— Rätt! Rasande rätt talat!

Mannen, den storväxte, drog åter ner armarna, som han kavlat upp, och räckte den andre handen: Vi låter slagsmålet vara, du! Och här har du labben på det också! Arbetarnamnet högt! Det ä jag med på. Men, tillade han och såg knipslug ut, man blir verkligen led på moralen och reformerna till slut. När det blir nyktert och sedligt på alla vis, så att brännvinet och kortleken och dansen och allting kommer bort, såsom ni

predikare vill ha det, då vill jag säga... då mån­de väl fan vara svensk längre. Vill ni då ta själen ur män­niskan med edra »rättfärdighetskrav» och edra »reformer», så att det bara blir ett skal och ett trögt arbets­djur av henne, va? Inte ett enda glädjeämne ska ni tillåta oss få? Arbeta sedan själv! Och lev också här ensamma ni... ni förbannade träbeläten. Just för edra knän passa bönböckerna... hähä. Till och med träna i skogen skulle förtorka och dö i en sådan till­varo. Är det något ditåt, ni ponerar på... dum­snutar! Tvi!

Mannen spottade efter sin harang, så det yrde om­kring honom, där han stod. Kaféets gäster hade läm­nat sina stolar och bord och stodo nu i ring kring de två männen. Det var »stora» män de två, bevars. Deras huvuden räckte över de andras, de voro på sitt vis hiskeliga att skåda. Endast en av gästerna satt kvar vid sitt bord: Johan Mark. Scenen intresserade ho­nom så litet. Det låg grå, tjock dimma för hans blick — alltsammans. Och i hans öra viskade rösten, slö­bock! Du är olämplig, karl. Inte ens Profeten fick du ensam behålla. Du är dum. Gå och häng dej!

Men han satt kvar. Där fanns ingen egen vilja kvar mer. I magen värkte nu även maten så gement...

Föremålet för den storväxtes kritik, Profeten, tog upp en cigarrett ur sin ask och tände den lugnt. Han teg ännu.

— Det här är Jan Persson från brädgården. Säg­spånsförfattarn. Känd och okänd. En sorglig före­telse i det stora hela. Han tror på rättfärdigheten och ödet, karlen. Även tror han på, att han själv ska

leva länge på att mässa sin moral för folk, och det är det, som är det sorgliga. Hähä.

Den storväxte, som nu också fått sig ett glas öl i handen, stod och presenterade sin bekantskap inne i ringen.

— Nä, tillfogade han skrattande, sedan han tagit en klunk ur glaset. Jag vet något, jag. Dikta skandaler, Profet! Det blir du fet på, men mager är du nu. Vidunderligheter... tjock, röd kärlek i tjocka volymer — det går i folk, det borde du veta.

— Jag vet det också. Diktaren blåste ett rökmoln rätt i ansiktet på sin disputant, så att denne för ett ögonblick vände sig bort. Och tack skall du ha för ditt råd i övrigt, kamrat, tillfogade han efteråt. Det var kanske gott, men jag tror inte, att jag ändå behöver Jeg er gammel nock selv, sa norrmannen.

Arbetarklassen skall räddas ur trädomen! Vi skall bli människor i ordets bästa mening och vi skall leva drägligt i både kroppsligt och andligt hänseende i världen. Inte bara en liten klick skall äga den för månen. Ja — och blir jag för min del inte fetare, för att jag hjälper till, så gott jag kan och vill i den riktningen — nå, så låt mej vara mager då. Min egen väg vill jag gå, och jag gör det, inte ens för litet ister under hakan viker jag bort från den. Ingen frågar jag vart jag helst bör ställa kosan heller, när jag går. Den är redan förut utstakad. Gå din väg, din egen, du också! Inte skall jag klandra dej i förväg. Varna dej på sin höjd men inte mer. Leve friheten! — Se så ja, fröken lilla — vad kostar vårt kalas, vad blir jag skyldig?

Profeten frågade ut i luften bort till »Kassan», där ännu en flickunge satt, och följde själv efter omedelbart. En krona kostade förtäringen.

— Ska du inte dricka ur ditt öl som jag beställt fram åt dej, frågade den storväxte, när Profeten på återgående från disken snuddade vid honom. Han pekade med fingret på en flaska, som stod uppkorkad på bordet bredvid dem. Tonen hos honom var nu en annan. Drick! Hade jag kvinnokärlek, så skulle jag bju dej på sådan med. Du är en djävulens karl, du Jan Persson! Tametusan... Klå dej kan man få lust till bara för nöjet att se dej stukad, men så kommer en annan lust ögonblicket efter... Drick nu bara ur ölet!

— Drick? Hm, sade Profeten leende. Nykter, gosse! Som en tretumspik. Nu dricker jag vatten helst. Men drick du själv, när det roar dej. En människa blir ju ändå aldrig klok, förrän hon varit tok tillräckligt länge. Mej roar det att gå till en kvinna i kväll —. Hör på här, ni... ni, som skall bli ministrar... i framtidsriket, lustigkurrar! Det är kvinnan — det är det kvinnligt veka i människosinnet, som skall frälsa världen och föra mänskligheten upp på det högre planet, dit vi sträva. — Tyck gärna, att jag är fnoskig eller galen, ni, som bara lossat kol och sedan jagat smutsigt kvinnfolk och sluckat piprök och druckit pilsner för resten... det ger jag jämt tusan. Barnet, som sedermera blir mannen och kvinnan på vårt jordklot, är det i alla fall kvinnan som föder! Slakten, svaga eller starka — det äro vi också med om att bestämma.

Men vi män ha alltid varit dummerjösar. Vi är det »starka könet», vi ha krafter i armarna mer än kvinnan, och vi tro på, att med denna vår överlägsenhet i styrka behöver vi inte använda oss av förnuft en enda smula. Vi bryta och bända och skryta och skrodera — med våldet skall allting rätas till och tagas. Vi ha alltjämt varit så kaxiga. Här sitta vi till exempel nu och festar. Vi sitta här och tömma i oss vätskor, som vi själva inte vet riktigt vad det är, fastän vi betala pengar för det. Magarna bli som trumskinn av vårt dryckjom, hjärnorna virriga och tungorna sluddriga — ja, men hemma sitter kanske våra hustrur, om vi har några, och funderar sej också virriga på problemet vad de skall ge barnen att äta till kvällen och vad de skall äta själva. Andra kanske gå bland moraset i skogen ovanför staden och söka vedpinnar, så de skall ha något att värma maten med i morgon, när deras exemplar till män komma hem till frukosten och dundra: — Fram med maten! Va fan finns det ingen mat?! Och händer det, att en hustru i stället för ett starkt och friskt barn föder ett missfoster, och det händer ibland, då ryter också samma kvinnas man, suprulten, som festat upp matpengarna på ölsyltan, där han satt och var den starkaste och duktigaste mannen i världen: Vem rår om den ungen? Inte jag. Men gud. Vilken klåpare till skapare han är!

— Ja, leve kvinnan, avbröt chimpansen, som åter rest sig, och vars intresse för Profeten blivit väckt. Jäntan, som jag förolämpade, skulle jag också gärna vilja

gifta mej med, tillade han dragande munnen till ett grin, men det vet jag så väl, att hon inte vill.

— Har du frågat henne?

— Nä... men —

— Du vill, att hon skall komma och bjuda ut sej själv på det vanliga sättet. Det gör bara de dåliga. Och de dåliga bli inga bra hustrur —.

Chimpansen grep ett glas, hoppade upp på en stol och höjde det i luften. — En skål för min blivande fruga, pojkar! Å skål för sågspånsförfattarn, luslagsläsarn! Må han leva —! Skål!

— Ja, skål —!

Det ropades och skrattades runt omkring i salen, där stämnnigen nu nått sin höjd. Leve arbetarklassen! Leve livet och glädjen! Bakom disken och vid borden klirrade glasen. Det sjöd därinne, som då regnspön slå mot marken, när det stormar och blåser.

— — En stund senare var Profeten på väg ut med Johan, som han ryckt upp, bredvid sig. I hans tycke var stunden litet högtidlig, och han deklamerade därför medan han leende gick mot dörren:

När jag är död —
Så lägg då liket
under en trädrott
på det höga berget,
och så däröver
i den bruna barken:
Sågspånsförfattarn.
Det är bara, vad jag begär.

— Ja, hejhej, gott folk och fän och kollossare! Glöm aldrig, att man aldrig får roligare, än man gör sej. Och allting gör man också åt sej själv: allting går igen —.

Han viftade med sin bredbrättade hatt över huvudet, stötte upp dörren och steg med sin kamrat ut på gatan.

Det var en afton någon tid senare.

I väster flammade himlen i flikar och veck och strimmor, där solen just nu försvann bakom Hammarberget. Det var som de röda vimplarna och flaggorna i ett demonstrationståg om våren. Mellan stenblock och förkrympta träd lyste späd grönska fram däruppe på bergslutningen. Utifrån havet, där Dragö fyr och Jungålandets fabriks- och sågverksskorstenar stodo och speglade sig i vattnet, kom den sydliga vinden farande i sakta lunk in över staden. Den kändes ljum, när den kom, ehuru det nu var kvällen.

Det var sommar redan i maj i år...

Havets sommarfåglar, ångfartygen, hade också hunnit anlända till staden, där de nu lågo i rad vid hamnen. Ur deras rymliga bukar hyvades allehanda varor upp i dagsljuset med dunder och dån. På kajen bredvid dånnet och förbi varuhoparna gick en tät ström av människor fram och åter. — Livet är för folk ett ständigt dragande till och från och till igen med fordon, resbagage och korgar med dryck och mat...

Flammorna över Hammarberget slocknade. Och skuggor gleda sakta och ljudlöst efter bergssluttningen ner mot staden.

Kvarnån blev inte så fort klar och ren från bråtet från byarna i år som förr. Dess vatten var tjockt som korvspad långt ner i utloppet. Och någon större fart i seglationen blev det inte denna vår heller. Tre större båtar, som lossade vid kajen — annars bara nötskalen, inomskärsbåtarna, de vanliga. Var det blivit av de stora ångarna från Stettin och Hamburg med flera platser ute i världen, från och till vilka byteshandeln gick och kom, det var inte så gott att veta.

Livet var fullt av misräkningar och för fattigfolk i synnerhet.

Man räknade och räknade, men räknade sällan rätt. Det blev så i stället för så och tvärtom i oändlighet. Mycket arbete hade man räknat med nu på våren, man hade kritsat mat i boden och tröstat handelsmannen med, att på vårsidan skulle betalningen komma, men som det nu såg ut, så var detta ett misstag.

Vad skulle en fattig tusan leva av? I låneinrättningarna tog man inte emot gamla möbler, dåliga, luggslitna kläder och barnungar, och naglarna kunde man inte heller gnaga på och må väl av i längden. Magen ville ha m a t.

På en gatufläck vid hamnen stodo några arbetsklädda män och samtalade. Händerna hade de nerstuckna i fickorna i kläderna, och ett par hade även kragarna uppslagna på sina rockar, ehuru det var rätt varmt nu.

Nu sade en av dem:

— Egentligen lider jag mest av att inte ha snus. Förut fäktade jag med glatt mod, när begäret satte åt mej, men nu tycker jag att detta är lett också. Jag börjar bli feg, he. Och snapsen ska man inte tala om — den får man inte ens lukta på nu.

— Nää. Dä ä sant dä Krischian. Man ä pank, man får sukta — dä två saker som höra ihop, man får ingenting för intet.

Arbetaren, som talat, en liten karl med »hjuliga» ben, slokhatt på huvudet och rödaktig, rätt lång skäggstubb runt hakan, pressade händerna ännu djupare ner i fickorna och såg utåt havet. Det var som om han väntat sig hjälpen ur mat- och snaps- och snusnöden därutifrån — som det ju också var. Krischian och de andra, två yngre män, tittade också. — Det var sablarna så båtarna dröjde i år! För fattigfolk var våren för resten en tusan till tid för jämnan. Själen blev orolig och kritisk, kroppen blev kritisk, den krävde mera och bättre föda, och ögat såg ideligen rynkor och skavanker och fel i ansiktet och på kläderna. Till och med dammkorn förstorades och blev som stora grå löss på rockflikarna eller på kragen, och detta kändes litet styggt, när man gick och kände sig fattig och arm och hungrig tillika. Men man längtade efter sommaren och förtjänster — man längtade ändå.

På litet avstånd från gruppen kom Johan Mark gående gatan fram. Han gick med nedböjt huvud. Det såg ut, som om han inte brydde sig mycket om, vart det bar av med honom. Så var det nog också. Han var inte herre över sig själv numera: dit det föll hjärnan och benen in att föra honom, dit gick han. Han kände

sig som ett skal, som var tomt på allt utom ett: begäret att få sova. Dessa vandringar ideligen på stenar, bredvid stenar och omkring stenar, där han blott sett rikedom och lyxen, denna längtan och detta fåfänga sökande efter en väg att komma undan på, eller efter en punkt att stanna vid — dessa drömmar alla dessa veckors nätter! Hurudan kvinnan än kunde vara i verkligheten, ljuv eller elak eller älskande och hatfull som synden — en vampyr, som blott tog och aldrig blev mätt och ingenting gav i stället, blev hon i drömmen...

Jan Perssons råd, att arbete var botemedlet, hade varit gott. Men — när viljan saknades... Kamraten hade gått, de hade skiljts vid en gatukrökning och — han blev ensam åter. Några dagar hade förflutit sedan dess, men han hade ingenting företagit sig, han gick här som förut ännu. Rösten i örat viskade nu också ideligen: Johan Mark, hör vad jag säger: inte är du lämplig här i världen. Såg du inte i spegelglaset i fönstret i skoaffären, så ynkelig du såg ut? Din mage är fördärvad. Dina nerver äro som trådarna i en spindelväv i ett gistet vedskjul i regnväder. Din hjärna är trasslig som en härva skogarn... gå din väg! Gå din väg!

Och särskilt led eller lockande var rösten i dag. Den viskade ofta och inställsamt: Ungdomen från staden skall dansa på dansbanan uppe på Hammarberget i kväll. Det är Ersmäss. Smyg dig dit upp även du! Lägg dig på berghällen bredvid och —. Tänk, att få dö vid musik!

Och Johan lyssnade lydigt... Så långt som hit ner till hamnen, där vägen gick på Gångbron över Kvarnån

upp till berget, hade han hunnit tills nu. Han följde villigt, som när man går i sömnen...

— Där går visst Johan Mark, om jag inte ser galet, sade sjäarkroppen, som tittat utåt havet, och nickade mot vandraren till.

— Den gycken har väl snus, sade Krischian och lyste upp. Håj, kamrat! Hitåt, så få vi snacka med dej! Han vinkade åt honom, liksom då man lockar på en hund med pekfingret.

Johan lydde och gick till dem. De voro inte obekanta.

— Ursäkta en fattig kajsjåare, sade Krischian, sedan de skakat händer med varandra. Inte har väl du, så du kan bju på en färsk Helligrenare, Johan? Man ä pank... gunås... å en riktig pris snus har min mun inte fått smaka sedan... jag vet inte när.

— Snus? Johan riste med huvudet. Nej, det hade han inte.

— Sch! Aldrig mötte man en karl heller. En tät karl... som kunde spendera på någonting! Bara fattiglappar och lus!... Inte ett öre i kontanter ägde man. Inga förtjänster, inte en skvätt brännvin eller en halv öl — man kunde sannerligen bli galen!

Krischian gav luft åt sitt missnöje med ord, som föga harmonierade med hans eget tal nyss, då han trodde, att han nu börjat bli feg. Han teg en stund, medan han spottade några tolvskillingar på båda sidor om sig i förargelsen, varefter han åter sade:

— Faen vad du blir mager, du plankbärare... varför blir du mager? Du tuggar inte snus — inga bekymmer. Någon käring, som gnager å skaver å suger

dej, har du inte, å inga barnungar har du heller. Vore jag ogift å ensam bara! För sjutton par köroxar . . . jag skulle äta å dricka, inte skulle jag bli mager! — Svälter du kanske, din krake? Du också? Dä gläder mej . . . hä . . . dä vill säga: vi busar behöver inte sukta ensamma. Dä dä ä flera, då ä dä alldeles som lite lättare. Nä, men dä kan jag då säga dej, att ä du arbetslös, så får du nog vara dä länge än. Jag var utåt verken ett slag i måndags å hörde efter, när dä ä så hålblåst här vid kajen med den saken. Men dä var kramp dä. Över allt så sa dom: Kom igen efter pingsthelgen! Men vem i hel —

— Mager? inföll Johan, som inte hört på det sista med något intresse, emedan det strängt taget inte angick honom. Ett sågverk var en kvarn, där människor maldes till torra, böjda gubbar redan i ungdomen och till skelett med grinande mun och trötta ögon för pengars skull. Och kvarnen, som malde människor, hade han fått nog av. Han skulle inte arbeta där mera för sin del. Han skulle nu bara berätta för vännerna här en episod, ja, bara en episod, och sedan fortsätta vägen. Att han gått här i staden och svultit och förlorat sin själ för detta och för sin sågverkskräcks och för en kvinnas skull, det behövde alls ingen veta.

— Jo, för all del, tunnare i synen kunde man bli, man kunde ju inte gå och vara likadan för jämnan. Man förändrades. Och ibland gick det fort. Det hände utanför kolkojan en vinterkväll i skogen. Han stod och högg ved — yxan slant i mörkret — den flög in i benet strax över fotvrsten i stället för i vedklubben . . .

Den natten rann blodet av honom — granrisbosset, som han låg på, var klibbigt av stelnat blod om morgonen, när han vaknade — Bindeln, ärmen av en skjorta, som han virat om skanken i brist på något bättre, var som inälvorna av en slaktad kalv i en bod — Där har ni nu historien, tillade Johan efter en liten paus. Blodet, som jag förlorade, har jag inte hunnit återfå ännu. Det var i förårs det hände.

— Hm. — Joojojo, läto sjäarkropparna.

— Nä, hej på er! Johan gjorde min av att gå.

— Har du bråttom?

— Ja det har jag. Men innan jag går, en sak, du Krischian: när jag träffat Petrus, så ska du få din snus, ett helt kilo ska du få.

— Petrus? Gubbarna gapade upp.

— Ja, han, portvakten, du vet. Jag ska gå och träffa honom nu på Hammarberget däruppe. Den här staden kväver mej.

Han sade ånyo sitt hej och gick, medan ett stelt, underligt leende lekte kring hans mun.

— Vad...? Var karlen inte klok?

Karlarna sågo efter honom och undrade, hur det måhända var fatt. Nä, det fattades allt en skruv i knoppen på pojken! Nå. Inte kunde dom hjälpa det. Stackars karl, men var och en hade nog med sitt eget nu.

Och blickarna gledo ut till havsbandet igen på nytt. Fördömt, vad Hamburgarna dröjde!

Johan Mark fortsatte gatan bortefter mot broövergången till. När han fick syn på vattnet över kaj-

kanten, hörde han strax åter rösten viska: Där, Johan Mark... där finns också en möjlighet... när du är trött... när du ingenting duger till... men berget är bättre... berget är bättre... Kom ihåg musiken däruppe!

Vid bron låg en pråm, lastad med ved. I pråmen befunno sig tvenne pojkar, vilka med iver kastade veden upp på land över relingen.

Johan såg, hur deras blusärmar fladdrade bakom vedmassan, av vilken det också luktade starkt brädgård, och han sade då nästan utan att veta det själv:

— Hör ni, arbetare därnere! Hallå! Ni behöver väl inte någon hjälp med lossningen av er ved?

— Hjälp? Pojkarna vilade sig en minut. Deras ansikten voro friska och röda av ung hälsa och arbetsglädje. Nä, far åt h—te, bondtupp! Vi klarar oss bra själva. Till Salomonson på inrättningen kan du gå. Han tar visst emot såna där...

Pojkarna skrattade själva gott åt sina ord, och började sedan kasta veden igen.

Johan svarade ej. Han kunde bara inte förstå, varför människorna blivit så förändrade nu på en gång — — — Livet var en lantgård, tycktes det honom nu, en gård, där tjurar och grisar och höns bodde tillsammans i större eller mindre båsar. Och ofta var det slagsmål om natten där i lantgården. Var man då morsk och fräck och okänslig, så man kunde knuffa till höger och vänster duktigt, så fick man mat med, men var man inte det, så blev man utan.

Johan log för sig själv åt sin tanke. Och gick vidare.

Det mörknade.

Över Hammarberget, som låg högt över havet, och över fornminneshusen och skogens träd och det lilla utvårdshuset däruppe, välvde sig himlen hög och dunkelt blå i kvällen. I utvårdshuset Utsikten voro lamporna redan tända. Fönsternas små rutor glimmade. På avstånd liknade de vargögon, som stirrade stilla och lystna i mörkret.

Det var dans och glam och lek av ungdom här på berget i kväll. Hejtrala — nej, man kan inte återgiva en dans på en bergtopp en kväll i maj med ord. Man måste uppleva den själv. Man kan endast berätta, att man såg smärta ynglingar med hattarna och mössorna skjutna käckt bakåt på nackarna och slanka, vackra, i ljusa dräkter klädda flickkroppar, vilka tätt slutna intill varandra gled fram i slingringar och slängningar och rytmer på ett golv av bräder; att man såg hur en han och en hon efter dansen kysstes bortom golvet, där ett träds skugga skymde dem; att man hörde klacktramp och skosulelåt och låt av handklaver och skratt av flickor, vilket allt tillsammans var en klang, som var ljuvelig för ensamma, dödssjuka hjärtan i skogen; och att man kände, att luften var ljum och god runtomkring, där man stod, så den födde sällhetsaning och aningar om lång, lång lycka i bröstet...

Johan Mark, som kommit hit upp för en stund sedan, hade lagt sig på en fläck av berget ett stycke från banan, där dansen gick. Han tyckte, där han låg, att tavlan framför honom liknade älvdans, såsom han läst om den i böcker, en månskenskväll om våren — — —.

Lydande rösten i örat hade han gått hit upp för att sova, men det var svårt att besluta sig på allvar... det var svårt att gå till verket nu...

Ungdom! Denna klang av glädjeljud och dragspelslåt i öronen...! Denna doft av kåda och barr och allt omkring honom...! Människan var ett härligt ting... människan var god...

Han reste sig upp på armbågarna för att kunna se och lyssna bättre. Oron och vandan inför att veta, men inte kunna eller vilja, brände som aska och eld hans inre.

Att gå så där i snygga kläder, att vara mätt, att äga livsglädjen kvar, att dansa med löjet kring munnen bekymmerlöst och lekande såsom dessa unga, att gå med ett sådant där litet mjukt och fint kvinnoväsen tätt vid barmen och sedan kyssa i den veka skymningen nu i vårkvällen — å, när det var njutning att bara drömma sig in i allt det där, huru skulle det icke vara i verkligheten då!

Men. — Uppvaknandet blev tyngre ju längre en dröm varade. Bäst därför att vända sig bort nu... och inte tänka drömtankar mera...

Att leva var att spela — att spela komedi och dramer i så och så många akter. För honom var dramat slutspelat nu. Det var sista episoden i sista akten i kväll. Ty vart — skulle han — gå?! Vad skulle han göra?

På sågverken fick arbetaren i många fall en »bock» av trä att stå vid och såga ved för potatis och gröt och för saltet i gröten för livhankens skull, då han blev orkeslös och gammal av slit och år — skulle han gå

dit igen och tjäna troget, så han fick en sådan där sågbock, han också?

Han skulle... Nej, nej, han kunde inte. Han kunde inte! Att ständigt vara träl var värre än döden.

»har inget hem, är ingen mans son,
ej hem eller son skall jag äga,
jag är en främling fjärranväga.»

En strof ur en dikt rann honom i tankarna, där han låg. I hans öron ljöd allt starkare och allt grannare musiken. Det var en valslåt i moll och så vek därtill, att den pressade gråten hårt upp i hans strupe.

Livet... Livet... Det var nog härligt ändå att leva...! Gud — förbarma — sig!

Han, arbetaren, som inga rötter hade i jorden, och som därför fått tillsägelsen av sig själv att dö, borrade sina fingrar i öronen för att slippa höra mera. Där gick dansen och ungdomen med hälsan och levnadsglädjen tätt bakom honom. Ville han se det, så såg han det så tydligt. Framför honom låg sågverken, dessa helveten av lekamlig och andlig svält och träldom, som han hatade. Framför honom låg det ovissa... den eviga tystnaden... mörkret.

Så hans inälvor sved!

I vända vände han sitt ansikte ner mot staden. Han tänkte:

Jag ser dig härifrån som en bild ur en sagobok, min ungdoms stad. Som flickögon, som glänsa och gäckas i längtan och vårdagskvällar, lyser dina lampor nu hitupp. Du är vacker, där du ligger här mellan bergen. Din kraft och din hälsa och dina lidelsers lust står som en mur av ljusröda skyar omkring dig. Och dock —

Hur mycket av orättfärdighet, av armod och skam och ocker döljer inte din fagra yta! För min del vill jag likna dig vid den stora spindeln på ett golv, varifrån du listigt och förslaget och blodtörstigt sträcker ut dina griparmar runt omkring dig, där du för tillfället tror, att pengar finns att förtjäna. Du köper, du säljer, du tager och giver — detta senare naturligtvis mot betalning i någon form, ty ditt namn i tidningarna i sammanhang med »gåvor till fattiga barn» är ju också på sitt sätt valuta, så länge »ära» ännu inte är bara boss i ditt medvetande — och på den trafiken har du byggt upp din fagerhet och din storhet intill nu.

Och allt fortfarande förfagras du och blir bred och tjock till omfånget. Dina griparmar bli också mer och mer grova och okänsliga som boaormar. Kassa-valven i bankpalatsen och i privathusen, din mage, fylles med pengar alltmer med åren. Pengar — det är födan, av vilken du lever. Ja, på ytan är du rätt fager. Så tänker jag. Men andra, som känna bättre din merit, som vet, att folk dör av fattigsjukdomarna och svälten i en aldrig upphörande följd i din närhet, skall säga, att du är ett Nineve i modern stil, och de skall säga, att du är ful.

Du är underlig, du stad.

Du är lik parasiten, som äter andras hull och lever och blir fet av det. Något hjärta äger du ej. Ditt hjärta — det är stenar bara.

Likväl kan jag för min del ej säga med någon större bestämdhet, att jag förbannar dig för det. Jag älskar ej så litet dina kvinnor, som många hava form och ögon som gudinnor. Och dina män — De äro

ridderliga, de räknade, de rika, och raka i ryggarna, de höga som höga träd i skogen.

Människorna måste verkligen känna för att kunna verkligen förstå — och i den andan bygga vi och vandra. Den ene glider, den andre svider. Fram, fram, fram.

Tillbaka går det aldrig.

På gångstigen, som förde hitupp från staden, kom en kvinna gående i natten. Hon var högväxt och slank och i sin ljusa klänning syntes hon som en ung vitra där mellan trädstammarna. Med händerna löst knutna på ryggen skred hon fram i mörkret.

Johan Mark, som låg på berghällen tätt invid vägen, och som nu sagt till sitt liv med yttersta kraften av sin vilja att sluta här, hörde kvinnans steg i väggruset, när hon kom.

Väl vore det, om hon ej varsnade honom, tänkte han. Här ville han vara ensam, inte ett mänskligt öga skulle se honom!

Han lade sig ännu bättre ned och sträckte ut armarna efter bergytan.

Och sakta gick kvinnan fram på stigen.

Johan höll andan av fruktan att bli upptäckt, han låg stilla, som om han varit död. Han var ju ännu ung, och att dö av egen vilja var inte hedervärt för ungdom. Han visste det, men vissheten därom kände han på ett annat sätt nu, när han var i fara att upptäckas i sitt uppsåt av en människa. Kinderna började brinna, och han hörde, hur hjärtat dunkade i bröstet. Och rösten i örat viskade ängsligt: Vilken otur, du

delinkvent! Så nära målet! Håll dej stilla, aldeles ljudlöst stilla, pojke! Det går annars galet för oss.

Men sitt öde undgår ingen.

En tillfällighet, som väl ingen annan än ödet själv kan förklara, gjorde, att kvinnans kjol här fladdrade till, så den fastnade med fällkanten på den levnadströttes söndriga sko.

Hoooh-h! Johan blåste ut ett stort kvantum luft och reste sig upp på ögonblicket. Han gjorde också genast min av att fly, men kvinnan var raskare i vändningarna än han. Med sin högra hand grep hon fatt i det ena skjörtet av hans rock och höll honom fast.

— Vad...? flämtade hon till, Gosse... varför ville du löpa? Och varför låg du här?

Han stod bredvid henne med sänkt huvud. Han svarade ej. Han frågade sig bara själv i stillhet: Var har jag hört den rösten förr?

— A, jag förstår, sade åter kvinnorösten. Min klänning är ljus, mitt ansiktsflor är mörkt, och mörk är kvällen — jag skrämde dej väl.

Johan drog i rocken och ville loss.

Men kvinnan höll den fast med ett säkert tag och fortfor: — Men kanske du också är full? — Får jag se!

Med sin andra hand lyfte hon upp hans ansikte och såg forskande in i det bakom floret. — Ah! Ett lätt, förnöjt utrop undslapp henne. Nej, inte heller det, sade hon efteråt i den förra tonen. Nå, men vad är det då?

— Jag var trött, sade han till slut, ingenting annat. Jo... jag... jag är fördömt hungrig också.

— Trött? Unga människan? En vårkväll som nu! Hå! Den visan vill jag inte höra på. Jag gick hitupp driven av ångest. Nu är jag glad igen, nu skall vi dansa!

Skrattande stack hon sin arm under hans och svängde honom runt.

Han narrades också att skratta med henne. Och att skratta kändes nu så gott. Det var så länge sedan sist, det kändes på en gång så skönt att leva. Han hade bredvid sig en människa, som brydde sig om honom. Och så lustig hon var sedan, tösen där!

Hans arm slöt sig kring hennes liv omedvetet.

— Jag känner dej inte, men jag säger ändå du, sade han varmt. Det var bra, att du kom. —

— Säger du det? Hon log i mörkret. Detsamma tycker jag med. Jag gick här vägen fram... jag sökte en människa... jag fann dej. Jag hade ju tur? —

Hon makade sig tätt inpå honom, i det hon tillade:

— Du säger ingenting, du är så fåordig, gosse, men hur det är fatt, kan jag ändå tänka mej. Du har gått här i stan och rumlat, inte sant? Och nu låg du här... Jag känner stan, jag. Och jag känner männen, jag känner mej själv, och jag känner dej. Det gör jag. Kom nu! Hemma har jag litet bröd och smör i skåpet, tror jag visst.

Hon drog i hans hand och började gå. Han följde henne villigt, han gjorde intet motstånd.

Från dansbanan, där dansen fortsatte, lockade ännu musiken, och rösten protesterade energiskt i örat mot

att han åter lät locka sig, men detta hjälpte föga.
Kvinnan segrade. Nu som alltid.

Hållande varandra i händerna vandrade båda sakta
utför bergslutningen mot staden nu i natten.

Därnere i kyrkan slog klockan 12 i tornet.

Det gick livligt till nu ute vid Nybo. Vårutskjeppningen hade börjat. Och när det var utskjeppningsbrådska vid Nybo, då var det något med hela det lilla sågsamhället, som då en människokropp är sjuk i hög feber. Kroppen ligger och skälver, han rör sig av och an, det rycker i ögonlock och fingrar, huden är het, så den bränner, och till och från den sjukas bädd springa fötter i nervös oro och spänning för hur krisen skall avlöpa.

Vid Nybo var det arbetsmaskineriet från timmerspelkättingen i sågen till det lilla remhjulet i kapverket i brädgården, som hade feber; där var det arbetarna, som voro sköterskefötterna, som sprungit, och där var det faktorn och i främsta rummet disponenten, som gick i nervös oro för utgången.

Femhundra standards! Före veckans utgång skulle hela ordern vara klar och klappad! Ingen pardon! Arbetarna fingo lov att lägga manken till och forta på med jobbet och även arbeta om nätterna, om det knep!

500 standards...

Disponenten, den store överfeta karlen, som aldrig blev mätt på varken pengar eller stora ransoner mat, svettades svårt vid sin pulpet. Han röt alltemellan i

telefonen ner till brädgårdskonteret, där faktorn, det lilla självgjorda fogdeämnet satt alltemellan, så även denne svettades och blev ömsom vit eller röd i synen.

Den stackars jäktande förmanskroppen tänkte i upphetsningen: De förbannade arbetarna! Fordringar hade de nog, men när det blev fråga om skyldigheter, då... då... Tvåalaget krånglade jämt i dag! På morgonen hade en av karlarna i laget fumlat sig ner av stabben och brutit benet, så att man fick köra med ångbåt in till stan på lasarettet med karlen hus flux. Motorn i justeringsverket gick sedan varm och krånglade en hel timme före frukosten. Sedan var det kugg-hjulet, som sprang sönder i ledningsvagnen vid middagstiden. Alltjämt sattyg och söl — alltid var det något. Att vara förman kunde väl vara bra ibland, men ibland hörde det den lede till. — En hund hade det bättre. Denne behövde inte skälla av tvång och på kommando åtminstone.

Mellan kontoret och brädgården, bana upp och bana ned, fram och upp, kors och tvärs från arbetslag till arbetslag lopp arbetsledaren med ansvaret för det hela tungt vilande på sina axlar. Hade disponenten rutit och serverat överord och eder efter noter till honom själv förut, så gjorde han detsamma i annan ordning till arbetarna. Vid körslor slår man hästen med piskan; här var det människan, mannen, som piskades. Piskan var ord, som stucko och piggade upp och retade: fort, fortare. När människan är beroende i hög grad och därtill utkörd, så är hon även foglig och lydlig som ett lamm.

500 standards...

Luften var laddad av explosiva ämnen och full av ljud, liksom vid åskväder, då ett stritt regn slår mot marken.

En planka föll. En annan planka föll. Det smattrade och small vid fallen. Kugghjul gned mot kugghjul, det gnisslade och gnall och gnällde. Kapklingor skuro i trä för jämnan genom gnället och gnisset; det lät som då ett rödglödgat järn fräsande skär in i kött i kroppar...

På kapverksledningen — från pråmen vid kajen och till stabben, ibland långt upp, sträckte den sig — kommo plankorna glidande — en — en — en — tätt efter varandra — jämt — oavbrutet.

Tsit! — — tsit! — — tsit! Det var som då giljotinen arbetade med människoliv i revolutioner... Ett huvud — — två — — tre. Tsit! Tsit! Ett ljud, ett gläfs och sedan: slut. Här var sågsånet blodet. Det rann och rann och rann. Och det var fint och vitt, så det hos den hungrige kunde föda begäret att äta därav och stilla en tunntarms svidanden i nödårtider...

Det var tisdagen i veckan nu.

Senast lördagen skulle alla liken, plankorna och bräderna, som justerats, vara expedierade.

— Arbetare, ni trälar, som föddes blott till släpet, skynda bara på ni satar! Vänta på last, det ha vi aldrig någon lust med vi, som köper! Så arbeta på nu bara!

Vinscharna ombord på ångarna, som lågo nedanför brädgården och glupade i sig virket allt efter som något blev färdigt, talade ett språk, så det kunde tros, att också de roade sig med att hudflänga arbetar-

ryggar med pisksnärtar: om ni ej knogar allt vad tygen håller, så få ni ingen mat till kvällen! Ej heller få ni frid för edra själar när ni äro döda, slavar! Gå på, gå på! Sova få ni i jorden. Hahaha.

Det gnisslade, det skreks, det lät som leda skratt från blocken.

I den brännande solhettan släpade Peller Vinter nu vid middagstiden på 3×9-tumsplankor, som från en transportpråm buros ett stycke upp på kajen och där lades i klossar.

Strax före mannen, också bärande, gick Lundgren, »sömnkusen», och efter dem den tredje kamraten i laget, A. G. — eller Anders August Gustavsson, om vi skall krångla med hela namnet, vilket man dock inte är så noga med på sågverken.

I pråmen stod Helylle-Karlsson och stöttade upp — lättade, som det heter.

Denne arbetare, en typ av den sävliga, tröga och självkära sorten, talade gärna skrytsamt om sina ägodelar i sitt hem, varibland rangplatsen alltid innehades av ett antal ylleskjortor, naturligtvis alla av bästa kvalité. Därav namnet på karlen.

Ja, det var svidande hett i dag i solen. Här nere vid kajen låg luften och dallrade i värmen mot en stapelvägg, där solskenet låg på, som när myggor ibland om sommarkvällarna mobilisera och uppföra krigsdanser i skuggan. Eller som gelé — eller något ditåt — en jätteformation — bilden är idiotisk! — som ligger någonstans på någonting och skälver. Allting var som förlamat och dött i naturen i dag — allting utom ar-

betsmaskineriet, som inte hade någonting gemensamt med denna natur — det var ett påfund av människor, detta, ja, bevars — vilket alltjämt fungerade som det tycktes okänsligt: fram, fram, fram!

Disponenten, herr Kamph väntade — han väntade på mera pengar i sitt kassaskåp och på utflykten till sommarvillan i skären efteråt; faktor Bark, som fyllt ark på ark med algebra och bråk om näterna vid sitt kontorsbord, väntade på befrielse från värvet att bråka, ty det, att räkna bråk och bråka med folk och kapverksledningarna och prämar, som skulle klaras med prämsedlar till, tog på krafterna, när man började bli pensionsmässig som han — och ute på vattnet väntade med bekymrade hjässor tre ångarekaptener.

Kan tänka! Att vänta, att komma hit upp, där man inte ens fick sova sin middagslur, då inte vattnet skvalpade kring båtarnas bogar ett jota, medan manskapet och sjåarna stuvade virket in i skrovet, det var svårligen svårt när man kom på färd från Kap Horn, där det stormat raketer och små, små giftiga och djäkliga djur ur luften!

Puh! Allt vad liv hade vändades. Det sades av gamla, »som varit med», att så varmt hade det inte varit på ett norrlandssågverk på decennier. Inte en vindkåre! Inte en enda liten en, vare sig från söder eller norr, nej, bara stillhet, stillhet, stillhet. Stillheten och hettan blev fruktansvärd nu vid tolvtiden.

Djuren hängde med tungan och sökte skugga med släpande ben. Människorna flämtade med öppna munnar och fläktade sig med näsdukar och lade sig i häng-

mattan eller på det gröna gräset i skuggan utanför sina hus och drucko sodavatten på is. Det var de, som hade råd.

Men i brädgårdarna — — I brädgården vid Nybo gick alltjämt arbetet, även fastän det sved i skinnet utefter ryggraden och struparna torkade och brände av törsten.

— Nä, flåsade A. G. plötsligt ut, där han gick barfotad och med den blårandiga flanellskjortan klibbande vid kroppen, svettig och blek i synen, nu må jag bli bränd för besväret, men fem minuter tar jag mej i alla fall! Schoo!

Han blåste ut ljudligt, när han nu återkom till prämen efter en resa upp, och slog sig ner på en plankskot därnere. Putan blev också knäppt från axeln och i ledan och hatet kastad ett stycke ifrån, där den fick ligga. Det ångade av bägge, både av bärverktyget och mannen. Och hatet tog sig uttryck i en sats stötvis framsagda ord, som slutade så här: Ok! Djävul! Tvy, tvy!

A. G. spottade, som om han varit galen, gång på gång på putan, som dock låg där död och dum trots allt. Därefter föll han själv ihop med huvudet halvt hängande ned på bröstet. Endast bröstet rördes.

Han var utschasad, karlen.

Ja, varför hade han tagit bärputan på sig någonsin, han, som hade passat bättre med sin kropp som skrivare på ett kontor! Sådan var världen: på kontoret med skrivgöromålen satt mannen, den friska och starka, men under oket i brädgården gick arbetaren, den småväxte och svage, och släpade på träklumpar, som han

verkligen inte orkade med. Världen var bakfram och upp- och nedvänd och galen som ett helvete!

Lundgren och Vinter kommo nu också kippskodda nedför landgången. Vinter var en ung fyr, som ännu ej hunnit taga någon skada av ledsamheterna i livet eller av tungt trä, som tryckte ned och sned en rygg. Han var stor och tung, så landgången böjde sig och sviktade, när han kom på den.

— Hä! sade han strax i lätt ton. Vilar du dej, A. G.? Är du pin topp tunnor galen, karl! I morse sa vi, att vi skulle gno i dag, så vi hade femman klar till kvällen, men dåligt tycks det sluta med den saken. Endast två strölag än och klockan är tolv redan! Svettas du? Blir du trött, Anders Gustav? Hä.

Skrattande tog han av sig sitt verktyg, gav det en spark, så det rullade undan, och satte sig på skotet bredvid kamraten. Lundgren följde hans exempel. De sutto tysta en stund, medan svetten torkade. Sedan sade A. G., alltjämt med huvudet hängande mot bröstet:

— Jag har gått och tänkt på någonting hela förmiddagen, och när man arbetar med planklossning skall man inte tänka. Jag tänkte på Kamph, medan jag gick här. Och jag tänkte på mej själv och på oss allesammans. Det är fruktansvärt hemskt, pojkar, att vi skall gå här och nästan pressa blodet ur lungorna för knappast maten, medan den andre skall ha det, som han har det: ett femtontal rum i en herrgård med möbler, klädda med sammet och skinn, åkrar, som ger produkter av allehanda slag, kor i ladugården, hästar i stallet, drängar och pigor, motorbåtar, automobil med chaufför åt sönerna och döttrarna, som få

växa och leva bekymmerlöst och glatt så de se ut som blommor i drivbänkar i sitt hull. De femton rummen eller de skinnklädda möblerna eller motorbåtarna vill jag inte ha, det vill jag inte, om jag skall tala rättvist. Jag vill bara ha så mycket betalt, att jag kan leva på mitt arbete. Men när jag inte får det, utan det jämt skall fattas, så man skall ligga vaken om nätterna och fundera på hur man skall få livsäventyret att nöd-
torftigt gå ihop, då blir jag ömsom rasande och förtvivad så jag vet mej ingen råd. Talar man med folk, möter man oftast oförståendet och dumheten, ja, ibland även hånet, och tiger man, så äter ens egna känslor upp en invärtes: man blir så bitter och hatfull mot allt, så man till slut vill klösas. På många år har jag till exempel inte fått en ny kostym för allt mitt släp, hustrun min inté en helgdagskjol och jag själv på mången dag inte en skjorta. Hela förtjänsten går till mat, skatter, skolböcker åt ungarna, kontingenter, sjukkasseavgifter, vägglusutrotningsmixturer och gud vet allt. Kroppen och själen, det vill säga jag själv, får ingenting — jag får bara lite så kallad mat, så jag skall orka röra benen under putan där i fortsättningen dag för dag. Detta är sågverksliv.

— Jo, nog för att jag har skjortor, jag, inföll Hellylle-Karlsson sävligt, medan den andre andades ut. Jag köpte en av Mickelsten, juden, senast i går och gav tre och femti för den. Den var av helyllekamgarn extra prima — he-he-he. Han skrattade efteråt. Det lät, som när en häst belåtet gnäggar.

— Du frågar om jag blir trött, Vinter, fortsatte A. G. utan att låtsa, att han hört sidokamratens ord om

skjortorna. Ja, det kan man bli. Köttet på mina ben svider nu hela vägen, och i mörken längst in bränner det och kryper som myror. Men det där förstår naturligtvis inte du. Bara jag själv förstår det. Vänta tills du också fått dina sextio på nacken och tills att du också hunnit få nog. Då kanske även du förbannar gud liksom jag gör ibland, därför att han delade ut ödeslotterna så orättvist, som han gjorde.

— Hä. Pelle Vinter gav Lundgren en blick. Hör på A. G., så han nu drar på sin fattigvårdskvarn igen! sade han halvt gäckande. Tag dej en liter, när magsyran blir för svår, Anders August! Det skall pigga upp dej, för så gör jag. Blir du sur igen, så tag en ny liter, och ge fan i att jämt dra på kvarnen, det blir inte bättre för det.

Anders August höjde huvudet och strök sin redan grånade mustasch med sin högra tumme, som en kaptrissa bitit första leden av en gång i hans ungdom.

— Ja, ni ungdomar, ni äro så lik er, ni, sade han med en sorgsen underton i rösten. Alltid så snara att giva råd och alltid så kloka. Alltid så världsvisa och alltid så klarseende på sakerna och tingen i det egna tycket, men så lomhörda och skumögda ändå. Vad vet du Vinter om, hur det till exempel smakar en far att föda upp en hop barn, när möjligheterna att skaffa födan åt alla äro små så det kostar hjärteblodet för honom att få den? —

— Nä, det kan ju hända, att jag inte vet. Men varför gifte du dej, varför skaffade du dej flera barn, än du kan föda? Jag har varken karing eller ungar. Jag äter själv upp min mat, när jag själv också slitit

ont för den. Jag delar den inte med en hel hop andra. Det är förnuft.

A. G. sänkte huvudet och teg. Sedan höjde han det igen och sade:

— Ja, är det förnuft för dej som individ, så är det dock oförnuft i det stora hela. Om alla män gjorde som du, så skulle det ju till slut inte finnas några människor i världen.

— Hå! Vinter drog sin mun på sned och log övermodigt. — Än sedan då, A. G.? Jag fäster mej mest vid, hur det är jag, inte hur det blir. Jaget först! Om din mänsklighet sedan torkar ut och dör, det ger jag jämt tusan. — Vilken betydelse har det för resten i skapelsehistorien att jorden är befolkad, kan du säga mej det? Folk? Hå! En samling idioter och dårar är det hela konkarongen. Ett parti maskar, som krälar ihop och slåss och rivs och plågas så länge livet pickar i deras kroppar. Jag mask, du mask — fy fan vilket byke! Skall jag arbeta och låta andra magar än min egen njuta av frukterna? Nej, tack. Nästa avlöning skall jag köpa och bjuda magen vindruvor för omväxlingens skull, om jag bara får råd, och sedan dricka glödgat brännvin på. Det skall tusan svälta!

A. G. lät åter huvudet sjunka. Det var en vana hos honom att hänga med huvudet, när han satt lågt, liksom nu, och samtalade. Om det var slapphet i musklerna i nacken av släpet och knoget med allt träet under de många åren eller grubblet på matfrågan och gåtorna i livet, som var orsaken, är inte så gott att veta. Han tänkte: Det var inte lönt att tala. Inte när man led åtminstone. Man fann ingen förståelse hos någon.

Inte hos en enda. Svaren voro mer och mindre vrånga eller idiotiska hos de flesta. Sällan någon logik. Bara ord, ord. Det var nog sant, när allt kom omkring, det han brukade tänka ibland: människorna gå här, de ha ögon och öron, hjärta och hjärna allesammans, men de varken ser eller hör eller förnimmer någonting med sin känsla ändå. De bara »följer med» och vegeterar, och magen är deras gud. — Hur skulle han orka mera i dag...? Det sade ifrån överallt... benen... armarna. Det var som om han låg med sin bara hud på aska, som brände i varje por, utan att han med egna krafter orkade taga sig ur den. Till och med ögonlocken voro tunga, så de bara ville falla igen, och det ryckte gång på gång och stack i dem som nålar. — Varför skulle människorna födas av blod och kött och inte av sten och järn i stället, när det ändå inte sattes upp någon gräns för arbetsprestationen hos dem, som fick sågverksslaveriet på sin lott, ingen annan gräns än den, när arbetaren gick sönder? Varför, ja, varför?

En fiskmåls flaxade skrikande fram i luften över prämen, gjorde några lovar däruppe och slog så plötsligt ner i vattnet, ur vilket han hämtade upp något, varefter han återigen flög upp.

Det är alldeles som hos oss, tänkte A. G., som iakttagit fågeln. Exploatera — exploateras. Det som är ditt, det gör jag till mitt. Jag, inte du. Mitt, inte ditt. Mitt!

Gud hade så ordnat det. Hur var det då tänkbart, att det skulle bli bättre i världen någon gång?

A. G. log stelt för sej själv och började ömsa med sin kropp, som redan hunnit stelna i lederna.

Mot strölaget och pråmens relingar brände solen hett. På de senare skrumpnade tjäran med svaga knäppningar då och då, och på laget låg kådan, som smält vax i skenet.

Tiden led, fem minuter gå fort, särskilt när man sitter i en pråm en solig dag och vilar sig och känner hur hud och skjortor torka under tiden, men de fyra männen gjorde ännu ingen min av att resa sig. Tankar irrade, flögo än hit än dit och så föddes ord. Här fick till exempel nu den ene veta av den andre, att Brita Bårg, den halvgamla och lomhörda sömmerskan borta i Gråsvedjan äntligen blivit gift med skomakar-Allan, som var halt. Han var ingen ängel, Allan, och inte Brita heller för resten, men de fingo väl ha varandra, ingen kunde hjälpa det. Gift måste en människa bli, om hon skulle lära sig begripa någonting. När man var ogift och inte hade några fler än sig själv att svida för eller bekymra sig om, så såg man livet ungefär som hästen, som gick med skygg-lappar för ögonen. Så skomakar-Allan kunde ju gärna få pröva på det. Han trumfade ju upp allt vad han förtjänade ändå. — Men handlar Hallmans sill var röd och stygg så den föll sönder, när den halades upp ur kokkärlet, och snuset, som han sålde, var uselt, så det kröp gula maskar i kaggen. Detta måste beivras på det bestämdaste! — Kamphs gamla ridhäst, Cæsar, hade också vandrat till de sälla jaktmarkerna nu. Han blev skjuten med slaktmask här om dagen i vagnslidret av slaktar Nylund. Ja,

tänk, ja. Nog mindes man gamle Cæsar alltid. När Kamph var ung i världen, fick det lära sig vad hästfriden tillhörde detta fullblod. Det var ett fullblod! En gång red Kamph i fyllan hästen uppför trappan i sin bostad, där den fick stå i en korridor till morgonen. Platsen var för liten för Cæsar att vända sig på, förstås, och nedför den trånga trappan kunde han inte gå baklänges. Arbetare, som tillkallades, fick bära ner kraken med linor och plankstycken, när det dagades. Det var en vinternatt, då det varit kamratfest i sällskapet »W. 6.», som det hände. Men det var nog inte bara hästar, han red den Kamphen. Han »red» även människor och slogs med dem dagen efter sedan han varit full som en rackare, och kitslig och grälsjuk med folk och underlydande var han, så det behövdes inte så mycket för att han skulle råka i raseri. Han gick då ofta runt kring verket och såg efter, vem han där kunde komma i bråk med och uppsluka med ögon, som voro dimmiga och vilda efter ruset. Och fann han någon, och det hände ju, då fick käppen dansa på den skyldiges rygg, så det stod härliga till. Orsaken kunde ibland endast vara en knubb, som fallit på orätt plats i chefens tycke, och naturligtvis skulle en sådan ohygglig förbrytelse bestraffas. Det hände dock, att bärsärken mötte sin överman. Hälsing-Halvar, plankbäraren, hade inte varit buskablyger, han! Uppkallad på kontoret för att där stånda till ansvar för att han givit svar på tal i brädgården dagen förut, mötte han också strax i dörröppningen en grov stämma, ett blossande rött ansikte och en knölpåk, som höjdes i luften, men hej vad Kamphen bedrog sig den gången.

Stryk fick han och de andra kontorsherrarna, som kommo sin principal till undsättning, så de måste taga till bönboken, innan äventyret slutade. Den gången lade arbetsgivaren en tiokronorsedel på pulpethörnet framför arbetaren, övermannen, och sade med beundran och respekt i rösten:

— Det var ett bra nummer av dej, du stabbläggare Halvar! Jag ger dej resten av dagen ledig för bravaden. Här är pengar! Tag dej ett glas i stan i eftermiddag, din djävla slagbjörn, och tack ska du ha för läxan!

Ett kraftigt handtag bekräftade, att orden och handlingen var ärligt menade, och sedan var det ingen här vid Nybo, som stod så högt i gunst hos disponenten Kamph som Hälsing-Halvar. Ja, på den tiden var Kamph ung, men nu var han gammal, magstor och korpulent och grå i håren. Tiden gick. Allting var förgänglighet... Hade man hört, att Johan Mark kommit hit och börjat arbeta igen i ett kapverk? Den tokstollen till pojke! Hade man sett token han nu såg ut? He. Vit i skinnet och avskavd på kött, så han såg ut, som om han legat i kalk och vatten en månad. Nåja. Det var hans ensak, det. Som man bäddade, så fick man ligga. Kände man emellertid Johan Mark rätt, så tog han sig nog snart, bara han nu kom på rätt köl igen. Grankåda eller hundkött var visst den pojken gjord av. Ned kom han, sjönk gjorde han ibland, som man sett, men fullständigt under isen kom han aldrig. Han rätade sig alltid upp i sista ögonblicket. Det hade dock varit nära för honom i stan den här gången i alla fall. Där hade han och den slynan

Gabriella träffats någonstans en natt, varefter det blivit ett jädrans kakalorum i huset i kåkstaden, som ägdes av en fiskhandlare Jonasson, och där kärleksnatten upplevdes. Gabriella fanns död i sin säng om morgonen, och vem var orsaken till dödsfallet, om inte han, som tillbringat natten hos henne, sågverkspojken! Av polismaktens spårhundar blev Johan följaktligen genast eftersatt och slutligen även funnen på Malmkajen, där han placerat sig i en sjäarhop, som sökte arbete. Och Gud vet hur det gått för honom, om inte fiskhandlaren efter tillnyktringen bekänt att det var han själv som gjort det. Han hade svartsjukt trånat efter kvinnan och varit särskilt krank av kärleken den där natten, ty han hade supit punsch förut på Skeppsbron, gubbstrutten, och när han så fann en karl i rummet — Gabriella var inneboende i en skrubb hos Jonasson och hans hustru, som låg i sin säng och var lam — då tappade han herraväldet över sig själv. Sedan den andre avlägsnat sig på morgonkröken hade han dödat henne. Den där förskräckliga historien stod ju omtalad i tidningen för resten, så den kände ju alla. — I alla fall hade nu Johan-pojken kommit hit igen, och att han kommit hade väl något att betyda, kunde man förstå. Ty inte kom man tillbaka till verken, när man begivit sig därifrån en gång, utan någon mening. Nå, hur den saken artade sig, det fick man väl se. Johan fick förresten bli vad han ville, mask eller flöte, det betydde så litet i det stora hela. — Pelle Vinter, som sist haft ordet, tystnade. A. G. satt ännu och hängde nedåt med sitt huvud. På hans hjässa, vilken lyste blank mellan några glesa hårflingor,

brände solstrålarna, men det tycktes han inte känna, orörlig som han satt där.

Vad gick det åt Gustavsson? Kamraternas ansikten började se undrande ut. Så med ens reste han sig upp. Händerna famlade kring pannan, ansiktet var blekt.

— Vinter... djävul! Om du haft pengar... så hade naturligtvis du också plågat dina medmänniskor! skrek han gällt. Till helvetet med folkplågarna!

Han böjde sig i samma ögonblick blixtnabbt ned och grep sin bärputa i spännremmen och slog den med kraft mot kamratens huvud.

Faktorns basröst hördes i detsamma över pråmkan- ten: — Hallå där! Sitter ni och latar er! Inte duger det, inte. I morgon bitti tar vi hit kapverket för juster- ringen, och då måste alltsammans vara uppbyggt. Opp med er! Låt hasorna gå sen... för sju tusan!

Alla reste sig på ögonblicket. Faktorn! För fa- singen... Putorna på! Framåt, full fart! Så verkar för- mansrösten på arbetarkroppar i brädgårdarna. Icke minst på de »modige». Till och med Vinter glömde slaget i huvudet och ryckte åt sig sitt verktyg utan att betala igen med samma mynt, som dock var hans vana. Men A. G. hade ursinnet gripit under järnskålen med sina klor. Klorna snurrade runt med honom en gång, varefter mannen rusade upp på kajen, där fak- torn stod.

— Sa du lat? väste han. Sa du lat? Hehe. Sjung själv, satans församling, sa prästen. Påpiskare! Jag skall ge dej för lat, så du skall känna det, jag.

Därmed grep den vansinnige med båda händerna förmanskroppen vid höfterna och vräkte honom över kajbandet så det sade plums i vattnet.

— Å — kors i...! — A. G. hade fått solsting! — Ner med trästycken till Bark, så den stackarn inte sjönk!

Lossarelaget fick i hast ben under sig efter den galnes dåd, men själv sprang galningen skrikande och fäktande med armarna uppför brädgårdsgången, där folket vek undan för honom med skräck i sina ansikten.

A. G. Gustavsson hade blivit galen! Arma hustru hans med unghopen ikring sig i barnsängen därhemma! Så där var det att vara gift två gånger och bägge gångerna med frökvinnor — barn... brist... vanvettet. Voj, voj, den Gustavssonen!

Men kapverken skuro och skramlade och skrapade som förr med samma röster — tsit — mera bräder hit!

Solen brände över kvarnen, som malde människor. Det luktade svedd som av ben, stekta över sakta eld, vid stabbkanterna.

Stilhet, tystnad och lätta rökskyar från kolmilor
över tak och gårdar.

Sågverkssommarnatten!

Vid Nybo hade åter lugnet inträtt. Febern hade lagt
sig, och man fick nu sova sin natt i fred där igen...
Brådskan var överstånden.

I ligglådan i ungarlsrummet i baracken här nere vid
kolgården låg nu Johan Mark. Över honom i samma
hörn i rummet — sängarna, ligglådorna, stodo ända
till tre på varandra — låg en yrkesbroder till och
snarkade högljutt och i ett annat hörn ännu ett par,
båda pösande och blåsande på var sitt vis i sömnen.
Det var härdade pojkar.

Vägglusen, som hade sitt högkvarter här i rummet,
kröp över deras kroppar från fotsulan till näsborrarna
och örongångarna, frossande så de blevo sprickande
stinna av blod, men pojkarna lågo lugna — de vredo
bara på sig någon gång, då kittlingen i örat eller näsan
blev för stark, kastade ett ben utom sängkanten, fäktade
ut med armarna, stönade ett tag och blevo åter lugna.

Johan hade varit upp, dragit ett par sittbänkar tätt
mot varandra på golvet och lagt sig på dem ett tag förut
under natten, men de röda släppte sig då ner till ho-

nom från taket, och han hade efter en stund retirerat till sängen igen. Nu låg han och kände sig som ormen i myrstacken — ormen, som både ville och ägde makt att värja sig för småkryp, men som för omständigheters skull ändå inte kunde. Ty vad var att göra här? Ställa sig raklång på golvet naken utan en tråd på kroppen för djuren att klättra i? Att fly utanför huset och lägga sig där i det daggvåta gräset, som dammade av sot? Eller att sätta eld på lådorna och hela skräpet, när raseriet och hatet nått kulmen och sedan bli häktad och hängd för besväret? Eller att ligga stilla på hyvelspånen och bräderna, bita samman tänderna och resignera till dess morgonen kom — krossa en plågoande mellan fingrarna då och då och njuta av känslan att ha släckt ut ett liv, som blott var till förtret? Johan hade valt det senare. Vägglusen — det var gisslet, direkt från avgrunden skickat till sågverken som lön för arbetet och mödan vid sidan om matpengarna — det var en produkt av svavlet och hettan och hatet där nerifrån, när eldaren och övermaskinisten var fullast av allt känt ont, för vilket det för fattigfolk inte fanns något bot. Baracker, som kostade små förmögenheter, kunde ju inte brännas till marken ideligen, det enda radikala medlet, och gift ur flaskor, antingen giftet var vitt eller svart till färgen, sög vägglusen girigt i sig och njöt blott därav — dog den till slut, så levde den upp igen efter en tid, det fanns ingen hjälp med det.

Detta evigt av alla hatade och förbannade skum!

Johan tänkte: Hur världen nu än var — inte behövde någon dö av brist på omväxling där precis.

Var det inte det ena, så var det det andra. Det växlade oupphörligt. Brottades man till exempel inte med benägenheten hos sig själv eller hos andra att fela och vara ond, eller släpade man inte på och töjde med trästycken, så att man inte fick sova sin natt i fred för den svåra värken i muskler och leder, så fick man i stället slåss med blodtörstiga vampyr-djur i sina så kallade sängar i sina så kallade bostäder. —

Den sovande i övre sängen rörde sig. När kroppen sparkade ut med benen och rullade om på spånknippet och bräderna, som utgjorde madrassen och sängens botten, lät det som då brödkakor krossas med något tungt i lårar. Johan kände damm och spånflisor dräsa ner över sitt ansikte, men han log nu nästan däråt. Om det ville komma mera — inte precis damm och boss men väl något annat, som också kunde »glädja» lika mycket på småtimmarna så här — så vore han tack-sam! Pina i köttet och i själen — å, skönt! Det skulle vara tråkigt, om man inte emellanåt fick känna den. En värld utan plågor i ben och samveten? Allting skulle då stå stilla, ingenting skulle gå framåt. Och ömtåliga och sköra skulle människorna själva bli och böjliga som rö i stormen.

I livet voro sakerna och tingen i verkligheten heller aldrig så stora, som människorna vanligtvis gjorde dem till. Ja, människan själv var i grund och botten inte ens så ond, som man ibland gick och intalade sig.

I flesta fall var det bara den ursprungliga friskheten och hälsan i själen och kroppen, som strejkade, när man började tänka på det sättet. Man var då icke

längre nöjd med sig själv, man började själv bli ond, det var hela saken.

Han mindes Gabriella, den unga kvinnan i staden. Han hade mött få kvinnor som varit som hon. Men skenet var mot henne — hon bedrog utan att själv vilja bedraga, och för detta fick hon plikta... Denne Jönasson, denne eländige man! Han trodde, den galningen, då flickan inte snäste och var grov i mun och stursk emot honom som andra, att hon höll av honom! Hennes röst var alltid mjuk och den smekte som ett ljumt vårväder sinnet hos en man. Denne galne gubbe! Om han mött honom, så hade han säkert strypt honom den morgonen! Men han undgick det nu. Misstanken, det där märket, som gärna häftar vid luffaren, då kläderna hans inte alltid äro så fina och propra, hade han fått, och nu låg han här —

Den kära, kära tösen. På henne, bättre än på någon, kunde dessa sanna och vackra ord av skalden tillämpas:

»Det, som drömmer vackrast
och det, som blickar mildast,
brutalast och vildast,
skall brytas ner mot jorden
och besudlas med mull.»

Ja, det var nog sant, att det fanns något vilt och brutalt hos henne som påminde om fjäll och skogssus och forsar. Men hon kunde också vara vek. Då mindes man linnean, som stod i skogen, blyg och drömmande. Kärlek... kärlek. Hon krävde allt, men hon gav också allt. Allting är intet utom kärleken, hade hon sagt.

Kärleken är min gud, som jag tillbeder. Nu längtar jag efter ett litet barn så... ett väsen av mitt eget liv, som jag kan slösa ömhet på och älska.

Med blossande kinder hade hon kastat sig till hans bröst i stugan efter dessa ord och gråtit.

Han hade smekt henne rörd.

Jag har varit gift en gång, hade hon sedan sagt. Det var för några år sedan. Min man var skådespelare på en varieté i huvudstaden, där jag också sjöng med om kvällarna ibland. Han innehade alltid komiska roller, min man, men rolighetsministrar äro inte alltid lika roliga i sina hem som ute. Mej ville han ha som ett djur att fröjda sej med, när det helst föll honom in. Kärlek i den rätta meningen existerade inte längre för honom. Han hade redan fördruckit sig på den, ehuru han ännu var ung. Jag flydde så en dag från honom. Det var vid jultiden, då han en natt kom rusig hem. Jag kan inte tala om, vad han den gången begärde av mej, som var hans hustru. Det är något hos mej, som förbjuder mej att göra det. Men du skall ändå veta, att han slog mej med sin käpp och rasade mot mig som en galning den natten. Jag ryckte i hast till mig mina kläder... jag flydde som sagt och kom hit upp.

Då hade han tryckt hennes hand, som låg i hans och yttrat:

Och här fann du också män, Ella... män, som du omedelbart drog till dej med ditt väsens vekhet, som du skänkte dej åt, då du själv trånade, och som gav i utbyte allt utom vad du innerst inne åstundade? I kärleken äro vi män nästan alltid grobianer.

Men hon hade ej velat höra på det talet då. I stället hade hon börjat berätta om sitt liv för honom:

I Svolver i Norge var min mor född av Lofoten-fiskare. Far var svensk och hemmahörande på ett sågverk någonstans vid kusten häruppe. Seskarö hette platsen visst. De möttes vid de stora malmfälten på denna sidan riksgränsen, där mor lagade mat i en barack och där även far arbetade vid gruvorna. Där föddes jag en höst i löndom. Det var hårda tag för mor, som ingenting ville riskera, varken sitt anseende som ärbar flicka bland alla de råa männen eller sin plats, som hon trivdes med, men jag dog inte. En lappkvinna tog hand om mig, och jag levde. Det är snart tjugufem år sedan dess nu. Å, den tiden i fjällen! Jag levde där i sjuåttio år, tills en resande turist upptäckte, att jag hade sångröst och tog mej med till Stockholm där jag gick i skola på hans bekostnad. Jag uppträdde sedermera på scenen och vann även lagrar där, men mina fjäll glömde jag aldrig. Jag minns också honom, sågverksarbetaren, som var min far. Han gifte sig aldrig med min mor. Därtill hade han allt för mycket av bolagskarlens vandrarelust i blodet. Men då jag hunnit bli litet vuxen, såg jag honom en dag då han hälsade på hos lappkvinnan, där han visste att jag, hans barn, levde. Det var underliga ögon han hade! Och jag tyckte, att hans röst var sjungande som en ton på en vallflickas flöjt, när han talade. När han gick smekte han mej på kinden och kysste mej. Han hade syndat mot mor och mot mej, men jag höll ändå av honom, jag höll av honom så. — Johan-Erik! Du är också från sågverken, jag vet det. Undra

sedan på att du är min gäst i natt, att jag sökte efter dej, ledd av detta oförklarliga något, som ibland leder oss, och att jag själv sitter och berättar det här för dej! Du har något av min far hos dej, du gosse! Och jag? — Jag är fjällets och min fars dotter, först och främst min fars dotter. Ute i den stora världen gick det i början uppåt för mej. Jag var en »stjärna på sångkonstens himmel», krusade man för mej och sade. Men sedan blev jag sjuk, och doktorn opererade mej för en svulst i halsen — sedan har det bara gått utför för mej, och nu är jag här. Bor i detta rum, som inte är mitt mer än till skenet. Jonasson, min värd, är snål och sniken. Han vill bara ha betalt, och han unnar knappast någon annan än sej själv att leva. Dessa förskräckliga ögon och denna förskräckliga mun — hu! Ibland är jag riktigt rädd för honom. Jag tänker då, att han kanske gör mej ont en vacker dag, därför att jag inte ger betalning... betalning såsom han vill ha den av mej... förutom pengarna för platsen här för min säng. I staden är det nu så ont om ett rum. —

Gabriella hade krupit tätt intill honom efter denna sin historia. Och hon hade tryckt sin mun mot hans och kysst honom med hela kraften av sin lidelse. Jag älskar dej! Jag älskar dej! hade hon flämtat. Nu allting slamrar och slår i vårens vita ljus därute. Nu bultar i min kropp mitt eget blod och ropar: Johan, du käre! Också jag vill bära frukt och föda... hålla på min arm en gosse... Min själ är nu så full av ömhet...

Så hade hon med ens stigit upp från hans knä, slitit av sig blus och linne, så att hon stått naken till mid-

jan och med håret böljande ner över de vita axlarna framför honom. Och armarna hade hon med leende mun böjt bakom sin nacke. Där stod hon så i »vårens vita ljus» inför hans ögon. En lampa med matt, blekt sken var ljuset.

Johan slöt ögonen vid minnet där han låg grubblande i sängen.

Vägglusen, sängsällskapet, kröp som förut kors och tvärs och runt på hans bädd, men det rörde honom inte nu. Han förhårdade sig: de fingo bita. I Gabriellas rum i Kåkstaden, då han råkat henne sist och känt igen henne, hade han farit ut i vredesmod mot henne och tagit henne i axlarna och skakat henne hårt, mindes han, och hans samvete anklagade honom nu för detta. Ella hade icke haft någon skuld i hans förlust av pengarna. Tillgreppet var gjort av värdinnan, fru Linders själv, då flickorna hunnit avlägsna sig på natten. Hon, fru Linders, var kopplerska i staden. Och en av rätta ullen ändå. Genom handlån, rekommendationer, upplåtande av rum och dylikt förstod hon att göra »flickor» beroende av sig, för att sedan kunna använda dem för egna syften, då det fordrades. Behövde hon dem, gav hon dem bud, så hade de blott att välja: antingen — eller —

I denna kvinnas klor hade Ella råkat efter operationen.

Och därefter var det han... hans händer, som gjort henne illa... Och nu var hon död. Lappländstösen, som han säkerligen inte skulle finna maken till så snart. Kanske aldrig. Död! Livet kunde ibland vara hårt — hårt och underligt.

Om han inte varit så hård mot henne, om han bara haft kärleken och kyssarna att minnas... om han bara haft det ändå!

Johan vred sig runt på madrassen och lade sig med ansiktet nedåt kudden. Hans axlar skalv av gråt. En med hyvelspån stoppad kaffeбал var kudden — en underlig tingest. Det mot kudden vända örat hörde hela tiden egendomliga små, fräsande eller surrande ljud. Det var som om påsen ägde liv och med dessa läten protesterade mot att bli vidrörd.

En säng knakade i hörnet. Kna-a-a-a puh-h-h, kna-a-a puh-h-h pustades det ur munnar. Det lät som när vattnet med en trasig pump suges ur en pråm.

Så hördes plötsligt ett tungt brak, som på en gång förstummade snarkningarna.

Vad... vad var det nu då!

Johan, som ännu låg vaken, flög upp som ett skott. Ramlade taket ner?

Ögonen stirrade. Aha! Borta i hörnet såg han nu Jonas — det var en av kamraterna, en smällfet yngling från landet — ligga i bara skjortan bland hyvelspånen — ynglingen höll sig inte med madrass — klädespersedlar och brädstuppar på golvet. Botten i liggådan hade givit vika under den fete och rasat samman!

Nå, skadan var inte stor och den fete inte död, det syntes, men det var synd om vägglusen. De hade fått sina hem raserade dessa stackars kryp och de löpte nu omkring i vild yra för att finna nya: bort, fort, hit, dit, det var ugglor i mossen!

Självlåg Jonas som medelpunkt i detta kaos och gapade.

Johan måste le. De andra i sängarna runt omkring reste upp sina mer eller mindre vackra, oborstade huvuden och logo också. Synen var lustig.

— Ett sånt förbaskat as!

Den fete gnuggade sina ögon, rev sig ett par gånger stadigt i hårhärvan — den var ganska rufsig och lång — och reste sig. Skjortan kravlades upp under armarna och ned igen av händerna, som inte visste vad de skulle göra i yrseln.

Bysch, ett sånt helsicke! Det kom en ström av ord ur mannens mun. Dåligt rum, dåliga sängar, dåligt arbete, dåliga förtjänster, dåliga kamrater, som skrattade åt en annans olycka. Allting var dåligt.

— Å, sade Johan, som plötsligt fick lust att retas med goddagspilten. Inte är det så farligt, inte. Jag känner dej och ditt förhållande litet. Du far hem till dina föräldrar på din landsbygd varje lördag, och när du kommer igen på måndagen, så har du din kappsäck full med smör och ost och bröd och allt möjligt. Pengarna, som du förtjänar, lägger du i din kista varje avlöning, då vi andra får köpa mat för våra. Det går ingen nöd på dej i det avseendet. I brädgården får du också de lättaste sysslorna, därför att du inte »kan» de andra, och här har du sovit tungt som en timmerstock om nätterna hela veckan. — Vad har du att beklaga dej över? Vägglusen? Gör som jag, fortfor Johan vidare med en humoristisk glimt i ögonen. I natt var jag upp och gav sockersmulor åt mina löss, som jag petat fram ur en springa tjojtals på en tallrik.

De åto och voro belåtna, och jag var också belåten. Jag talade gott med dem, gav dem löfte om en finare bostad längre fram, då jag hunnit förtjäna litet mera, och de förstodo mej. Sedan fick jag sova hela natten ostörd. De ha inte rört mej ett jota. — Ingenting vinnes bara med surt missnöje, hat och svordomar, Jonas. Ont skall med gott fördrivas! Sanningen av detta skall du få erfara, när också du fått smaka ekluten i livet och brädgårdarna. —

— Hä, va du ha bleve relisjös på en gång därborta! gnällde Jonas med sin pipiga röst och sneglade bort till Johan, där denne ännu satt upprätt i sängen —. Sockersmulor åt vägglusa... hä! Allri ha jag fäll hört nånting så ideotiskt. Å va min kappsäck senna anbelanger, så angåre inte dej, så vare bra mä dä. Benget! Jag ska ge dej! —

Han närmade sig morrande sängen i akt och mening att ge »sågverksbusen» betalt för de i hans tycke kränkande orden, ty kritik var han känslig för, men innan han ens visste av det, törnade han emot en hand, så att han tumlade tillbaka på ryggen med benen i vädret.

— Där har du, om du är dum! sade Johan, som snabbt kastat sig ut på golvet. Och mer får du, om du kommer igen. Ett sanningsord, en smula skämt bör man tåla, även om man är från Bredbyn och fortfarande uppfödes med napp och heter Jonas.

Med detta var kontroversen mellan de två för denna gång avslutad.

Jonas reste sig, om ock litet flat, utan att knysta. samlade sedan ihop brädstuparna och började spika

fast dem på den förra platsen igen. Hammarslagen då-
nade i det trånga rummet i natten. Men till slut upp-
hörde bullret, huvudena lade sig ner i bäddarna, även
Bredby-Jonas, när han äntligen blivit färdig med sin
»slaf», varefter den svarta baracken i det svarta grann-
skapet omslöts av tystnaden.

Det var ännu ett par timmar igen till morgonen.

Tramp — — Tramp — — Tramp.

På brädgårdslandgången löpa fötter an och av. Tvenne gå åt ett håll. Tvenne åt ett annat — Ett par andra komma. Fötterna äro många.

Somliga äro bara, somliga klädda i skor av tyg eller läder. Det klappar och smäller — — Upp i luften sträckas armar med trä i händerna. Munnar flåsa, och det knakar svagt i ben. — — Ryggar med putor på axlarna kröka sig, räta sig, vrida sig — kroppar gå — en hit — en dit. På putorna ligga plankor eller bräder. En eller flera. Somliga lätta. Somliga tunga. De pressa på putan som bly.

Tramp — — Kött mot trä — trä mot kött. Det slår, det flåsas, det knakar svagt i ben...

Surr — surr.

Ur luften kommer ljud. På en fläck vid sjön står ett stort rödmålat hus: Sågen. Det rasslar i sågen. Rasslar och rosslar och skär: Timmer!... vi bita ihjäl, vi dela itu, vi krossa i små smulor timmer!

Ramarna med sågbladen bita. Trissorna med tänderna skära. Kettingarna rassla. Munnar sucka i ramen: varför? varthän? O, öde i världen, varför blev en till...! Runt omkring förmedlar luften ljuden.

Surr — surr.

Ibland smälter alla ljuden samman till ett enda. Det hörs då som ett långt utdraget skrik, som då vargar gå efter rov och sedan slåss, med varandra om bytet. Ibland som en rossling, tung och dov, när en människa dör av en kniv mellan benen i sitt bröst. Ibland är det som skratt, ömsom gråt av dårar.

Tramp — tramp.

På stabbläggareställningen löpa fötterna. Det brådskar nu. En plank till på! Det blir inte middag i rätt tid annars! Brådskan ökar. Hetsen växer. En bräda mera till de sex! Hej! Till middagen vankades potatis och stekt fläsk hemma hos mor! Mat! I nästa vecka avlöning för de fjorton dagarna sedan sist: en femtilapp, oviken, blank och ny direkt från banken! Kanske en krona till! Kanske två — tre — He. Det blev skor åt mor det! Jämt stod hon vid spiseln — kokade — stekte — tvättade kläder och skurade golv — grälade med ungar — hörde på låten med läxorna med ungarna — gick på en fest — någon gång — miste sina tänder för ungarnas skull — drack kaffe i stora koppar, bara kaffe för ängslan sin — blev platt på bröstet och tunn och blek i synen. Mor, hon behövde skor! Och blev det sedan något över efter matnotan i boden, skattsedeln och allting: en liten snaps på lördagskvällen skulle smaka! Vad skulle en fattig tusan annars hitta på, som stimulerade en smula efter allt släpet, det enformiga, hela veckan lång? — — — En bräda till i början, lättare! Så det blir slut på det här nån gång. I den här kvarten en bräda till! Ett par skor åt mor... en brännvinsnaps till lör-

dan... Ja, något roligt måste en väl ha, då man slet ont och trälade dag efter dag och år efter år... Kvinnokärleken sporrade, för den var ju härlig... men det var då man var ung det. Nu var det som ljumt sommarväder alltsammans, och snuset, som man fick, var rena rama skräpet också. Vad skulle en pigga upp sej med? Psalmsång och bön? Tvgning av kroppen med rotborste, en som var vass och hård? Hej, lättare, hej! Armarna upp! Bördan högt i vädret!

Bärarna gå och komma, kröka sig, vända sig, och deras ben röra sig i takten därefter.

Tjapp — Tjapp.

Fötter gå tungt. Fötter gå lätt. — Vem är det som går tungt här? Vem? — Den där! — Fan! En sån en! Är han svag och vek den där — svagare än de andra? Hå. Inte hör det till pjäsen! Inte angår den saken någon. Inte ett jota. — Är det en annan, som har ont i magen också? Må han gå hem och bota sej då! Hem med honom! I kortspel inga vänner — i stabbläggning inga vänner heller. Fram här! lika långa steg av alla! Hos alla lika snabba fötter också! Och på stubben lika raska händer, när bördan där skall dragas till! Lika mycket betalt — därför lika mycket arbete också av varenda en i laget! Ingen misskund med sjuklingar och stackare på stabbläggarebryggor! Antingen orkar man någonting och bär sina bördor och håller sina turer regelbundet, eller också låter man bli! Det är luslagen det! — Inga dagtjuvar i arbetslag bland kamrater! För det är simpelt. — Hej! — Heja! — Eja!

De icke svaga och de för tillfället icke klena i stabb-läggjarlaget löpa till och från och från och till på bryggan och på ställningarna. På putan ligger virkesmängden — balanserar på den och svänger — som ett gungbräde på ett centrum. De icke svagas steg äro lätta — lättare än de andras. Stark!! Så man inte alls behöver gruva sig för lasten! Så man inte alls känner smärta — så man inte känner svedan, den brännande elden i inälvor och ben — inte vrede eller hat! Ingenting utom lusten att arbeta, att slava på och forcera arbetet, att pressa och plåga — sig själv och andra. — Den svages rätt? He. Var finns den? Rätten tillhör den starke! Och tag den rätten den som kan! Hahaha.

Bärarkropparna, de starka, förhärda sig. De göra det omedvetet. Det hör till det — ty sådan är ju människan. Det kokar så smått i själarna. — En ben- och sensvag, en kamrat, som blir efter två tum i takten här ibland dem?! Och dessutom en annan, en magsjuk med?! Som man måste arbeta för bredvid sitt eget?! Två stycken som drager benen! — När det var brådska, när det låg virke i stora högar överallt! Ned med stackarna, ned med dem! Inget pjunk med hänsyn och känslor i stabbläggning! Öga för öga här! — — En bräda mera till de sex, lättare! Det går för sakta, alldeles för sakta med bara sex i taget, ser du. Hä opp! Undan med klabbet bara. Om en timme är det middag igen, bara om en timme till. Bort således med bryggan, entumsextumsbräderna, så det ryker om det! Hej-a! Så det viftar kring byxbenen, djäkligt — ha — — haha!

Övermodet hos själarna skrävar högt och skryter. Det mäter till bördornas storlek med sin bärcrok mot skotet och talar pösigt: opp, lättarekarl! Hä opp med den här, få se om du rår med den! — Hähä. Övermodet skrattar. Jag-härmar-efter nickar och ler i mjugg till- lika. Inte-vill-jag-vara-sämre bröstas sig och ler också. Jaha. Övermodet har rätt! Det har det visst det. Övermodet är klokt! Det är alldeles riktigt, som han projekterar. Bort med klabbet, så det blir tomt här någon gång! Den som inte vill, den är feg eller lat, det är han. Ingen misskund med stackare!

Tramp. Tramp. Tramp.

Fötter löpa flinkt på plankor. Det är flera än två — det är en lång rad tillhopa. Och de gå brant upp på plankorna. Eller brant ned på en annan plats. Eller långt fram och högt upp i gångarna.

Tjapp, tjapp, tjapp. Det är fötternas låt, det.

Scho — o — — Scho — o. Detta är struparnas. Ty ofta flåsas det hårt ur munnar. Ur andra komma eder. Näsor, långa eller korta eller röda eller vita, torkas i brådska med blusärmar, och snusspott flyger. På en stabbe faller bördan ner och smäller. Det låter så här. Det låter så där. Ett »slag» åker åter och fram i en stabbkant och skriker. På slagen och stötorna bukta sig landgångar, gnida mot varandra och sucka under trampet. Det gnäller och gnekar ikring dem.

Tramp. Tramp. Heja! — Heja!

Tjapp — — Tjapp — — Scho — o —.

Surr. Surr.

Ljud i alla tonlägen och arter korsa varandra, gå och komma igen. Som furier väsnas de och slåss i luften.

Arbetet, stabbläggningen, har hunnit komma rätt i gängorna efter en måltidsrast och går nu för fulla muggar i brädgården.

Hetsen, stabbläggarghetsen, är färdig.

Rötmånaden hade gått in. Och i stället för att det förut varit hett, regnade det nu nästan oavbrutet. Marken var överallt uppblött av regnet, och stabbarna och verkets grå och röda stugor sågo daskiga och dystra ut av det ständiga mulna vädret.

Ja, även människorna voro dystra.

Ensidigheten föder ledsnad, och ledsnaden är värre än döden...

— — —

Det var en eftermiddag.

Johan Mark kom gående på vägen ner till brädgården från sin bostad. Pelle Vinter gick bredvid honom. Båda voro de nu fast anställda i bärarkåren — den senare sedan strax efter vårskeppningen, då en man slagit sig fördärvad vid ett fall från en stabbe, den förre sedan blott några dagar tillbaka.

Johans företrädare var en suput, som fått avsked på grått papper, då han försummat arbetet gång på gång för fyllans skull och inte alls velat bättra sig. Och även på sågverken gäller satsen: Den enes död o. s. v. Johan hade här varit den »lycklige».

Nu var han och kamraten på väg till arbetet igen efter middagsrasten.

Regnet plaskade mot marken.

— Ett förbannat plaskande, sade Vinter mörkt efter en paus, som räckt ända från baracken, där de två bodde. Man blir less på det. Man blir less — när man har bara en skjorta — bara en blus — bara ett par byxor. Liksom jag. Och så detta skvalande på dessa mina tre plagg ideligen! Ute genompiskad och kall, hemma varm — och så våt och kall igen ute. Man kan bli flådd. Totalt — jag önskar, jag hade en sup, Johan. Önskar du? Det vore saker det i regnslasket, du.

Johan svarade ej, fast han tyckte stilla inom sig, att det på sätt och vis gjorde honom gott att höra människorösten tala. Annars gick han nu med »bärarsjukan» i sin kropp och tänkte på, att det varit regndagar nästan för jämnan för honom. Det hade börjat redan när han föddes, och sedan fortsatt från det ena till det andra livet igenom. Ja, det var rätt lustigt med somliga människor här i världen. De gingo som på glastrutor med filtsulor på fötterna sin väg fram i livet — men de trampade ändå ner sig och skadade sig på glaset — fingo betala sin försiktighet med böter och värk och sveda, medan andra inte betalade någonting alls, fastän de dansat ovarsamt och bullrande med tunga stövlar samma väg fram.

Honom höll ödet — eller vem det var — strängt i örat till och med. Varje stund av dygnet kände han nypet av dessa fingrar, vilka aldrig kände någon misskund med vare sig örat eller honom själv. Syndade han, så kom alltid straffet i den ena eller andra formen förr eller senare. Det uteblev aldrig. För-

sakade han t. ex. sömnen en timme eller ett par om natten, så betalade lemmarna detta genom att själva sova i större eller mindre grad dagen efter. Brusade han upp och sade ett hårt ord någon gång åt en människa, så straffade sig detta på det sättet, att han på grund av vidriga orsaker måste vända sig till just den förorättade med begäran om hjälp, såvida han inte hellre föredrog att svälta och gå under. Olyckorna, antingen de voro små eller stora, behövde han inte efterskicka — de kommo till honom själmant, så snart han bara hunnit resa sig upp efter ett slag, som han förut fått, och stod upprätt igen som de andra. — Ingen lycka eller framgång åt något håll, ingen krona på kant, ingenting utom bristen skulle han ha! Tom skulle börsen ligga i fickan, och alltjämt i trångmål och beroende skulle själen vara, då man fötts med namnet Johan Mark i Björna by i Ångermanlandet! Och alltjämt plåga i köttet! Alltjämt! Ingen lisa någon som födde förakt för allt och bitterhet och leda i livet.

Johan log för sig själv, när han i detta sammanhang även tänkte på drömmen, som han gick och närde en gång i barndomen. Han skulle bli konstnär då. En ny Zorn skulle han bli. Haha. Det var lustigt ibland med drömmar. — De hamrades stundom till stoft bland rostflarn av gammal takplåt i plåtslagareverkstäder, och stundom blev det bara svett av dem efter ryggar, som låter böja och pressa sig för bröd i Grottekvarnarna . . .

Nå — varför tänka på den saken nu? Det var mulendrets skull. Det var det.

Livet var härligt i alla fall. Ty när skuggan — när själva plågan var njutning här, hur skulle det ej vara att få stå en stund i solen då! När man själv med eget arbete kämpat sig fram dit en gång!

I dag gick han med en förbannad värk i kött och ben och leder, köttets protest mot träets och järnets övertag på människan, detta väl för femte resan nu under blott en månad, men han hade mottagit platsen, när faktorn bjöd honom den — han hade gjort det, fast han hatade jobbet, ty i brädgårdarna existerar också lydnadsplikt, om man ej hellre vill »gå» — och han skulle sköta den, det fick sedan bära eller brista. — Buh! Detta eviga regn! Kläderna kändes som våta, kalla trasor på kroppen.

— Du Pelle, sade Johan plötsligt, i det han vände sig till sin kamrat. Vet du hur det är med A. G. nu för tiden?

— A. G.? Nä. Det vet jag inte.

Vinter brummade fram sitt svar i snäv ton och tilllade: Han är stillsam som ett lamm, har jag hört. Går och tiger och pysslar snällt med bärputan sin i vedboden dagarna igenom. Han stoppar henne med svinhår och smörjer tjära på henne och polerar henne sedan med alla möjliga verktyg, så den skall bli fin och snygg, tills han skall ut igen med henne. Det tror han. Men det tror inte jag. Han får nog vara fjollig hela livet, A. G. — I våras slog han mej i skallen, tokfan, men jag förlåter honom. Det är synd om karlen. Käringen hans är på kolbacken nu sedan han blev galen. Hon reser ribb därnere. Sex ungar

har hon att försörja jämte sej själv och gubben. Det är synd om henne också.

— Jaa, underströk Johan medlidsamt. Det är det visst det. Vi bör samla pengar på en lista och hjälpa henne litet. —

De gingo tysta igen.

När de kommo brädgårdsbanan närmare, hördes tunga hammarslag i stillheten mellan stabbarna strax där i närheten.

— Det är Stinsen igen! spottade Vinter fram med en ed, sedan han en halv minut lystrat till ljuden. Det är en fin en, det där!

— Är det? Jag känner honom inte jag.

— Jo, han är bas. Det vill säga: han tror att han är det, därför att han är äldst på platsen, och sedan därför att han är välfödd och tjock som två av oss. Nu är han ute och spikar, hör du. Han ställer nu. På viltimmen! Det gör han alltid. Glupar i sig maten därhemma och så ner tillbaka som en galning. Spika och bända med kobenet och vråka sej med tjurkrafterna, som han har, det är hans liv det, se.

— Ja, jag har sett det. Men vad har han för det? Vi ha ju samma betalning allesammans, och ställa skall man ju göra på arbetstiden, inte på viltimmarna, inte annat jag kan förstå.

— Det förstår jag med. Men du vet ju hur somliga människor äro. I synnerhet brädgårdsarbetarna. De gnor och gnor och blir till slut så förälskade i arbetet sitt, att de knappast kan vara ifrån det en minut. Somliga hade nog lust att bo i sågen eller brädgården rent av, om de bara kunde. Ja, vi äro roliga, vi

arbetare. Vi äro födda med självaktning. Mer eller mindre. Åtminstone tror jag, att gud har så velat det i begynnelsen. Men vi använda oss icke alltid av denna aktning. Se på Stinsen bara! Stor och rödkindad och vördig. Ingen av oss är ändå så liten som han, Johan! Varför går han ut och spikar så där på viltimmarna, tror du? Fjäsk! Bara fjäsk alltsammans.

Ty alltid händer det, att faktorn kommer och går förbi och ser arbetarn, som är så där flitig, och då kan det hända att han säger: — Du är allt bra arbet-sam, du Per Larsson — så heter han ju egentligen — Ja, det är bra, att jag vet, var jag har mina duktigaste arbetare någonstans! — Jaha. Det är detta Stinsen ponerar på, för utan smicker bredvid sitt eget tissel och tassel i öronen på allt vad förmän heter, kan den själen inte leva.

Vidare höjer han sej över oss andra. På visst sätt gör han det genom sitt fördömda skoftande jämt på fritiden, om han inte på annat vis kan höja sej, och det vet han. Har du inte redan sett, vilka översittare-fasoner han ibland lägger sej till med? Ja, den Stin-sen! Jag tar honom nog i nacken en vacker dag, det gör jag säkert. Jag kan nog inte avhålla mej från det i längden.

Pojkarna hade nu hunnit fram till trappan, som ledde upp till bärarbryggan, där Stinsen stod och bände och bröt med kobenet och den lilla själen i ställnings-plankorna och spiken, och här tystnade Vinter.

Men när de efter passerandet av trappan i nästa mi-nut befunno sig alldeles bredvid spikaren, som just fått upp »drövligen» ur plankändan, där den suttit

hopkrökt och fastrostad, sade han åter, nu vänd till Stinsen:

— Och du jobbar du, Per Larsson! Sent och bitti, sent och bitti. Du tuggar visst inte maten någonting, du. Du har en bra mage! Och sedan arbetar du för resten. Du har ingen ro alls. Du har gett dej fan på, att du ska ställa väl åt oss, så vi skall kunna spela på våra instrumenter utan något mankemang hela långkvarten? —

Vinter log åt det dolda hånet i sina egna ord och fortsatte: —

— Jaha, det gör du rätt i, Per Larsson, det är saker det. Utan dej skulle vi nog inte alls kunna klara den här skivan, och att vi inte skall glömma dej för din utomordentliga godhet mot oss, det kan du vara säker på, att vi inte skall. Hä.

Vinter pressade med två fingrar in en ny portion snus bakom oxeltänderna efter den gamla bussen, som han spottat ut under sitt lovtal, och gick sedan bort till de andra kamraterna, som stodo under ett takutsprång i skydd för regnet där strax bredvid. Kamraterna — det var Långskerken, alias Emanuel Vänglund, ett fenomenalt långt människoämne med senor av stål och muskler av kautschuk, vilka hade den egenkapen att aldrig tröttna, samt Kalle Lundberg, som inte hade stort mer än hälften av kamratens längd i sin lekamen, och som fått heta Vackerberg för sin tur hos kvinnorna, vilka han hittills nästan ständigt på det ena eller andra sättet bedragit, då det aldrig fallit honom in att tänka, att dessa kvinnor voro annat än

varelser, skapade enkom för ett vackert mansansikte som hans att bara leka med.

De tre sällade sig tillsammans under takhörnet, medan Stinsen slog fast ställningsplankan.

— Inte kan väl någon människa gå på den där, sade Johan, som stannat kvar, stillsamt, sedan den andre åter rest sig upp. Den lutar för skarpt, tycker jag. Nästan fyrtifem grader... Ja, inte långt ifrån, tillade han, när han mötte en elak blick ur Stinsens ögon.

— Lutar? gnällde denne med sin gälla röst. Du pratar smörja, du!

— Ja, det kan ju hända, log Johan. Men det regnar i dag. Det regnade i går och det regnade i förrgår också. Därför lutar landgången där för mycket. Den är hal som tungan på en jesuitpater...

— Du pratar smörja, du, repeterade Stinsen åter med sin gälla kvinnoröst. Å, förresten så... Du har väl naglar på tårna, du med. Grip i med dem, då du går. För så gör jag, tillfogade han viktigt.

Johan ämnade säga, att han förstod sig på stabbläggning mycket bra, både när det var uppehållsväder och inte. Men Stinsen ville inte höra någon kritik av vad han själv hade gjort, varför han tog kobenet på axeln och gick med det bortåt bärarkuren till, där han hade alla sina grejor inlåsta i en låda, som han själv förfärdigat och målat med rödfärg.

Stillheten var nu igen allena rådande, sedan Stinsens hammarslag tystnat. Endast regndropparnas entoniga sång hördes, när de föllo på banans plankor och på stabbtaken runtomkring.

Plötsligt skar en pipas gälla skrik genom luften. Skriket kom från sågen, och hade till uppgift att giva folket signalerna: in! ut! hem! bort! Tiden är inne nu, trälar!

Våra män torkade sig om näsorna, snusade, prövade om kroppen var färdig och villig att sättas till putan, lät en tyst ed halka över läpparna i förbigående och hoppade sedan fram i regnet ur skrymslena.

Sågen, vidundret, som bet och skar och krossade timmer i små smulor, gick då alla redan. Ramarna slamrade därinne och hjulen surrade. På banan rullade lastvagnar fram på gnisslande skenor.

Dunk. Dunk.

Nu var det sågen ensam, som sjöng sången — —

Och så småningom tog allesammans fart, från timret i timmerbommen vid timmerbryggan till brädstuparna i händerna på pojkarna, som voro stabbläggarna behjälpliga vid bärningen.

Tramp. Tramp.

Och så gingo minuterna.

Så gingo timmarna... Dunk — — Dunk — —
Dunk — —.

Farten på allting var i dag större än vanligt. Remmarna lågo åt på hjulen och drogo, som om de varit besatta av den lede för den ständiga fuktens skull i luften! Och i dag var timret poröst för sågbladens tänder att skära i! Virke, virke, virke — plankor — bräder — ribb — bark — sågspån. Detta var vad som ramarna och trissorerna slungade ifrån sig, bredvid och runt och omkring människor, som stodo vid var sin maskin på var sin plats, gående, stående, fäktande med

ben och armar för att »mata» den maskinen eller den eller »taga undan» på ett annat håll — så att ingen stockning skulle uppstå någonstans — så att alla bitande tänder och alla glupande gap skulle få vad de behövde — så att: gör din plikt! Gör din plikt! Avsked får du, och svälta får du, och i trasor får du gå om du inte gör det! Arbetare, tänk på din lott och på ditt öde!

Virket vräktes på vagnar — på det sättet på den ena vagnen och på det sättet på en annan. Tag undan där, karl! Rör benen! Sträck armarna! Vrid kroppen hit! — Vänd — böj — sträck dej! Nedåt så — framåt — uppåt. Så! Mera! Längre! Fort, fort! Fortare, för satan! Om du sträcker magen, så det blir blod i din mun: häng dej!

Dunk. Dunk. Surr. Surr.

Där vrålas omkring människorna. Där skrikes, gråtes — det dunkas dovt vid väggarna, som själva stå darande så det årsgamla dammet från takets bjälkar mättar luften tjock och grå. Det är som en orkester, sammanfatt av små, små elaka och hånfullt grinande och skratande djävlar i sågen. Det är helvetet i miniatyr, inrymt i ett skjul av bräder, under en backe på sjöstranden, där ögat annars ser en aning av himlen bland stugor, små och enkla, och grönt, svagt grönt gräs...

Kr-ä-e-u-i-i.

På banan glida vagnarna med virket fram med fart på skenorna, som äro som oljade nu. Regnet är oljan. Det skvalar och rinner — jämt, jämt. Molnen hänga tunga. Himlen är grå.

Det faller droppar jämt ur skyn — — —

På banan och på ställningen gå bärarna under bördorna och under dropparna, som faller i ett. Kläderna hänga som våta trasor på kroppen. Och under trasorna flämtade bröst av jobb, som inte var till för människor. — Också tjänade det inte heller mycket till att bära i dag i detta väder — i väder då alla makter, som inte ville människor väl, voro lössläppta. I dag drogo remmarna däruppe, i dag östes virket över dem som med slev — man visste inte hur och varför, man kände det bara i lemmarna och lederna mera nu än förr.

Ty bar man med värkande ben och flämtande lungor en brygga ren från virke, så fylldes den strax av plankvagnarna och sorterarna, som själva också voro jagade.

Vad tjänade det till att arbeta!? Nej, åt helvetet med arbetet, virket, sågen och alltsammans! Fanns det på ett ställe i jorden ett hål och en stubintråd, där man kunde tända på världen och slaveriet, så att allting, som åstadkom pina, brann upp, så kunde man göra det — jaha, precis så, först som sist — så man slapp ur det i dag hellre än i morgon!

Sågen, sågverket, grottekvarnen, vidundret... denna grymma... detta förbannade hål —! Om en tröttkörd karl, som släpat trämassa i tvenne timmar i sträck och nu inte orkade mer, kunde få hugga sina tänder i dig ändå! Vad han skulle bita då! Och vråla ut sin plåga och skratta av vällust och i seger-rus med sin starkaste stämma sen! Om han kunde... om han fick det... i det här vädret — nu, just nu!

Genomvåt och tung från hårstråna ner till tånaglarna gick Johan och var föga glad bland de fyra bärande männen. Och även plankorna och bräderna voro tunga, pressande tunga som stora blytackor. Förr låg virket i vattnet i timmerbommen under år och månader. Nu låg det här. Här skötte himlen om bevattningen. Och virket drack... Lyfte man en planka upp från ett skot, så lät det som en stor tung suck med ett otal tårar till, som yrde omkring, när den släpptes tillbaka igen.

Men ligga fick den ej. Bort skulle den. Upp på en stapel 50 meter bort och 10 meter högt på en människas skuldra... Ibland var det en skuldras tur att bära, ibland en annans. Det växlade med det, liksom klossarna på kedjan, som löper runt på ett hjul i en spånledning... Spånledningsklossar, hjul, människor, plank, bräder, sågspån, smuts, mat, vägglus och barnungar, som lågo i egna uttömningar och skrek, så de gjorde mödrar galna — så de förlorade sömn och sans och så till sist hängde sig efter år av pina — världen! En hel stor klump av motsägelser, lump, lyx och vanvettigheter! Skaparen hade inte varit vis, inte alls; han hade varit dum och okunnig som en klåpare i sina uträkningar...

Här skulle människor pressas ned av trä! Av trä! Och människan skulle foga sig, om hon ej ville att allting skulle bli ännu värre! Det var en djävul som räknat ut det så, inte en gud som var kärleksfull och god!

När Johan med flämtande bröst och värkande ben gick uppför en brant ställning med en 100-kilolast på

sin axel, och det hände emellanåt, då kände han förbannelsen och hatet spricka ut i varje por i sin kropp. Hat och mer än hat mot allt som andades och levde! Och mannen tänkte mellan flämtningarna och stegen, när han gick: Somliga människor — skulle nästan behöva pressa hjärtat ur sig — för en matsmula för livets skull — medan andra för ett — relativt ringa arbete — fick äta gott — och sedan roa sig efter behag och lust — när det bara — föll dem in att göra det. — Varför denna skillnad — denna orättvisa — fördelning av lotterna — du skapande gud och — ni världens mäktige? — Varför jämnades inte gränserna ut — som skilde människa och människa åt — mera? Ingen »bättre»! — Ingen »sämre»! Endast folk — skulle det vara! Endast — svenskar! — Och inget armod — inga tunga arbetsok, lånade från avgrunden — som skriade och förbannade — och ropade efter lisa och hämnd — bland dessa svenskar. — Inget slösande överflöd som — förvekligade på det ena hållet och — som retade och födde hat på det andra — där det nu endast fanns släpet — det hopplösa — enformigheten — och bristen — den eviga och ständiga. — Då skulle det vara — mindre svårt att leva — även för sådana — som inte skapats med sinne — för »affärer» och ocker och — vad allt det där hette. — Och folket — skulle växa — bli starkt och stort och — arbetaren — som var gubbe — med krokig rygg och rynkigt ansikte — redan vid 50 år — skulle försvinna — och andra — skulle uppstå i stället — människor — som inte hatade arbetet — och förbannade det — därför att det — tog deras liv i förtid — pinade dem till döds

— i trädedom — — de skulle älska det, och fosterlandet skulle bli — stort och mäktigt, ty — ett lands ryggrad — dess blod och dess märg var alla — som arbetade — det var — folket — — Så tung den — 3×9-tumsplankan var! — — väl — att han fick lägga den av sej nu! — — schoo-o!!

Det närmade sig kvällen. Hos bärarna började några besynnerligheter visa sig, som tydde på, att arbetslusten på grund av vätan nu blivit allmän. De gingo brett i sär med benen, höllo armarna långt ut från sidorna, när de kommo utan börda, och vaggade åt sidorna vid vart steg.

Långskerkens byxor, vilka uppsamlat den mesta vätan på grund av sin längd, hängde med sin bakdel halvvägs ner till knäna, därför att ett par hängselstroppar brustit av påfrestningen, utan att han givit sig tid att laga dem, och Pelle Vinter, den alltid glade fyren, som behövde dubbelt så mycket snus i ruskväder än annars, gjorde under marschen en trevlig typ med ränderna och strecken, som den bruna smörjan målat kring mungiporna och nedåt hakan.

Inte ens Kalle Lundberg, den fåfänge och alltid tillpiffade karlen, var någon särskilt skön syn för fruntimmer i dag. Olyckan hade velat, att hans byxor sönderrivits vid ena knät av en ströända strax efter middagen, och den lösrivna tygbiten slog nu och slängde som en lång grå tunga vid vart steg. He. — Ja, egentligen var det rätt lustigt, Vackerbergs sönderrivna byxben, sågen, skriket och larmet däruppe och alltsammans. Såga plank, vagna plank,

bära plank, bli genomvåt av svett och regn av knoget, torka sig till hälften i ett boningsrum, som luktade förlegad mat, ohyra och smuts, fylla magen med potatis och sill och bröd med svagdricka till, sova, vakna och begynna alltsammans på nytt igen: det var sågverkslivet. Kunde någon kristen själ säga, vad detta fåneri i det stora hela tjänade till? Hade det någon betydelse av värde i världshistorien? Eller i himmelen? Bekymrade det himlen en enda liten smula, att jorden fanns bredvid Mars bland de millioner andra världarna i Universum, att det sågades plank och bräder på Nybo på planeten Jorden, och att stabbläggarna buro tre plankor varje tur på axeln, då två varit mer än tillräckligt, och att de gingo i söndriga, tjaskvåta kläder, då det fanns torra, som malen åt upp i stora affärer på landet och i städerna överallt? Dumma liv! Narrar i människokläder! — — Och sågverksarbetarna voro de största narrarna av alla. De hade alltid drivit upp arbetet, de hade alltid hetsat till överdrift och plågat sig av övermod och dumhet på arbetsplatserna, sig själva till obotlig skada — och därefter skulle de också ha det. Nu och alltid. Troligtvis. Allting gick igen. —

Johan filosoferade i stillhet, medan han gick med bördorna hit eller dit och kom igen i regnet.

Men av ett annat kynne var en sådan som Pelle Vinter, och åt ett annat håll låg hans tankar en sådan stund som denna. Ty plötsligt och utan någon särskild anledning stannade han nu av i arbetet och började skratta. Först bara helt tyst och sakta, men sedan högt

och bullrande med uppspärrat gap som en galning. Mössan av!

Den blöta sadden! Hej! Vilt svärjande hoppade och trampade han sedan på den tills den liknade en våt och smutsig tygtrasa på banans plankor framför honom.

I snart tre timmar hade han gått och känt med allt större leda, hur regnvattnet sipprat ner över ansiktet på honom från det aset till mössa, och en människa, som han, kunde verkligen ha rätt att bli rasande, när sipprandet aldrig upphörde — busch!

Han gav »aset» en spark med foten, så det flög mot en plankända i en stabbe mittemot, där det blev sittande. Och sedan han skrattat åt expedieringen av mössan, som var lustig i hans egna ögon, kastade han sig själv ner och började rulla sig runt i vattenpussarna på banan. Hähä. — Öppna portarna, gud, däruppe! Mera! Mera! På vid gavel — det gör mej ingenting — nej, inte ett dugg. Piska bara på — piska bara på! — Hähä.

Vinter använde hädiskt tungan och sina skrattmuskler omväxlande, medan han rullade kroppen åter och fram på bryggans bräder. Snusspotten rann kring hans mun. Regnet stänkte och skvatt på hans kläder.

— Men vad var det nu med Vinter?

Johan och de andra hade kommit tillbaka från en tur och stodo nu bredvid kamraten, leende och smått förundrade över hans beteende.

— Hur är det nu då — har du fått rabies, kamrat? frågade Johan skämtsamt och petade till galningen i rygglutet med bärkroken.

— Rabies? Vinter reste sig — Å nej, sade han, medan han slog sig på länderna, så vattnet skvatt. Jag bara roar mej — tvättar mej. Jag hånar ödet. Det tror, att det skall få mej på knäna i dag. Men det skall — det skall så tusan heller! — Se här ni! Tro ni att — —?

Han avslutade ej satsen utan gjorde i stället en volt med benen i vädret för att visa, att det var långt till nederlaget än. Ett nappatag med självaste den lede kunde han ännu ta, om det bara kom i fråga!

Och galenskaperna smittade.

Långskerken, den annars sedesamma och hyggliga karlen, vars enda svaghet var brännvinslitern om lördagarna, knäppte nu lugnt av hängslena, lät byxorna falla ner och började sedan promenera åter och fram med bärkroken som spatserkäpp i ena handen. Ej en min i hans bruna markerade ansikte förrådde, vad han själv tyckte om omklädnaden. Han bara gick och satte näsan högt och stolt i vädret. Bredvid honom gick Pelle Vinter och slog volt, så fort han kunde.

De andra sågo på och skrattade. Jaha, teater borde det vara. Överallt. Till och med på gravkanten. Och i trähelvetena. När det var som värst rusligt därnere. Så man fick skratta. Så inälvorna och matsmältningsgrejet hoppade i magen — ha!

Litet på sidan stod också Stinsen bredvid sin plankhög — han lättade i dag — och såg på spektaklet. Armarna hängde våta utmed sidorna. Minen var bister. Tänk! Att stanna av mitt i arbetet! Hur kunde de våga! Så han såg det!

— Idioter! röt han till sist. Vi ha två bryggorkvar än. Hit med er! På ögonblicket! Annars så...

— Hå!

Vinter lystrade till ett ögonblick. Sedan gick han fram till mannen.

— Lumpsäck! sade han, i det han drog munnen till ett grin. Vad menar du? Idiot kan du vara själv, du, tills jag blir det. Man råkar inte vara gjord av bara fläsk... som du... och därför så... Nu har jag lossat på tungbandet. Jag har gymnastiserat och badat. Och nu skall jag — nu skall jag predika — Du! Hör på mej! Jag var ämnad till människa en gång. Jag också. En bra människa för resten. Det kan jag tala om för dej, att jag var. Jag försökte vara ärlig. Jag försökte vara samvetsgrann i arbetet och trogen i mina plikter i allt för övrigt. Detta lärde skolläraren och mor min mej. Men när jag till sist såg, att det var bara sådana som du, Per Larsson, och de feqa samvetslösa själarna och örontisslarna och de ryggradslösa metmaskarna i människohopen, som alltid skulle ha den bästa maten, de finaste kläderna, det roligaste nöjet och allting i denna världen, då lade jag upp årorna i den båten, sedan jag tusenfalt blivit bedragen, på min ärlighet, och började ro i en annan. — Jag blev — ja, jag vet ännu inte själv vad jag blev. Nyss övade jag mej i konsten att spela galen. Därför att det roade mej, och därför att det var nödvändigt — jag måste ladda ur mej så där ibland, om jag skall kunna fortsätta, men det begriper ju inte du. Att äta begriper du bara — att driva in spik i trä med koben — att löpa med lim-

stången till faktorn och att behandla karingen din som ett djur om nätterna. Det är saker det.

Idioter, sa du. Äh — du utspända matblåsa där! Om jag gjorde rätt, skulle jag ta av dej lite ister med nävarna mina, så du kunde bli nöjd att blåsa ut arbets-trälens hat bland dina kamrater en minut du med! Nu är din roll ynkelig. Busch karl!

Vinter, som retat upp sig till ursinne, höjde sin hand över Stinsens huvud och tänkte slå till, men hejdade sig i sista ögonblicket.

— Nä, sade han efteråt, mera till sig själv än till kamraten. Att slåss med dej är jag för god till. Gå an du med ditt yrke! Men mej fjällar du inte. Vet det du till härnäst. Och nu: opp med virke! Här skall bäras nu! Till i morgon bitti, om du så vill — hejhej.

Stinsen, som blivit blossande röd i ansitet, lydde. Det syntes, som om han blivit rädd, trots sin styrka och den stora feta kroppen. Bördan kom upp utan ett ord, och Vinter kröp under den, van och vig. Borsch! Där fattades inte krafter.

En stund senare kom Johan fram till landgången, som Stinsen förut spikat fast, och skulle ner på den med sin börda. Det var tvenne plankor, två och en halv tum tjocka och sju tum breda. Långa och tunga av regnvattnet. — Om han hade varit nere på stabbfoten med dem ändå! De hade pressat på honom från bryggan, där han fått dem, så benen skälvde redan. Ja, undra på det. Maten hade inte varit över sig kraftig eller god till middagen. En bit korb, ett stycke

bröd och en kopp kaffe utan grädde. Nu var magen tom — så det skvalpade i den. Buh, den plankan! Den såg farlig ut. Skulle han gå på den eller —? Det var han nog tvungen till. Tvungen? Ja. Inte lade man av sin börda, innan man var på rätta platsen med den, om man var en duktig bärare! Men — om han föll — fördärvade sig — slog sönder skallen rent av — — då fick han inte se henne mer — tösen, som han såg i handelsboden i går afton — — Hon tänkte hans hjärta i brand — han blev med ens så kär i henne — så han gått med en underlig värk i kroppen hela dagen nu efteråt — — hon var så lik Gabriella — hon var lik de andra — de andra, som han mött och hållit av i livet — — Det var ju för resten bara ett slag av kvinnor, han kunde riktigt hålla av — och det var — hm — Sådana ögon hon hade! — Och en sådan mun sen! Den lilla kära tösen!

Johan stod stilla en minut vid plankans ända och tänkte något innan han steg ut på den från bankanten. Det betydde så mycket för honom, detta enda steg. Inte för att han hade mycket att förlora, det var sant, men ändå — Ty — trots allt — han älskade att leva.

Nu satte han sin ena fot på plankan. Den andra kom strax efter. Ett steg — två — tre — Det fjärde blev en olycka. När Johan kunde tänka nästa tanke låg han nere på gången under plankan, tillstuvad och med värkande lemmar. Virrig och vimmelkantig reste han sig upp till hälften. Han tog åt sin näsa med handen. Den kändes tjock. Det blev blod på fingrarna. Hela huvudet var som en stor, värkande klump. —

Nu var det nog förkyllt — med att arbeta — så han kunde föda sig själv — — med kärleksmöten — och med allting — oj!

Han snyftade, där han satt. Inga tårar kom, men det var ändå gråt. Gråta som andra människor kunde han ej numera.

Han tänkte: Det var inte lönt för honom — nej, inte alls. Tynas skulle han. Inga försiktighetsmått eller böner hjälpte. Det syntes så. Bland fem, som här utgjorde bärarlaget, hade han varit den ende, som opponerat sig emot att landgången blev så där lagd, men ändå blev det han, som skulle gå på den först och förolyckas — läggas med näsan platt mot plankan med bördan över nacken och klämmas hårt — så tungan trasades sönder — så hela ansiktet blödde! Han mindes nu så väl, hur allt gick till. Det blev inte Stinsens tur att göra det, som själv var byggmästaren! Men det var ej första gången det här. — Samma hade vederfarits honom många gånger förr. Han började tro nu att arbetskamraten, som en gång i hans ungdom för en tillrättavisnings skull spådde honom olycka och ofärd, så långt livet var, inte bara uttalat en fras utan en profetia, en ond människas anslag, som skulle gå i uppfyllelse och besannas. Ha — denna förbannelse! Om han nådde mannen nu, eller om han nådde Stinsen, denne tjurskallige, egensinnige karl — denne välmående bolagsdräng med rävögonen och de låga inštinkterna, så krossade han dem båda — kratsade ögonen ut ur deras skallar med sina händer!

Raseriet växte hos den slagne. Det kände inga gränser nu. Att föremålet för raseriet var stark, så

han kunde bryta ner två sådana som han, det tänkte han ej på för ögonblicket. Nu tänkte han endast på ett: hämnden. Betalning skulle han ge honom — en lärpenning — en minnesbeta — så han aldrig spikade fast landgångar på måltiderna med den lutningen mer — — han skulle rista och plöja i fläsket på hans kropp med naglarna, så han i evig tid skulle känna det! — O-o-o-oh!

Med ansiktet drypande av blod reste han sig på knäna, föll omkull och reste sig igen. Sedan han slutligen kravlat sig upp på stabbfoten, så han nådde landgången hasade han sig uppför densamma på händer och knän och sprang sedan rytande som ett sårat djur bort till platsen, där Stinsen stod vid plankskotet. Han — skulle — döda — riva hjärtat — ur den — hunden!

Men det är lång väg från tankarna i en plankbärares huvud, som slagits halvt till döds, till handlingen ibland. Även när hatet och smärtan dikterar besluten, kan det ofta vara så.

När han hann fram hade förvandlingen redan skett med honom: han var lugn och förlåtande igen som förr.

— Per Larsson, sade han, medan andedräkten ännu flämtade efter språngmarschen, här ser du mej nu... för landgången din... som jag pratade smörja om... men skulden var naturligtvis min egen... inte alls din... mina naglar voro inte nog långa på tårna... så att: tack skall du ha, du! Tack skall du ha...

Han grep häftigt efter den andres hand, som han kramade hårt.

Stinsen gapade upp fånigt, där han för tillfället stod ledig med sina våta blusärmar hängande efter byxbenen. Underkäken föll ned och de små ögonen blevo stora som ettöringar under den låga, smala pannan. Att man slog sig, det var ju inte så underligt. Detta fick man taga med i räkningen, när man tog putan på sig. Men att den trasiga kroppen sedan tackade den, som strängt taget var orsaken till olyckan, det kunde han platt inte begripa! Hade pojken blivit stollig av stöten, var han inte klok?

Men »pojken» bara log.

Med blusärmen torkade han sig runt ansiktet ett tag, så att ögonen åter kunde se klart för blodet, ordnade sin puta rätt på axeln och gick nu och ställde in sig för turen i bärningen igen. Han visste väl, att även på bärarbryggor bland tjurskallar och vederlikar vann man mera med mjuka ord och händer än med hårda. Och därför så —. Människorna kände han. De upphörde aldrig att vara barn innerst inne, och barn straffades eller agades icke bäst med slag av käppar...

Stinsen skulle heller inte slarva med landgången mot en annans vilja efter den tacksägelsen mer. Det var han viss om.

Johan tog sin börda och gick med den in i smygen på ställningen bortöver.

Och regnet droppade.

Säg, Sågare-Anna kära,
vart styrde du väl färden
för länge sen i världen,
då yr och ung jag mötte dej
en blid septemberkväll?

Det dansades på logen
jag minns på Grangårdsskogen.
På pigalock det spelades,
och på fiol det felades,
och takten cittran slog.

Där var så gott om jänter —!
De satt som sommarblomster
på gröna dikesrenen:
de gned på stoln med benen
och skrattade och togs.

Och kom en låt på strängarna,
då såg man sågspånsdrängarna
sin jänta ta om livet,
och runt det gick i ringen.
Men såsom du gick ingen.

betartidningens redaktör, som förklarade, att Jan Persson inte är någon verklig arbetardiktare. Varför är han inte det? Jo, troligen därför, att han inte jämt skäller på arbetsgivarna i sina berättelser. Ty detta skall en arbetardiktare göra för att vara riktigt tvättakta, menar han väl. Jag är dock av den meningen för min del, att har man fordringar i livet, så har man skyldigheter också. Om det skall vara rätt, bör man även sopa rent för de egna dörrarna och inte bara skrika och skria och mena på, att andra är orsak till allting, som går oss emot. »Vill man reformera världen, bör man börja med sig själv». — Det finns många slag av diktning för resten. Jan Persson skriver mera i syfte att upplysa och fostra än för att direkt roa folk, tror jag.

— Var är diktaren nu då? frågade Vackerberg, vars flickjägarehjärta även blivit litet varmt av sången. Det är rätt länge sedan jag såg honom.

— I våras träffade jag honom i stan, upplyste Johan. Då gick han och studerade folklivet, som han själv sade. Och under sina strövtåg omkring hade han även fastnat för en flicktös, som han en natt räddat från döden i Kvarnån, och som han nu helt levde för bredvid diktningen, som det hördes. Kvinnorna och Jan Persson hade alltid varit goda vänner. — Det är nog med honom som med kvinnan av vilken jag en gång hörde de här orden: Kärleken är den gud, som jag tillbeder.

Johan tystnade. Han ville tänka nu. Gabriella var död... hon var död. Var flickan, som han sett i boden måhända hennes gengångerska... en ny Fågel Fenix, som blivit sänd i hans väg av Ödet? Ja, livet var verkligen underligt och fullt av motsägelser... Ibland tog

det och ibland gav det i dubbelt mått igen — Tro om hon var här på balen? Då ville han välsigna... ödet... månskenet, det stämningsmättade, och beslutet att gå hit upp i kväll...

Johan från Nybo undrade i stillhet, medan han gick så där och drömde rosenfärgat, varför han ännu var så barnslig — när det gällde kvinnorna och kärleken. Han hade givit kärlek, och kärlek hade han fått — kvinnogunsten hade varit en av faddergåvorna, som han fått i vaggan — men han blev ändå ej mätt på den. Han längtade... han längtade alltjämt... nya kvinnor... nya kyssar... mera... i det oändliga. Om Fågel Fenix ville vara på balen här i kväll ändå! Då skulle han. —

— Stätt upp du som sover! sade Vinter i predikartonen då han blev varse, hur Johan gick och hängde med huvudet. Nu äro vi framme. Hör bara! Hör bara på Nergårds-August, hur han trakterar klaveret! Trarararara — —

— Nu skall vi dansa pojkar! hojtade han på sitt bullersamma sätt. Dansa, så det blir smalben av fötterna också innan morgonen. Hej!

På logen var dansen redan i full gång, när pojkarna trädde in. Ringen var både vid och tät. Det var två gånger tjugo kjolar i den och alla byxbenen därtill.

Vinter och Vackerberg, båda dansentusiaster, stego strax in i ringen med var sin flicka vid armen, men Johan ställde sig mot dörrposten tills vidare. Att först se och orientera sig på balen var hans vana.

Hejhej. Vinter drog sin breda mun till ett belåtet grin, så tandraderna lyste i lampskenet, när han klämde

sin dam, en höftbred och barmhög bondpigetyp, intill sig.

Torpar-Mårtens loge var en årevördig byggnad här i byn. Hundraårig, med mossbelupet tak och grå, grå väggar.

Där var också alltid dans, när det dansades där. Verklig dans. Nöjet att röra fötterna i takt efter musik hade här inte övergått till det slag av industri, som man var van vid på sågverken, där det numera krävdes inträdesbiljetter för höga pris, och där det vid dörren stod polismän med gradbeteckningar, bistra ögon och grova nävar, som ofta själva retade till bråk. Slantar, som samlades in i en mössa åt den som spelade, voro här inträdesbiljetterna, och deltagarna i dansen voro på var sitt vis själva ordningsmän.

Logväggarna voro prydda som till fest nu. Torpar-Mårtens, den till åren komna men ändå alltid unga själen, som älskade att se traktens ungdom samlad hos sig varje helg, fyllde i dag sina år, och det var då ej mer än rätt och billigt, att man prydde balsalen med blommor och löv dagen till ära. Självt satt födelsedagsbarnet leende och bred bredvid Nergårds-August och hans två kamrater, där dessa hade sin plats på en av lådor byggd estrad i ett av salens hörn.

— Se, så lätt och så ledigt den pojken snodde sej i dansen! Och jäntan vid hans sida sen! Smal och mjuk kring midjan... vacker som en dag, he-he. Roligt att sitta så och se på... höra på... en månskensnatt så här. Att se på, att lyssna till det nya och unga, var att aldrig bli gammal själv. Det var roligt att känna sej ung... som för länge sen... då även han

gick med en mjuk och varm, av längtan skälvande kvinnokropp.

Den gamle lutade sig bakåt på stolen, slöt ögonen och log vid minnet. Det var länge sen... det var länge sen nu. Trettifem år var lång tid. Och ung hade hon dött, Erika hans. Nu... vore det gott att få dö... sövd av trampet och tonerna...

Trarararara — Schy — i Schy — i.

Musiken — dragspelet, cittran och fiolen — spelade en vals, och på golvet trampade fötterna takten. Och under dem gungade golvet till syn- och hörbart av fötternas tyngd. Det suckade i åsarna och sprakade stundtals runtomkring, som när sjö rullar under svag is om hösten.

Hejhej. Pelle gnodde med sin tös, så mössan redan åkt långt bakpå nacken av värmen, men Johan stod kvar i dörröppningen ännu. Dansa kunde han nog, det var det första han lärt sig efter konsten att läsa och efter konsten att lägga ihop småved i brädgården, och lusten saknade han inte heller, men han gjorde sig ingen brådska nu. Han ville höra och se. — Han ville först se om jäntan, som hjärtat längtade efter, var här. Eller han ville se, vilken eller vilka som dansade bäst av flickorna, ty endast den, som dansade lättast och bäst, ville han bjuda upp och dansa första valsen med i kväll.

Dansa — — Dans, jänter, sensommarnatt!

Han såg sig omkring och log för sig själv.

Det kändes, tyckte han, som om han med sin själ blivit försatt till farfarstiden nu med ens.

Per speleman han spela —

— — —

och om jag blir gammal som sten under bro,
så aldrig jag byter bort felan mot ko.

Du gamla goda fiolin du, fiolin, du, fela min.

En strof ur en folkvisa, ett minne från skoltiden föll honom i minnet. Det sjöng någonting inom honom. Pulsarna slogo, och han kände sig varm, som om han druckit. Hödoft — och doften från granruskorna runt omkring — och från mossan i väggarna! Logen var nästan grön av ålder, men så hade den också varit med då det gladeligen tröskats med slagor, där fötterna nu skyfflade.

Och töserna, de klumpiga och fula, så väl som de vackra och fina, hela den stora hopen! Han kunde ha lust att fatta dem om livet, draga dem till sig och smeka och låta sig smekas av dem alla.

Vad kvinnan i grund och botten var, det visste säkerligen ännu ingen. Somliga sade, att kvinnorna voro ängelen Gabriels hel- och halvsystrar, medan andra menade att de voro troll, mer eller mindre.

Här på logen, i en ljuslyktas flämtande matta sken i natten voro de med sina ljusa, lätta dräkter för ett par pojkögon som blommor — sensommarblomster på en dikesren, då vinden blåser över dem, så blomman böjer sig och dräkten fladdrar.

Men se! Där gick jantan, som dansade bäst! Smidig och slank och med en tjock brun hårknut nere i nacken! Munnen var — ja, hur var den? Johan följde henne med ögonen, tappade bort henne i virveln och

tog fatt henne igen. Hon var nu bara ett par armslängder ifrån honom, så han kunde se henne väl, och han log då igen för sig själv. Ja, det var hon! Det var Gabriella, den nya!

Johan darrade till där han stod. Kärlek — — du förunderliga!

Fio fiolio —.

Borta i hörnet spelade Nergårds-August Månskensvalsen. Ingen kunde spela danslåtar på dragspel med den takten eller den rytmen som August i Nedergården. Ingen hade så stort förråd av melodier att ta ur heller som han. Han diktade för resten nästan alla sina låtar själv, denne speleman. Och när han så fick spela sina diktskapelser för ett stort auditorium såsom här i kväll, då kände spellusten och styrkan att draga det stora tunga dragspelet inte längre några gränser. Hela hans varelse var då själv en låt, en rytm ända nedifrån och upp.

Skorna stampade hårt i golvet. Svetten rann i hans ansikte, som var vitt av ansträngningen och iver. Men han aktade ej på det, han kände det inte nu. Nu skulle han spela — spela.

Fio fiolio — — ja, huru kunna återge en danslåt med ord?

Eje-ri — — hej-eri — — ja, hur kunna återge en dansnatt med fattiga stavelser och en pennas rasp på papper?

Y-schy — — schyi — — Y-schy — schyi.

Skorna skyfflade mot golvet.

Fötterna trampade, steg och stampade.

Det var ett helt litet hav av toner i lokalen. Man skrattade högt någonstans. Ho lät en röst. Hi lät en annan. Och runt som ett hjul gick ringen. Rund var den själv, och tjock var den också. En arm, en kropp, ett huvud och så åter en arm. Det var blott en handsbredd mellan paren. Men ibland var det ingenting alls — det var endast rygg- eller framstycket av en rock på en pojk och en söndagsblus av tunt, tunt tyg på jäntan. Det var köttet, det av Gud skapade, livsvarma. Det var bara blodet, det sjudande, sjungande, röda blodet hos människor — —.

»Och speleman han spela,
och felan hon lät
så pojkarna dansa,
och flickorna grät.»

En låt tog slut. En ny började strax igen.

Då gick Johan Mark från Nybo fram till jäntan med den bruna hårknuten.

Fick han lov att dansa med henne?

Å jo, nog fick han det alltid.

Ville hon vanlig polka eller det nya hambo?

Vilket som helst för henne. Hon var ej främmande för någöndera. Hon såg upp i hans ansikte och log. Och hon lade sin hand i hans, såsom sed är i en danssal.

Båda gingo i hambotakt bortåt golvet.

— Ni dansar så lätt, ni, berömde han efteråt och gjorde rösten mjuk vid hennes öra. Hennes unga rundade barm gungade mot hans bröst.

— Säger ni det, sade hon. Det låg glädje i tonen.

— Jaa. Och jag ljuger inte heller.

Kanske han fick säga du till henne, för det var nog bättre det.

Joo. Nog fick han det. Om det roade så. —

De dansade framåt golvet i takten.

Så sade han igen efter en paus:

— Än namnet då? Jag önskar veta namnet också.

— Tjänar det till något då? gäckades hon. Jag heter — Ingenting heter jag. Mor min heter Ensam, och far känner jag inte. Jag har aldrig sett honom.

Hon såg halvt utmanande på honom från sidan. — Vad heter du själv?

— Sågsån, om du vill att vi skall tala i gåtor.

De gingo tysta igen.

— Nä, jag vill inte det. Egentligen så... Karin heter jag egentligen... om det betyder något, att du vet det.

Hon makade sig tätt inpå honom.

— Du blev väl inte ond? frågade hon.

— Å nej. Inte kunde jag det, inte. Jaså, du heter Karin! Det doftar någonting av ditt hår, du... av hela din varelse för resten...

Han böjde sig ned och såg henne in i ögonen över orden.

— Såå... vad... vad då.

Han kunde höra, hur rösten skälvde.

— Å, bara det — — Bara renmossa, by och vilda berg i fjällen... Jag är själv född långt till fjälls, men jag hade nästan glömt alltsammans det där, tills jag såg dej för en vecka sedan i boden. Din hårknut i nacken, jänta...! En stackars pojk kan nästan bli galen av en viss dum längtan, när man bara kommer den nära med luktorganen...

— Så... så ni pratar! Han kände ett lätt nyp av fingrar vid halsen, där hennes hand låg.

— Du — rättade han leende.

— Du — ja visst ja. Hon vände sitt ansikte helt upp mot honom. Det var vitt och rött, och det var — — det gjorde hans hjärta varmt och skälvande vekt, när han såg det. I kväll skulle han krama detta lilla veka väsen intill sig hårt... ända tätt mot sitt eget hjärta. Och denna vackra mun skulle han kyssa hett, hett som elden.

Musiken tystnade.

Och i ett nu gick hjulet, dansringen, som snurrat runt i, sönder. Det blev smådelar av den, vita svarta och bruna, vilka placerade sig antingen på bänkarna efter väggarna eller sökte sig genom den öppna porten ut i det fria. Det var ett myller av kroppar därinne. Det ångade vitt kring dem i öppningen.

Johan var bland de sista, som gick ut. I handen höll han Karin.

— Jag är törstig, sade hon, när de voro ute på gården.

— Är du det. Nå, då gå vi och dricker i brunnen där borta då, föreslog han. Kom här. Han drog i hennes hand och hon följde honom.

Några lövträd, som stodo i klunga vid Mårtensgården, kastade en bred månskugga över gårdsplanen. Natten var stilla. Icke ett löv i trädklungan rördes. Det doftade skog från grantäkten bakom stugan. Luf- ten kändes ljum.

Med ett bleckmått, som var fäst vid en käpp, tog Johan vatten upp ur brunnen. Han höll upp måttet mot hennes mun, medan hon drack.

— Nåå — än sedan nu? frågade han och såg le- ende på henne, när han lagt ifrån sig öskaret. Dansa igen?

Det låg något av fjällmannens fågelfångarelust i blicken. Det var något sällsamt med de där ögonen för resten. De skrämde henne, men drogo henne med ännu större makt till sig. Denna makt hos dessa ögon hade hon känt inne på logen, medan hon dansade också.

Hon såg ned vid hans fråga. Sedan såg hon bort till logen. Dansa? Inte ville hon det precis... inte nu strax. Hon ville... Det var sensommarvaka med musik och glädje i det härligaste månsken hon sett... och det var så underligt berusande i Grangården hos Mårtens i natt...

Hon såg bort till logen igen. Skulle hon lyda ögonen där... lyda rösten hos henne själv, som sade, att hon redan höll av denne pojke mycket. Skulle hon våga det? — Bakom logväggen där borta satt Sågar-Knut och slog kort på en omkullstjälpt låda tillsammans med ett lag spelare — och hans hustru skulle hon bli vid jultiden — de voro så fattiga mor och hon, och mor hade så velat det — ty Sågar-Knut, han hade pengar hopsparade — men hjärta var han utan däremot — och

därför: skulle hon våga gå med en annan då? — Knut hade grova nävar, grova ord i munnen — de skulle krama henne fördärvad, dessa nävar, om han fick veta någöt om det. Men — denne underlige pojke...!

— Du tiger — du säger ingenting, sade Johan, som började bli otålig. Varför säger du ingenting? Gjorde inte vattnet dej gott?

Fågelfångareblicken vilade på henne ännu.

— Joo... det gjorde det nog, sade hon lågt. Hennes glättighet var borta.

— Nå du... vad är det då. Han gick mot henne och tog hennes händer i sina.

— Karin... Jag håller av dej. Mycket. Jag har gjort det från första ögonblicket jag såg dej. Och det är nu augustinatt — och gulnat löv och månsken och — i morgon är det åter sågverket för mej, och för dej är det släpet i köket igen — Karin, se! Där borta lyser rönnbären redan röda i dungen... och en bänk står där, alldeles som enkom gjord för två... Han vred sitt ansikte litet ifrån henne och nickade åt lövdungen till, medan han talade. Hon följde skyggt riktningen av hans blick med ögonen.

Hennes händer skälvde lätt i hans. Och hjärtat i hennes barm, som blott klappat i knappa sjutton varar, bävade.

Den rösten! Den tog totalt hennes vilja av henne. — Den Sågar-Knut, som mor lovat henne åt!

Det var två makter, som slet i henne.

Hon gav sig åt den ena.

När Johan nu drog i hennes händer, uppmanande henne tyst att gå med blicken, följde hon leende med

honom. Hon gjorde intet motstånd. Hon såg icke ens tillbaka.

Bakom lögeväggen satt Sågar-Knut och vann spel på spel, ty konsten att lägga bladen i »21» och »Femkört», den kunde han som ingen annan, men Karin, kvinnan, hade han förlorat. I detta ögonblick fanns det i hennes medvetande endast en man i hela vida världen. Och denne man var Johan.

Han böjde sig ned och kysste henne.

— Du är som en blomma i bergen, sade han viskande. Och sådana som du är det så ont om här nere... Jag önskar, att den här natten varade länge... att jag mött dej för länge, länge sen, Karin. Nu är jag en gammal munk som —

— Man skulle inte tala illa om sej själv, avbröt hon och makade sig närmare intill honom. Det skall man inte, för det är klenmod, det, tillade hon strax. Gammal är endast den som själv tycker, att han är det. Det har mor sagt.

— Kanske det —.

Johan lade leende sin arm kring flickans liv och dansade bort med henne över gården, medan han muntert gnolade:

En gång leva och —

— — —

»Det går en ring över näset
allt över grönan äng.

Det far en sång över gräset
med längtan i sin refräng —

— — —

Kyss frukten medan den är mogen!»

När de två ett par timmar senare kommo tillbaka till logen, stod Sågar-Knut bredbent och med dystert hopknipen mun och väntade på dem vid brunnen. Två av kamraterna ur spelarlaget stodo bredvid honom. Figurerna sågo inte vidare trevliga ut, där de stodo med månskenet över sig och dess skugga under brätterna på sina hattar.

Sågar-Knut var en grovlemmad bjässe med små lurande ögon.

— Det är Johan Mark! hördes en av dem säga.

— Han? sade en annan röst. Jaså! Nå, han skall inte bära plank... han skall ligga till sängs i morron! Jag skall slå benen av honom med den här!

Sågar-Knut visade upp sin högra hand, tung och fruktansvärd och lät den sedan falla ner igen efter byxbenet.

Karin ryckte till och blev blek, då hon såg dem.

— Vem är det där? undrade Johan, som delvis hört pojkarnas ord, och kände därefter instinktivt, att han gick emot något, som var föga behagligt för honom.

— Så... Sågar-Knut! flämtade hon. Hennes röst darrade. Akta dej för honom, Johan! Akta dej!

Hon drog i hans arm för att få honom att springa med sig på vägen alldeles där vid brunnen, men när det inte strax lyckades, saktade hon sin gång, satte händerna mot höfterna och ropade stolt:

— Vad vill du, Sågar-Knut?

— Hää.

Sågar-Knut kom med ett brett grin emot henne. Han grep i hennes handled och kramade den hårt —

Slinka! väste han. Jag skall dänga honom... sällskapet ditt... och dej! Begriper du det?

— Kanske hon, ja. Men jag begriper det inte. Jag!!

Kortspelaren släppte taget i flickan och tittade upp förvånad.

Alldeles framför hans näsa stod »sällskapet», Johan Mark, högrest och med ögonbrynen rynkade.

— Om du rör henne, eller om du rör mej, så är du evinnerligen såld, karl! sade han dovt.

Han ställde sig i försvarsställning med händerna knutna efter sidorna.

Mat och dryck och det liv han i övrigt levt alltsedan han kommit till Nybo, hade gjort honom som ny och ung på nytt. Blodet svämmade i musklerna och han kände sig i natt starkare än under månader och år förut.

— Såld? För dej? skrek Sågar-Knut.

Hää. Efter orden hävde han ur sig ett ljud, som skulle föreställa skratt, medan han med iver kavlade upp ärmarna på sin rock. — Hon är — min fästnö — jäntan där — begriper du. Vi ska — förlova oss, vi... Din långa — tjuvdj-! Här har du — att börja med! Där en till — så du klarar dej!

Mannen, som ämnat förlova sig med en jänta, som inte ville ha honom, men ännu inte gjort det, hoppade framför Johan, slog ut med armen, slog fel och hoppade igen.

Vid tredje resan, som armen gjorde, träffades han av en hård hand i magtrakten, så att han hjälplös tumlade omkull i gräset. Där låg han och jämrade

sig. Men han skulle nog få igen det, den där glopen. Det skulle han allt få se på!

Den slagne reste sig igen, när han hunnit hämta andan, och började svärja och gallhojta.

— Hitåt, pojkar! skrek han. Han var inte så vesen, som jag trodde, bengeten. Hitåt!

Och pojkarna kommo. Hej. Det skulle nu bli stryk efter noter åt blekansiktet, så djäklar anagga!

Men — Om tre spå, så är det inte alltid de spå rätt bland fyra i ett slagsmål. Och blekansikten ha vänner också. —

Oväsendet, som tilltog i styrka samtidigt som armarnas och struparnas antal ökade, hade hörts in på logen under pausen, och grupper av de dansande kommo utspringande. Slagsmål! Det var slagsmål på gården! Det var roligt det, sannerligen ock. Det var så länge sedan sist nu.

— Vad? flåsade Pelle Vinter, som också var med, medan han med händer och armbågar beredde sig väg fram till de stridande. Slåss... är det dej, Johan... dom tänker fjälla?! Sch! Äh! Åt helvete! Johan... Du skall inte vara dum, gosse, och låta dom bena dej... Han kastade av sig rock och väst och kavlade sedan upp skjortärmarna upp till armbågarna. Detta var gjort i en handvändning och — det var nu som slagsmålet egentligen började.

Fem stycken! Sågpojkar: en kantarekropp, en sågaredito och en, som vagnade plank på Söderala! Två bärare! Tre mot två!

På Nybo slogs man annars inte nu — man höll ihop som bröder därefter numera — diskuterade allmän-

nyttiga ting på fristunderna i föreningen — arbetade för bättre levnadsmöjligheter — läste i studiecirkeln om aftnarna — roade sig understundom — det hade man verkligen lagt an på de sista månaderna — när man slutligen börjat inse, att tiden krävde detta — att man lärde sig något och höll sig vaken — men ville de slåss dessa bulbasar från Söderala, där man levde som i Gomorra ännu, så fingo de det hjärtans gärna. Att de ändå inte voro så blöta, pojkarna från Nybo, det skulle dom få se på nu!

— Hej du!

Pelle Vinter, som också verkligen blivit en annan människa på sista tiden tack vare organisationen, men som därför ändå inte alldeles glömt bort att i nödföll använda nävarna på bråkstakar, slog till en som stod inom räckhåll, så att han föll på ryggen, där den andre nyss legat, med benen i vädret.

— Sjuinnerligenlångtröttsvartanamma!

Han gormade en lång svordom och reste sig igen. Nu skulle han allt få, så att fadren skulle tan! Bo-o-o-ch!

Blåsande ett av grön ilska och snusspott sammansatt långt ord med de svullnade läpparna rusade han med upplyftade nävar fram mot Vinter. Men det skulle han inte ha gjort, för den Pelle Vinter han såg allting; ögonen foro runt och voro vaksamma som i skallen på lekatten, när han slogs.

Nu låg han där igen. Och Sågar-Knut såg snart ingenting heller. Ty så många gånger hade han redan törnat emot Johans hårda fingerknogar med ansiktet.

Ojoj. Men ändå var det inte slut med stryket ännu. Klatsch. Klatsch. Örfilar smällde hurtigt och friskt på gården. Och okvädingsord och eder tumlade om med varandra ur strupar, som nöpos av fem knotiga fingrar eller kländes mellan benen med ett fast grepp i nacken. Blod flöt. Ett skjortveck, en krage, en rosett, som knutits så behändigt och rart vid adamsäpplet för blott några timmar sen — loss! Under fötterna med skräpet! Tänder sade farväl och gick med ett grin och ett stönande i sällskap med en blod- och snusblandad spottmängd ur munnen eller halkade direkt ner i magen på den som träffades.

En tand? Borsch! Ingen veklagan eller gråt! Anfall! Nya stötar! Vinna eller förlora — Tänder fanns i stan hos tanddoktorn, och skjortveck fanns där också. Dålig karl som gav sig. Hä-ä-ä-j. Häj!

Det var sågverkspojkar, som slogs nu!

Karin, fästnö mot sin vilja, det lilla pyret, hade gjort vad hon kunnat för att få bråket avstyrt, klängt sig fast i en arm här, ryckt i ett rockskört där, men hon hade misslyckats totalt.

Nu sprang hon neröver backen ensam. Samvetet, som börjat viska stygga ting i hennes öra, jagade henne. Åt sågverkspojken, denne Johan, som på en gång blivit hennes hjärtas hjälte, hade hon givit allt... givit det hon aldrig givit förr åt någon... och han, den andre, han var så grov och galen... han hade så hårda händer, Sågar-Knut, då han var retad. Gud nådaste henne nu... å... å...

Hon löpte, flickan, så hennes kjolar viftade mot hemmet. Där det ändå är allra bäst att hämta sig i sorgen...

Slagsmålet, som stått mitt inne i en ring av åskådare, vilka uppmuntrat kämparna på var sitt vis eller ropat skällsord åt dem, fick sin avslutning, då Sågar-Knut, vilken de andra två litat sig till, träffades av en ny stöt för ögat och föll till marken för tredje gången. Hans kamrater gjorde som filisteerna då deras Goliat föll i Kanan: de flydde.

— Men jäntan? Var var Karin nu? Johan torkade sig över ansiktet med näsduken, när han hunnit hämta sig litet, och såg sig omkring.

Borta! Hon hade sprungit sin väg! Hm.

Den svullna munnen drog sig till ett leende. Han blev nog aldrig riktigt klok på kvinnorna någon gång. Nej, det blev han inte. De voro mer eller mindre underliga och svårbegripliga allesammans.

Han tog ett par steg fram för att se på den slagne, som ännu låg kvar och jämrade sig och sörjde ett par tänder, som slagits av och farit sin kos.

— Ä! Låt du den där vara, sade Vinter hårt och tog honom i armen. Det han fått, hade han förtjänat väl. Men piggar han inte till sig, tål det kräket inte aga, så bär jag väl hem'en då i mesen, som jag lånar av Mårten, när jag går hem. Nu går vi opp och dansar igen, kamrat, så rumpor och horn ska stå i vädret! Det är saker det.

Och hopen, som stod omkring dem, allmänt fylld av beundran för »hjältarna», menade detsamma. Ja, Sågar-Knut var en skojare, det var han visst. Att han bru-

kade spela av de yngre pojkarna deras pengar med sina konster och knep var allmänt känt, och att han nu fick sig litet näps var bara lagom åt honom. Som man bäddade, fick man ligga. Nu upp till dansen igen med dem alla! Dansa! Hejho. Det var långt till morgonen. Klockan var bara barnet än!

En jänta med mörka ögon och djupt uringad klänning, stack med ett menande blig sin hand under Johans arm, när sågverkspojken, som sist haft ordet, slutat upp med skriket, och drog honom med sig. Vinter och de andra sköto beskäftigt på dem, och i ett nu voro de uppe där dansen pågick, och där Nergårds-August ännu satt och drog sitt tunga bälgaspel och spelade:

Fiofiolio —.

»Det går en ring på näset
allt över grönan äng.

— — —

Och skimrande röda drömmar —
i månens silverne ljus

— i tusen dofters strömmar

Vinden susar i grenarna.»

— — —

Det drog ihog sig till oväder vid Nybo nu i slutet av månaden.

Herr Kamph, sågverkets ägare, hade fått i sitt huvud, sedan han återkommit från sin semester på sitt landsställe ute i skärgården, att arbetarna hade det allt för gott vid hans verk.

De hade fria husrum, det hade han legat och kommit underfund om därute, de hade arbete jämt, fri vedbrand och även god förtjänst året om hos hono'm. Och de klädde sig i kostymer av äkta blå cheviot och kamgarn, somliga av dem, hade han sett, och deras kvinnor gingo om söndagarna i blusar av det finaste tyg, till och med av siden, och stora fladdrande fjädrar läto de pryda sig med i hattarna. Alldeles som när han klädde sig, han, hans fru och döttrarna! Håj, för sådan skam! Niohundra och tusen riksdaler per år! Och en sådan lön skulle arbetaren ha — en sådan där tått som bara stod och skötte om en sågram om dagen, eller han, som endast hade att stabblägga virket av ett och ett kvarts hundratal timmerstockar per skift i brädgården! Håj, nej. Inte gick det an längre. Inte alls. Ändringar skulle det bli och det genast med! Han förtjänade själv inte mera än sextio gånger detta belopp under fjolåret, och så var ju han disponent och ägare ändå!

Ja, som sagt —.

När Kamph kom hem från sin semester, där den friska sjöluften och den goda maten lagt ytterligare trenne kilo till hans förut rätt så respektabla kropps-
hydda, var han full av idéer och tankar. Och av idéerna föddes planer. I första rummet var det detta: Arbetspriserna skulle reduceras genast!

Beslutet om reduceringen lät han sitt folk få vetenskap om genom faktor Bark, som ropade ut det i luckan i väggen i brädgårdskontoret, när han delade ut avlöningen där en afton. De som inte voro där och hörde det då, fingo veta det när de öppnade kuverten, vari deras halvmånadsförtjänst låg, icke så obetydligt avsnoppad: »fem procents sänkning av grundpriserna från och med den tjugofemte sistförflutna månad».

Jaså.

Vid Nybo var man inte så värst bortskämd av sig i något avseende. Det hade varit ett segt slitande släp för livsuppehållet där hela tiden för alla. Ty Kamph var oresonlig, och hans hjärta var hårt som flinta för andra människors rätt och krav. Därför tog man olyckan med ro och rätt så lugnt i början.

Men Kamphs sätt att räkna med arbetarsjälar och deras löner var inte bara ett penndrag eller en ukas i den vanliga stilen denna gång — det var en sten, vilken, när den kastas i vattnet, bildar ringar, som fortplanta sig och bli större, ju större vattnet är.

Nybo arbetarkår var inte stor, den räknade 100 par armar på sin höjd, men solidariteten var stor ibland dem i stället.

Lönedepressning! Nu igen! Men denna gång hade Kamph gjort upp räkningen utan världen, det skulle han få se på!

Det diskuterades på möten och man och man emellan och till sist, när man funnit igen sig själv riktigt, var man färdig med motdraget: allmän arbetsnedläggelse från 1 september, om Kamph intill detta datum icke givit tillbaka det han frånrövat dem.

Strid skulle det bli! En kraftmätning på liv och död mellan dem och honom! Det fick sedan bära eller brista.

Ja. —

Men i ödets bok stod det annorlunda skrivet — —

Det var en sen afton. Från havet blåste vinden hårt in över sågverket.

Himlen var mulen.

Arbetarna hade gått till vila överallt i stugorna.

Endast nattvakten, Gammel-Matts, var uppe och ute.

Nere vid sågen där han sakta stegade fram i sin långrock, halvstövlar, vintermössan med skinnkullen och vaktklockan dinglande på magen, avtecknade han sig mot natthimlen, som ett svart otympligt spöke i mörkret.

Så stannade han plötsligt.

Energiskt lyfte han upp huvudet, vände sig runt och vädrade med näsan i vädret och med en min som hos jägarens hund, som i skogen spårar villebrådet.

— Djäklar... anagga... osar det inte någonting! mumlade han i skägget. Så ta mej tusan ock! Olja... bränt hår eller... Vad kunde det vara?!

Han tog sig en funderare, petade sig i skägget med fyra fingrar och vädrade åter.

Inte kunde det väl vara elds—?

Längre i sina funderingar han han ej. En månstrimma bröt just nu fram mellan molnen, och den gamle blev då varse hur en tjock rökpelare virvlade upp i luften mellan såg- och pannhuset.

Eld! Tanken slog honom som en blix. Han kände sig på en minut både het och iskall. Åjåjå. Gud förbarme sej.

I första taget tänkte han skrika — ropa »elden är lös», som det vid eldtillfällen är vanligt, men han förmodade ej. Den gamla kroppen var som förlamad. Tungan fastnade i gommen, benen ville vika sig under honom och i halsen satte sig någonting fast, som i första ögonblicket tog andan av honom.

Detta varade dock inte länge.

I nästa minut var Gammel-Mats åter Gammel-Mats, den tränade och oförskräckte nattvakten, som alltid satt en ära i att göra sin plikt i alla väder.

Med ögonen alltjämt fästa på stället, där rökpelaren visat sig, började han nu springa dit bort, så fort hans styva ben förmådde. Kanske faran ej var större än att han själv kunde avwärja den, när allt kom omkring... så slapp han väsnas och störa folket nu mitt i natten. Ja, det kanhända det... och gud välsigne om så vore... Tjapp, tjapp, tjapp.

De gamla benen vippade och vinglade, långrockens skört fladdrade, stövelklackarna slamrade och slog mot banans plankor.

Ne-ej... det var... nog allvarsamt ändå!

En het stöt for igenom honom, och fötternas klappranden upphörde plötsligt. Hans armar fäktade ut i luften, och han skrek nu med fullaste lungor:

— Hå-å-åj! Så-å-gen brin-ner! Hjä-ä-lp!

Orsaken till skriket var en eldstråle, som flammade till starkt och strax försvann igen i mörkret. Men se, där var den igen på nytt — en smal, röd låga som sköt upp, kröp ner och kom tillbaka, bredde ut sig och for utefter brädfodringen på väggen som en orm, slickade girigt efter dammet under takutsprånget och —

Nu brinner det med små lågor däruppe. Röken stiger mot skyn i svarta virvlar.

Molnen på himlen packa sig åter samman. Månstrimman smalnar av och försvinner slutligen. Det blåser starkt från havet. En söndrig fönsterruta i såg-huset skallrar. Kring skorsten, som är rund, sjunger och piper vinden. Luften är disgrå och kall.

Hösten... det är bara hösten...

En skarp låt genomskrär plötsligt tystnaden. Det är blåspipan på eldrumstaket som skriker.

Väckt till fullt medvetande om faran och kännande tyngden av sitt ansvar hade nattvakten hasat sig ner till pannhuset, sökt rätt på kranen till röret och skruvat på ångan. Och nu tjöt det i gäll, olycksbådande ton ut i natten och stillheten:

Eld — — Eld — — kom och hjälp, folk! Kom och hjälp!

Och hjälpen kom. Vem? Arbetarna! Vem skulle det vara annars. Somliga komma med kläderna på ut ur stugorna — men somliga endast klädda till hälften, barhuvade och utan skor på fötterna. Med stirrande

ögon och flämtande andedräkt springa de fram. Deras ben vingla efter språnget i byxorna direkt ur bädden, de fäktas med armarna och ropa. Vad är det... vad är det?

På platsen vimlar snart en virrig hop män, och kvinnor med barn på armarna. De fråga i munnen på varandra och voja sig. En rusar rådvill och yr i huvudet hit, en annan dit.

Det brinner i sågen — — var är nattvakten — — var är Bark — — tro om disponerten är hemma, så han vet nånting — — Gammel-Mats — var håller han hus, så man fick ut nycklarna till spruthuset???

Utrop och frågor virvla och stöta mot varandra i luften medan hundra ben röra sig och springa kors och tvärs på platsen.

En minut förgår. Det går en till. Och det sker något under dessa två minuter. Spruthusdörren slås upp. Sprutan drages ut. Efter kommer slangar, pytsar och brandhakar. Man ser Pelle Vinter med bärarlaget lyfta verktyget, varefter de halvspringande avlägsna sig mot sågen. Johan Mark tar slangen. Springer med den. Nu gällde det: arbetslöshet igen eller — men de skulle nog ta bukt på'n — he... äventyr... sensation... mitt i natten! Borsch! Blodet spände i musklerna, hjärtat svällde i bröstet. Nog skulle de bärga sågen alltid, det skulle gå i ett nafs det — —!

— Kirrrr.

Det skramlade i pytsar, när kamraterna sprungo bak efter honom.

— Ner till sågbommen med sprutan!

Det är förmansrösten, som skriker. Det är faktor Bark, som leder. Kamph är inte hemma. För på ett sammanträde med medlemmarna i ångbåtsbolaget i går. Han hade ännu inte kommit igen. Gud sig förbarne, om sågen brann, medan —

— Håll! — — stopp — — satan, jag klämmer ju fingrarna av mig mot väggen här!

Vackerberg, som bär sprutan i ena stängen, släpper taget, slår ilsket ut med handen, grinar styggt, tager nytt tag och går igen.

— Fingrar? Bah. Kör på bara, kör på! Nej — Inte den vägen! Den, ja. Och så i med vatten! Vatten — fort — — för sju tusan! Och du upp på pannhus-taket, Mark! Opp på dörren där först — — klättra sen — så du når takåsen. Slangen kastar vi sedan upp till dej med en tross. Låt nu snurran gå bara — det gäller brödet för oss alla — — se så ja... fort! — — ser du inte, att taket på sågen brinner nu, gosse!

Det är åter förmansrösten, som talar.

Mörkret hade tätat.

Månen synes inte mer. Men elden har i dess ställe tagit fart, hela väggen brinner nu med röda, flammande lågor, vilka med brak och dån tillsammans med röken virvla upp mot skyn.

Platsen runt omkring färgas gul i skenet.

På pannhus-taket står Johan svettig och röd med sprutslangen hårt fast i sina båda händer. Det knastrar och sprakar, där vattenstrålen träffar i elden. Andra med yxor, spett och hakar beväpnade män bryta och bända i smygen där bakom — för att få delar av väggen avlägsnad — för att elden inte skulle ha något

att bita sig fast i — så där möjligtvis, tänkte man, men —

Det är lönlöst ändå. Männens arbete med yxorna och spetten verkar föga, och vattenstrålen från sprutan, den smala eländiga stackaren, gör till synes ingen stor effekt heller. Den bara retar elden mera i stället för att dämpa den, tycks det.

I sågen, där sekelgammalt damm ligger i tjocka lager på bjälkar, och där träet druckit oljor och fett i lika lång tid, är det även någonting att slicka på för tungor, som bli fetare och fetare av den sortens mat!

Hu-i-u-j.

Det flyger som en vind av hetta och levande frisk matlust genom huset. Lågor, blåaktiga, gula och röda fara blixtsnabbt omkring utan att alls ge en hum om varifrån de komma — titta nyfiket in i ett hål, dra sig tillbaka och titta igen — låta sig dragas med av luftströmmen, förena sig med andra lågor, tills de bli många, som sedan rinna tillsammans som röd glödande lava efter golvet — eller virvlar upp efter en kolonn, en sågram, som står där full av oljerester, så det låter som när vattnet kokar fräsande vilt i forsen.

Nu är elden och hettan själv herre i huset!

Nere i timmerbommen hämta femtiotal händer vatten i pytsar, vilka antingen langas direkt ner i sprutgapet eller skickas ännu längre upp, där det under tystnad eller med en ed på en gång slänges in i eldården. Och därnere vid uppkörningsbryggan arbetar alltjämt sprutan — Hävarmarna gå upp, så ner och upp igen med jämmer och låt. Tung var aset att dra, det var visst ett halvsekel sedan den blev smord!

Männen som pumpar med hävarmarna svettas, kanske inte allt för arbetets skull — det är nu även något annat: om sågen skulle brinna ner — då blev man utan jobb — förlorade platserna under lång tid — kanske för alltid — — och däruppe i kåkarna hade man sitt lilla bohag — eller man hade hustrun sin där — och alla barna, som låg där och sov — — om — om det skulle fatta eld och brinna däruppe också!!

Långskerken var en suput, när han satte den sidan till och hade råd, men käringen och ungarna höll han av som han höll av sina ögon — och Vackerberg hade en kostym på väggen i bostaden, en spillande ny, som kostat kontant 50 spänn hos skraddaren.

Boh — boh. Boh — boh.

Sprutan pustar och stönar. Andedräkten hos männen flämtar. Det är musik bredvid slamret och dånet och ropen ur strupar och knastret av eld i nattens mörker, detta...

En hes röst skriker nu:

— Se! Se! Nu brinner pannhuset också!

Allas ögon riktas nu dit bort, där tjock rök och därefter en röd eldslåga slår ut genom ett fönster. Förvirringen ökar. På hopen har ropet verkat, som när man petar med en käpp i en myrstack en solskensdag om sommaren. Man springer, fäktar med armarna, anfäktar sig och skriker.

Pannhuset, stället, där maskinen, sågens hjärta står — å — nu tog det nog eld i brädgården också — skulle man få se! Hå — jå — vilket elände — — avståndet till första brädstabben var ju så kort — så nu brann väl brädgården ner med — brädgården! Åj,

om man ändå hade en flodspruta eller en hel sjö med vatten, så man fick ta med händerna och stupvända och vråka på hela klabbet!

Där någonstans tänkte man tankar, lika vanvettiga som storsinnade eller storvulna, medan armarna eller benen gick med brådska och iver. Där klev man i stegar, steg fel, föll ner och klev igen.

Där högg man med hakar och bände med spett i bränder, och där sprang man, löpte i röken och elden in i husen, slungade en vattenmängd ur en plåtputs in i brasan, kom igen och gjorde om tempot på nytt.

Livet? Nu hade man inget liv. Nu gällde det — att göra sin plikt att rädda egendomen åt Kamph eller åt dem själva — för deras var det nog i alla fall — — inte på annat sätt — men verket var man hopväxt med — så att säga — då man var född och fostrad här — så det var väl inte för mycket — eller mer än rätt och billigt, att man fick dö här då också — —

— Hitåt, folk! Hit —! Efter presenningar — ner till materialboden! Åsså på taket med dem — åsså vatten på, pojkar — vi måste rädda pannhuset!!

Mitt i det största virrvarret, så nära elden, att han nästan sveder skägget, står Bark och pekar, gestikulerar och delar ut order. Kamph var borta — nu låg hela ansvaret på honom — — han måste rädda pannhuset!!

Bing — bång. Bing, bång.

Kristina Karlström, änkan, som skötte om ringklockan om dagarna hade kommit till eldstället, halvt galen av förskräckelse, med håret utför axlarna och med sin minste tryckt intill det platta bröstet. Hon hade kastat

ungen ner på marken och sprungit och satt välling-klockan i gång på väggen utanför bostaden. Och klockan sjöng nu med sorgesam stämma — Bing — bång. Bing — bång.

Blåspipan skriker också alltjämt på pannhuset. Det är en låt, som, när den aldrig upphör, karvar och sliter i människornas inälvor, så det känns som om de vill gråta, riva håret av och handla, utföra dåd eller vad som helst nu i mörkret.

— Nu släpper munstycket från slangen — känns det — — det var dåliga grejor Kamph hade — i alla fall.

Johan Mark står på pannhusets tak, med en kamrat, som hjälper honom med slangen tätt bakom sig. Han känner hur metallmunstycket lossnar alltmer ur gängorna, men det är inte tid med att avhjälpa felet nu. Vatten — vatten. Strålen måste rinna alltjämt ur röret. Vatten!

Det är hett däruppe på taket. Johan känner hettan ända in i skinnet. Det är som om han vore till hälften kokt i de våta kläderna, vilka han måst sätta vattenstrålen på gång på gång, för att de icke skulle fatta eld.

Då — när det svedda skinnet åter kräver vatten, och han därför vrider röret emot sig — då händer olyckan: munstycket och slangen lossna från varandra, Johan faller gränslösa över takåsen med en ström av vatten över sig, medan den andre träffas av slangen mitt i ansiktet och rullar utför det brant sluttande taket ner i elden.

En god bit... hånar elementet, slår flammorna omkring honom och bränner ur honom hans liv tillsam-

mans med brädernas aska, ty här är hjälp nu icke möjlig.

Men nere på marken, där man åser händelserna, skriker femtio strupar och sträcker händerna mot himlen, förbannande sin vanmakt och livets grymhet — Plankvagnar-Emel arbetade i sitt anletes svett — han gjorde sin plikt bara — och ändå skulle han dö! Brännas ihjäl — å helvete!! Hur människor pinades — ofta oskyldigt i denna världen!!

Bing — bång. Bing — bång.

Vällingklockan sjunger än. Även pipan skriker, om än med mattare ljud nu.

Månen tittar fram, men bara helt försiktigt i en smal reva bakom ett moln. Det osar visst hett däruppe.

Nu skriker också en annan pipa liksom från sjön till, så det hörs genom larmet. En flottbåt! Flodsprutan! flåsar en röst bland arbetarna.

Johan reser sig och svänger sin mössa på taket. Hurra! Hurra! vrålar han med styrkan av sin kamp-lust och sitt hat nu. Nu skulle dom allt ta bukt på'n ändå — nu — nu — nu!!

Ja — ångaren med flodsprutan har kommit. Med sakta maskin kör den in i sågbommen så långt den kan och skickar därifrån den grova slangen in mot brandstället över lejdaren. Och fort går det. Bolags-folk äro duktiga karlar och raska i vändningarna då det gäller!

Grov som en stor orm och lång ligger slangen där, suger sig full av vatten, sedan maskinen satts i gång, varefter strålen, tjock som en mansarm, sprakande bryter in över eldhärden.

Brädstumpar, som ligger i dess väg, kastas som boss ut i luften och andra brytas som stickor av strålen. Skamsna krypa lågorna samman.

Hurra, djävlaranamma, det var saker det!

Grinande på ett eget sätt med munnen formar Vinter sin lediga hand till en klo och kramar sig över ansiktet med den sig själv ovetande, medan han står där vid sprutan, som nu är lagad och alltjämt pustar och bölar. — Där ska du ha för Plankvagnar-Emel, ditt helvitte, å mera ska du få!

Mera — vatten — flodsprutor — ha, människa, vad du är liten, vad du är dum!

Där vattenmängden faller, dämpas elden, men omkring blossar den upp och skrattar hånfullt åt alla försöken — fräser ilsket — snorkar över allt och efter varje brännbart ting, som kan nås. Och så —

Och så står etablissementet där slutligen som ett enda stort bål av rök och eld. Röken mättar luften tjock omkring, och det fräser och sprakar och dånar därinne i bålet som i åskväder, när elementen slåss och rasa.

Boo — o — o. Boo — o — o.

De båda sprutorna pusta och slunga oavbrutet vattenmassor fram över stället. Och lika oavbrutet arbeta arbetarna. Det är en underlig syn med dessa i hettan och sotet och mörkret här i natten — halvnakna, sotiga, svettiga och våta figurer, som röra sig, springa i kapp, ropa, utdela befallningar och rycka och slita i kolbränder med blotta händerna.

Bragder, stora och värdiga att tecknas upp bland hjältedaterna i hävderna, utföres här, och mången karl,

som förut till och med nekats arbete och bröd för sin raka ryggs skull på samma plats utför nu storverk, men vad båtar sådant mot elementer, som rasa hårt, när hjälpmedlen äro få och så gamla, att de jämra sig och falla sönder då de vidröras! Kamph var snål — unade sig själv allt — men ingenting annat ville han offra ett öre på! Mer än någonsin skulle nu den satsen besannas:

Av snålheten skulle visheten bedragas — — —
Klockan led mot morgonen —

Och när klockan hunnit lida mot morgonen, fanns det ingen såg mera vid Nybo. Som ett korthus hade härligheten fallit samman, till en hög osande bränder och skrot bredvid fyra nakna tegelväggar, över vilket taket störtat in. Vitsvedda och vanmäktiga ligga ångpannorna på sina stenar därinne. Bakom står rökledaren, skorstenen, hög och röksvart, och tittar ner på dem och lyssnar till, hur det ännu fräser i kranarna.

Sågen, detta vidunder av blodtörst och förstörelselusta, som förut sargade sönder tusen timmerstockar per dag och hånade människoliv med ett monstrums kallblodighet och stolt skramlade med sina maskiner och sina ledningar, allt var nu en rykande hög av sot och bränder och boss!

En sågram står dock stolt upprätt ännu. Men de andra ligga omkullvräkt, en så, en annan så bland järnskrot, delar av maskiner, intrasslade kettingstycken och räls, som sticker som korkskruvar upp ur bråtet. Här och där synes en remskiva sittande på en snedvriden axel, halvt begravd i bråtet, där en svag låga då och då tittar upp. Från maskinskeletten och brän-

derna stiga rökskyar och illaluktande ånga upp. Det suckar och rosslar svagt därinifrån — det är som om en revolt med eld gått fram på kyrkogården där bland gravarna...

Angvisslan jämrar sig ännu svagt.

Vinden från havet sveper vinande fram över det hela. Från slagghögarna ryckas svarta flagor loss, virvla upp i luften och falla ner igen.

Ångaren med flodsprutan har avlägsnat sig, det övriga brandmanskapet och alla kvinnorna och barnen likaså, det är endast Gammel-Mats, som är ute.

Med brandsprutan i handen går han runt på brandplatsen, stannar ibland, då han tror sig märka »ugglor i mossen», riktar sin sprutslang dit och pumpar så beskäftigt på.

Bredvid honom på en svedd trädgren hänger hans lykta.

Nu tager han av mössan, som är våt och sotig, och torkar sig med rockärmen över ansiktet.

Scho — äntligen — kunde han få andas ut. Det var en brasa det här, det kunde man då säga — — kändes som ett spektakel, alldeles som ett spektakel alltsammans — nu när det var överståndet. Hur skulle det nu bli — för honom själv och för allihopa? — Och Plankvagnar-Emel, som skulle dö! Ja — — håhåjaja. Men si där — en liten djäkel nu igen!

Den gamle, som tror sig se ett eldtecken litet längre bort, skyndar sig att sätta på sig mössan, varpå han åter fattar tag i sprutan och går.

För skulle det bli nån fråga om'et, om brandorsaken och allt det där, som det nog blev, så inte skulle dom

kunna säga om gamle Mats Vestergren, att han inte gjort sin plikt åtminstingen.

Morgonen närmar sig alltmer. Himlen har svartnat. Ett stritt regn börjar falla. — Ja, nu, mumlar nattvakten, mer till sin spruta än till sig själv, nu är du nog överflödig, du Mats. —

Därmed går han och ställer undan verktyget i ett skymundan bredvid, tager ner sin lykta från grenen och stakar sedan i väg, tungt och långsamt uppåt mot gårdarna.

Himlen skötte nu själv om befattningen — och dagsverket var tillända — han hade gjort sin plikt — så gott han förstått och kunnat.

Nu kunde han känna sig trygg.

Månader och år hade gått.

Och det var åter en tid på våren, då ett tåg med resande norrifrån kom åkande in på Stenstads järnvägsstation en eftermiddag.

Johan Mark var bland de resande. Han var hungrig efter resan, som räckt sedan morgonen, varför han genast gick ner till Den gröna dörren för att få sig någonting till livs. Och vem träffade han där bland gästerna om icke Pelle Vinter, den gamle rustibussen. Ibland hade man tur, man råkade bekanta, som man tänkt på och önskat få träffa bara ögonblicket förut!

— Hej, glada lax!

Johan slog bekantingen på axeln så denne spratt till, där han satt lutad över en tidning vid bordet.

— Du är blek, kamrat, hur är det fatt?

— Å... jag mår inte riktigt bra i dag, Johan, sade Vinter undvikande, sedan han också uttryckt sin glädje över sammanträffandet, och sedan båda skakat händer med varandra. — Jo, ser du, sade han efteråt i dämpad ton, jag har skött mej illa lång tid... söndersupen... det är hela saken. Var har du varit, hur är det med dej själv!

— Utmärkt, Pelle! Jag har varit i en trakt inte långt från Åreskutan, och dit skall jag resa igen, bara

jag får ordna med några små affärer, som bolaget har här. Jag är skogvaktare däruppe nu. — Sågverksluften härnere är inte hälsosam alls. Har åtminstone aldrig varit det för mej. Det har jag fått klart för mej under tiden, jag bott däruppe efter sågbranden. Däruppe är luften rikedom och liv och hälsa, gosse! Nå, men tala nu om några nyheter för mej — har det hänt något sedan jag lämnade »det här landet», som kan intressera mej?

— Ingenting nämnvärt.

Å jo, något var det väl, förklarade han, när han suttit tyst en stund. Kamph hade försålt virket i brädgården och för övrigt hela platsen till ett konsortium, som skulle sätta upp en trämassfabrik där med början fram mot höstsidan. Själv hade Kamph rest på en avmagringskur ner till Lysekil på västkusten. Han var nu så tjock, karln, så han måste sitta på en stol, när han skulle sova, och det var ju inte roligt, när man var ägare till en stor förmögenhet, ägde en säng med dunbolster i sovrummet och en ung, vacker fru, som älskade att leva livet. — Det var ju bagateller det där, men att Jan Persson, sågspånsförfattarn, fick ett sådant slut, som han fick, det var något till förskräckligt det. Han hade kommit till Bergviken med en kvinna och ett barn i sällskap och slagit sig ner med dessa i en gammal bryggstuga, som bolaget anvisat åt honom till bostad. Kvinnan var vacker och ung och de tycktes hålla av varandra, trots att Jan var betydligt mera till åren och rätt maläten. Livet sätter ju alltid sin stämpel på människor, som kämpat hårt och lidit något. Och det hade ju Jan Persson gjort. — I sågen hade

han fått plats som kantare efter den förre kamraten, som avgått med döden strax förut. Jan Persson älskade sin unga följeslagerska högt, och hon även honom, som sagt. Ingen var därför mera glad än han, att han åter fått en fristad, ty han hade flackat nog mycket omkring, och nu skulle ett nytt liv börja för honom, då han åter hade en kvinna bredvid sig, en kamrat, att slösa sin kärlek och ömheten på. Och han skulle även ha en son, en avbild av honom själv och henne i förening, ty att dö utan någon, som bar namnet till eftervärlden, var tungt, menade han, men —

För somliga skall livet vara en kedja av motgångar och sorger och så på ett ställe på kedjan en stor oupplösbar knut: det är slutet.

Den knuten nådde Jan Persson till när han var i Bergviken.

Det var en tidig morgon förra hösten, då det frös hårt om nätterna och timret var isbelagt och svårt att handskas med i sågramen liksom i kantverket och i bommarna. Jan Persson stod vid sin maskin och kantade. Bräderna av en »tjurig» stock kastades till honom från en ram. Han tog den ena av bräderna, bara en kort stump av stockens storända var det för resten, och stack in den på vanligt vis i kantverket.

Då hände det förfärliga. —

Brädstumpen, som klämde åt i bakkanten på trissan, därför att det var »tjur» i träet, blev slungad tillbaka och träffade kantaren med sådan kraft, att hans mage slets upp alldeles ohyggligt. Inälvorna runno ut och det blev en låt och en villervalla som var hiskelig i sågen på morgonen. Man sprang hit och dit, det ropades

och skreks, och man visste inte alls vad man skulle taga sig till då i en handvändning. — Hälsa Anna-Lisa och hälsa alla arbetarna från mig — sade Jan stötvis, och så dog han. Ja, och sedan var det ingenting mer med den historien, än att diktarhustrun — eller flickan, det visste ju ingen — försvann ur bryggstugan med sina barn, det ena i en vagn och det andra under hjärtat, till fattighuset i Sörberg, och där voro de väl ännu, enligt vad man kunde antaga.

Självs blev Jan Persson begravd under ett träd i en skogsbacke därhemma, såsom han velat.

Sågspånsdiktaren — — död...

Johan Mark strök sig över pannan och drog tungt efter andan. Den olycklige Jan! Hans tankar fördes också i sammanhang till en annan, en kvinnlig varelse, som han kände men inte sett på årtal, och han frågade då, sedan han suttit en stund i tankar:

— Den där flickan, Karin, som även du såg på Mårtensloggen en gång, Vinter — hur är det med henne då? Om du vet något, så säg mej det.

— Vet du ingenting själv då? undrade Vinter och såg upp.

— Nej.

— Det var konstigt. Var det inte parti mellan er båda? Så sade åtminstone folk allmänt däromkring att det var.

— Parti? Nej, vi träffades en gång bara, sade Johan och rodnade utan att veta det. Hon sprang sin väg den där natten, som du minns. Och sedan — Jag trodde då, när hon lämnade mej så där och löpte sin väg i det ögonblicket, att hon också var en av »de vanliga». Nu är hon väl gift?

— Du misstar dej, Johan. I båda fallen. Karin är inte gift. Förhållandet mellan henne och Knut upphörde efter sammanträffandet med dej däruppe vid logen. Dej går hon för resten och väntar på nu också.

— På mej?

Johan gjorde stora ögon.

— På dej, ja. Det var av rädsla eller något ditåt, som hon sprang den kvällen. Inte för något annat, som du tror. Hon skickade bud efter mej en dag, mest för att få höra något om dej, förstås, och hon kom då även att nämna detta. Karin är en hederlig och bra tös. Inte alls dålig, som du kanske gått och föreställt dej. Det vet jag det.

Johan strök fingrarna genom det yviga håret, medan Vinter tillade:

— Då kanske du inte vet heller, att tösen fick ett barn nio månader efter äventyret hos Mårtens? Du är svår... du trollar visst med dina fruntimmer, du, Johan?

— Ett barn?! stammade han häpet.

— Ja, en pojk. Och pojken lär likna dej.

— Ett barn... som jag...

Johan sjönk förkrossad ihop på stolen. Han var mycket överraskad och även ledsen för flickans skull, som väl fått lida i sin ensamhet med sitt barn, men djupt i hjärtat kände han också en viss hemlig glädje.

— En pojk... en avbild av honom själv! Och modern en i grund och botten god och hederlig liten kvinna... sådan som han i sina tankar gått och velat, att hon skulle ha varit...! Han skulle fara och söka upp henne nu genast!

— Hur har hon det, bor hon hos sin mor ännu? frågade han ivrigt.

— Du känner gamla rivjärn bra dåligt, Johan, det hör jag, att du gör, log Vinter och lade trött sin ena hand tungt på bordshörnet. Jag skulle inte bry mej om den käringen. Jag har börjat hata allt vad kvinnfolk heter, ser du. Det är ett djävulens släkte nästan hela bunten. Det är ingen rätsida på dem. Deras tankeapparat är deras tunga, någon hjärna ha de inte, och de leva blott för sina egna små intressen, som de oavlatligt ruvar på, som hönan ruvar på äggen. Och tager det plötsligt slut på intressena, så det svartnar lite i deras kant, för sådant kan ju hända, då bli de genast sjuka, så deras anförvanter, om de ha några sådana, måste ta dem på pinnar och pyssla med dem och jollra med dem och själva svära på, att de inte ska ha några intressen för sin del, för de annars skulle dö.

— Du är bitter, insköt Johan försiktigt.

— Ja, det är jag. Det är inte mycket igen av Pelle Vinter nu, och det finns här i stan en kvinna, som jag är kär i, eller hur jag skall säga, men som jag även hatar, så jag skulle ha lust att strypa henne med mina händer.

— Hur...? undrade Johan lågmält.

— I Rådmansgränd har den kvinnan en krog, sade Vinter med stigande hetta. Hon ser bra ut... barmhög, breda höfter... litet mörkt skägg på överläppen och ögon brinnande som tändstickslågor. Då förstår du! — Men det var ju om din jänta och hennes mor jag skulle tala.

Käringen jagade naturligtvis jäntan på dörren, då hon fick veta, att hennes planer med Sågar-Knut gått om intet, det var ju klart. Tak över huvudet fick Karin söka sej bäst hon gitte. Hos Långskerken fick hon dock bo i första taget, och där födde hon barnet. Nu bebör hon en vindskupa i Torpar-Mårtens stuga, där hon sysslar med sömnad och annat, som hon lever på. —

De två vännerna sutto tysta.

Johan gjorde för sig själv upp en resplan, satte tvenne små med möbler inredda rum på planen och steg själv med en kvinna vid handen i månsken och augustiskymning in i rummet.

Han och hon...

I tankarna föreställde han sig den ensamma unga moderns överraskning, när han, upphovet till hennes barn och orsaken till hennes olycka, plötsligt stod framför henne i hennes kammare med viljan att göra allting gott igen. Och han kände en stilla barnslig glädje över att det kanske skulle bereda henne en smula lycka, att han kom.

Men Pelle Vinter var av ett annat kynne än sin kamrat, och när han suttit tyst en stund sade han mörkt:

— Nä, jag skall gå nu. Ut. Peller Vinter har ingen ro längre. Antingen skall han vara hos det där fruntimret, så han känner hennes närhet jämt, eller också skall han sitta och supa, där det står stora flaskor och djupa glas jämt på bordet. Här finns det ju ingenting. Den usla pilsnern är jag led på.

— Nu skall du följa med mej, Vinter, uppmuntrade Johan. Först ut till Nybo och hälsa på dina gamla bekanta och sedan upp till de »höje fjälde», där luften är

hälsa och rött blod och ... ja, har man livsglädjen och hälsan, så har man rikedom också — Och om du är kär i kvinnan, som du talat om, och hon kär i dej, så gift dej då med henne. Detta, att du gifte dej och skaffade dej ett hem, det vore nog till nytta för dej, gamle lodare. Du skall få se, vad jag kommer att göra, vad det lider! Ungkarllivet är i längden inte bra för fattigfolk.

— Gifta mej! Jag!

Vinter reste sig med en ed. Jag skall gå och få mej en stor sup nu, sade han och drog sina ögonbryn samman. Sedan skall jag gå dit bort. Till henne. Vet du vem hon är, du? Vinter satte sig igen och pressade fram i viskande ton mitt för Johans näsa: — Har du hört talas om hyenerna eller vampyrerna eller vad de heta ... dom där som suger blodet ur de andra djuren och låter dom sedan ligga ... för att strax kunna börja med nya på samma sätt igen? Kvinnan, som jag talat om, är just en sådan där — Förr var det jag, men nu är det en annan. I går kväll skrattade hon åt mig med en knyck på nacken och tillsade mej att ge mej av, för jag var full, sade hon. Men jag var inte full, inte mer än jag är det nu, men hon ville bli kvitt mej, då jag nu är ... då jag nu är urkramad ... jag förstår henne nog. I dag skall jag supa mej full, Johan, verkligt full ... dricka mej till mod och styrka, och sedan skall jag gå dit bort. Och då ... gud nåde henne ... eller honom ... eller mej. Det kvittar mej lika för resten.

Vinter höll med sammanpressade läppar upp sin näve, som han sedan lät falla tungt ner på bordet. Och efter detta uttryck för sin vrede och sitt hat reste han

sig, mumlade något till hälsning och skyndade sig därpå ut ur rummet.

Den andre satt häpen kvar och såg efter honom, med något av både oro och ängslan i blicken. — Han gick nog och gjorde någonting galet med sig, den pojken till sist! Men att söka böja krokiga grenar räta, det gick nog inte det...

Redan samma afton reste Johan Mark med passagerarebåten upp till Nybo, sedan han först varit och köpt en viss liten tingest av guld för 25 kronor i en juvelerarebutik inne i staden.

Vid Nybo gick han och upplivade gamla minnen under en timmes tid, men när skymningen kommit, fortsatte han vägen upp till Torpar-Mårtens, där Karin enligt Vinters utsago bodde. Var hon hemma, hade Vinter manne talat sanning?

Han gick runt huset och orienterade sig när han hunnit fram. Ja, däruppe lyste det ur ett fönster under takåsen. Och — hörde han rätt, sjöng inte någon däruppe också? Han ställde sig stilla vid knuten och lyssnade. Hjärtat klappade i barmen, och igenom honom flög det varmt: Det är hon... det är hon!

Och rösten vid rutan sjöng:

»Tu..la, tu..la, tu..la vall, långt bort i skogen.
Tula vall i mark och skog, vackra sommardagen
sorgen vek, när solen log över gröna hagen,
granen doftar, göken gal, hi och ho för björk och al,
svalt i skogens gömma, mjukt i mossan drömma.

Tula vall i hopp och språng utför berg och branter,
 humlesurr och fågelsång långs åt alla kanter.
 Tula vall för hi och hoj, duri duri, dallan dej.
 Blå är himlapällen uti sommarkvällen.»

Det blev tyst en minut. Johan ämnade just vända sig om för att gå upp efter att ha dragit djupt efter andan och förberett sig för mötet i övrigt, men rösten, som åter började sjunga, hejdade honom. Det var Säterjäntans söndag. Han kände så väl igen den visan.

Paa solen jeg ser, det lider alt frem, snart er det ved
 højmesse tide,
 o, den som en stund fik ønske sig hjem blandt folk,
 som paa kirkevei skride!
 Naar solskiven stiger lidt, saa den staar der midt over
 skaret i kammen,
 da ved jeg i dalen klokkerne gaar da ringer fra taarnet
 det sammen.

Hvad nytter det vel, at tage sin bog og syngte i hejen
 sin salme?
 Mit loft er for høit, og her er det dog, som tonerne
 blegne og falme.
 O, den, som i dag fik blande sin røst med hans og
 de övriges stemme!
 Gud give, at snart det lakked mod höst, Gud give,
 jeg atter var hjemme.

Den rösten, tänkte Johan, när det åter blev tyst. Det var, som om han själv var ett instrument, som rördes och tonade vekt och innerligt, när han hörde den.

Nu skulle han emellertid gå upp till henne, nu skulle han gå.

Beslutsamt steg han in i förstugan och gick med försiktiga fjät uppför trappan. Dörren till rummet stod öppen till hälften utåt vinden.

Inne i rummet satt hon, kvinnan, som han sökte, och bläddrade i en bok vid bordet. En vagga av den gamla sorten, i vilken ett litet barnansikte med »tröstare» i munnen var synligt på en vit kudde, gungade och rullade bredvid henne på det nötta, rankiga golvet.

Johan undrade stilla, medan han gick fram, vilka krafter det manne var, som gjorde att barnsängen alltfjämt höll sig i rörelse i den takten, när han inte varnade någon hand som rörde den någonstans, men när han kom närmare, såg han, hur en bar fot böjde sig upp och gav den sats med tån då och då under vaggmeden.

Den kära tösen...

Johan stannade och stod stilla innanför dörren en stund. Sedan sade han sakta:

— Karin...

Hennes ansikte vreds mot honom från boken.

— Å! Hon reste sig blek. Är det du... du... å... du skrämde mej så.

Han slängde sin hatt på en stol och gick fram till henne och tog hennes händer.

— Karin, jag har kommit för att höra... började han, darrande på målet. Av Vinter, som jag träffade i dag, fick jag veta, att du bodde här, och så gick jag hit. Han sa, att du frågat efter mej — är det sant det?

Hon stod med nedböjt huvud, en het rodnad färgade hennes kinder.

— Ja... sade hon lågt efter något dröjsmål. Jag har frågat efter dej. Jag kände mej så ensam så... Gossen blev svårt sjuk ett tag i vinter, och... och jag har tänkt så mycket på dej...

— Du lilla, lilla barn...

Han drog henne till sig och strök sin hand smeksamt över hennes hår.

— Nu är jag i alla fall ändå här, Karin, sade han. Och nu vill du följa med mej... även långt bort — säj, vill du det?

Hon dröjde ett tag, sedan kröp hon intill honom och sade viskande:

— Ja, jag vill följa dej... vart du vill, Johan.

Han kysste henne.

Hon stod stilla med huvudet vid hans barm omsluten av hans armar.

De väcktes till verkligheten igen av barnet, som började skrika i vaggan.

Johan log.

— Hå, du... lilla parvel, sade han. Är du svart-sjuk... på mej som... då tror jag, att jag måste känna på dej lite. —

Han tog upp barnet ur bädden och höll upp det i lamskenet. Och liksom konstnären ser på sitt förstlingsverk, så såg denne unge arbetare på sin pojke.

En pojke. En son... hans och hennes. Och så rasande god i formen och så vacker sen. Ingen var som den, ingen enda i hela vida världen.

— Karin, du... sade han sedan allvarligt. Jag vet ej säkert, men jag börjar tro det nu, att det att älska, att bygga bo i kärlek och leva där, så gott man kan med kvinnan och med barnet, är livets mening, såsom gud har tänkt den. Vad tror du själv då, säg?

Hon kom igen intill honom, mjukt och stillsamt. Det var hennes svar nu.

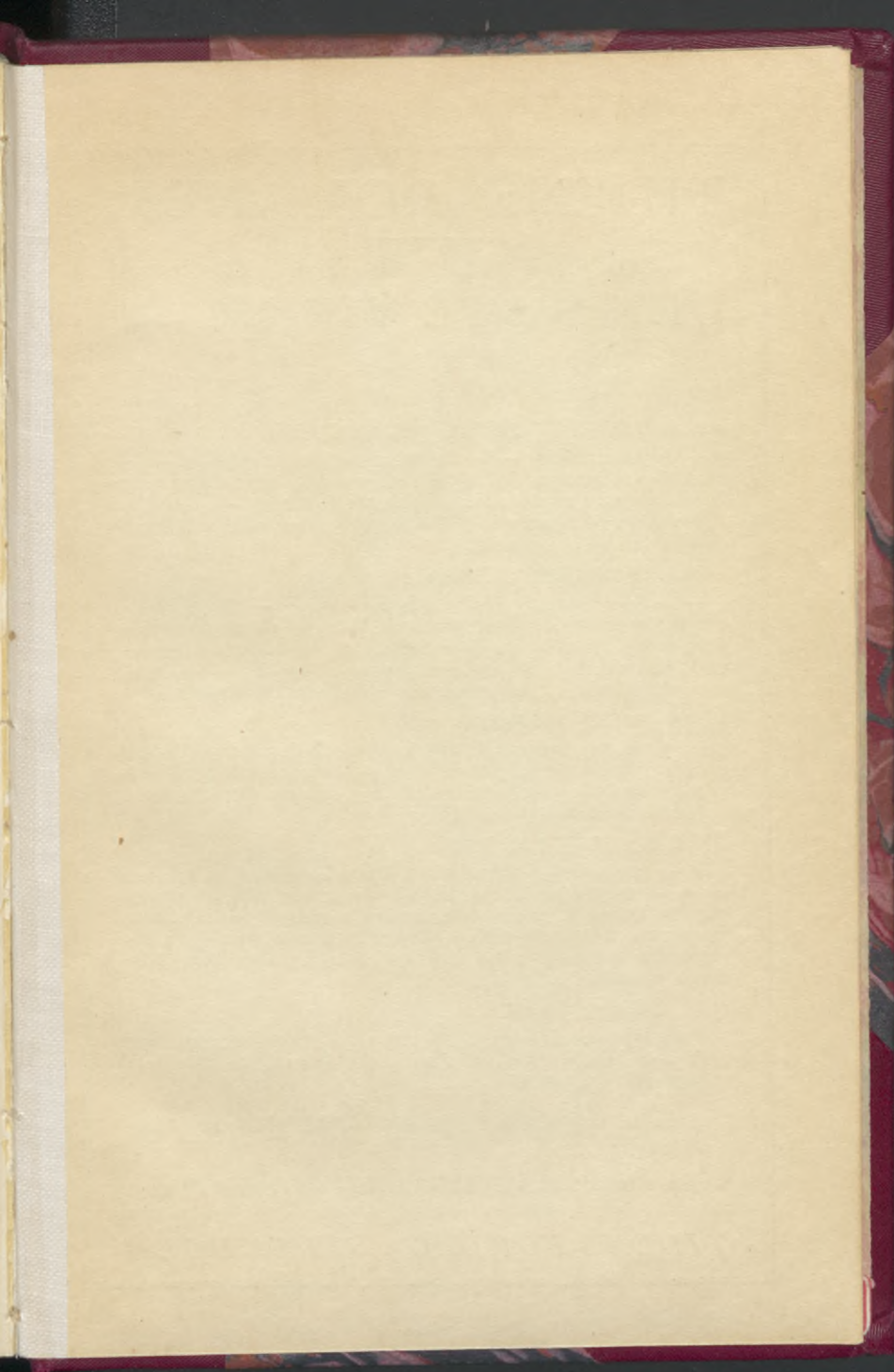
Och som han stod där i det matta eldskenet från taklampan med sin pojke på ena armen och kvinnan vid den andra, tyckte han sig förnimma på ett sällsamt sätt, hur slutorden i visan, som barnets mor nyss sjungit, ännu tonade genom rummet, underligt vekt och sakta:

Gud give jeg atter var hjemme.

The first part of the book is devoted to a general
 introduction of the subject, and to a description of the
 various forms of the disease, and the different
 methods of treatment. The second part is devoted to
 a detailed description of the disease, and the
 various forms of the disease, and the different
 methods of treatment. The third part is devoted to
 a detailed description of the disease, and the
 various forms of the disease, and the different
 methods of treatment. The fourth part is devoted to
 a detailed description of the disease, and the
 various forms of the disease, and the different
 methods of treatment. The fifth part is devoted to
 a detailed description of the disease, and the
 various forms of the disease, and the different
 methods of treatment. The sixth part is devoted to
 a detailed description of the disease, and the
 various forms of the disease, and the different
 methods of treatment. The seventh part is devoted to
 a detailed description of the disease, and the
 various forms of the disease, and the different
 methods of treatment. The eighth part is devoted to
 a detailed description of the disease, and the
 various forms of the disease, and the different
 methods of treatment. The ninth part is devoted to
 a detailed description of the disease, and the
 various forms of the disease, and the different
 methods of treatment. The tenth part is devoted to
 a detailed description of the disease, and the
 various forms of the disease, and the different
 methods of treatment.

Mass
 1/5
 1/21

88

TIDENS ROMANER

Om första boken i denna vår nya serie

DEN SISTE VIKINGEN

av

JOHAN BOJER

skriver *TORSTEN FOGELQVIST* i D. N.:

— — Johan Bojer — — är redan europeiskt ryktbar. — — så stark, så sann, så kraftig i resningen, att man skattar sig lycklig att sent omsider ha gjort dess bekantskap. — — *Johan Bojer för själv tanken till Norges klassiska folklivsskildrare — Björnsson och Jonas Lie.*

EINAR SMITH i Sv. Dagbl.:

— — — brusar av storm och äventyr. — — Hans skildringskonst har knappast någonsin haft en så medryckande våldsamhet. Det är ett fiskarfolks epos han diktat. — — — en kraft och troskyldighet som gör den oförgätlig. — — *kommer att intaga ett hedersrum i modern norsk litteratur.*

IVAN PAULI i Arbetet:

— — en spännande bok, full av liv och fart. I sin helhet en ståtlig hymn till arbetets ära. — — ett motstycke till Hamsons berömda bok om bondens gärning, och ger den icke efter i storslagenhet och livssanning.

NILS ERDMAN i N. D. A.

— — en sällsynt förmåga att levande skildra människor — — — en sällsynt kärlek till allt det sunda, allt det starka och livsdugliga inom oss. — Den förstår att med verklig konst framleta och återgiva själva de enkla grundlinjerna i människonaturens saga. Det vilar en säregen norsk färg över denna utmärkta skildring.

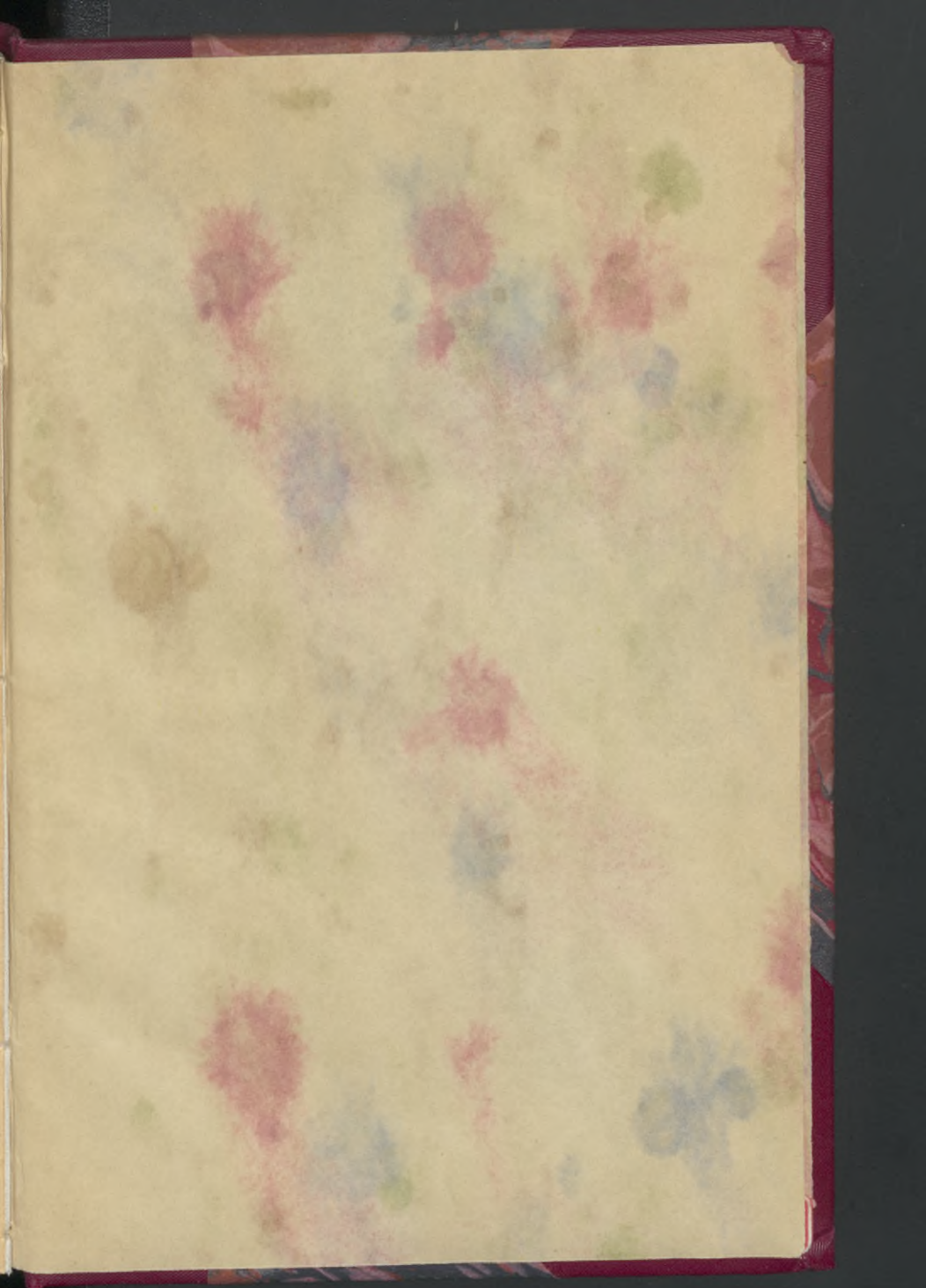
HDN i Österg. Dagbl.

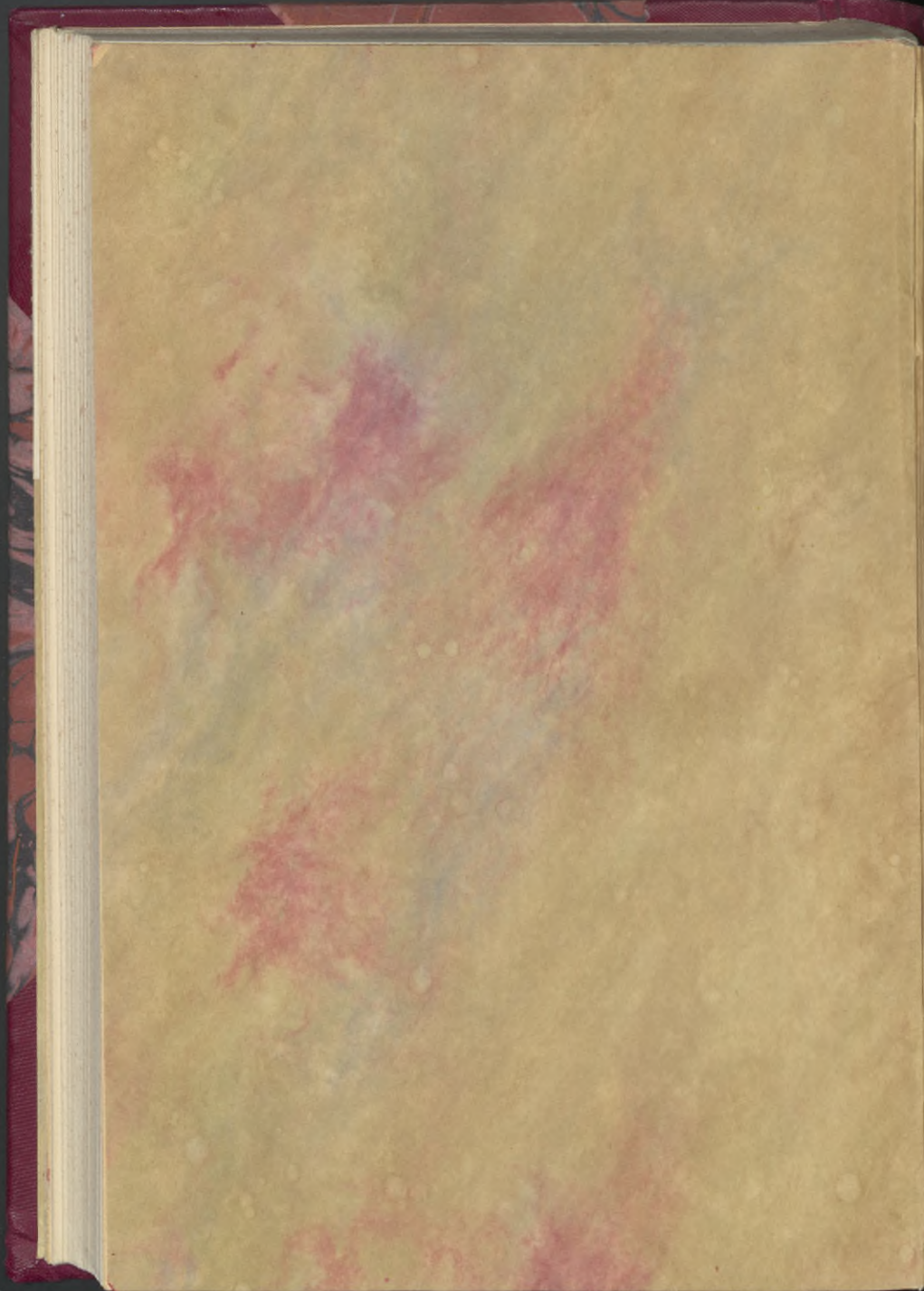
Bojers roman är alltigenom ett märkligt, ett monumentalt verk, som även i vårt land skall väcka den största uppmärksamhet och beundran.

Som andra volym har utkommit: *STOR-NILS* av *Albert Viksten*.

Närmast följer: *SLÄKTERNAS ARV* av *Fredrik Persson*.

TIDENS FÖRLAG · STOCKHOLM

165
JOHN JOHNSON
BOKBINDER
GÖTEBORG

